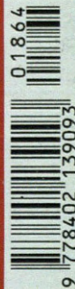

77 langile hil dira urteko lehen sei hilabeteetan

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

UZTAILEKO

larrun

Antzerkigintza Profesionala

EUSKAL TRAGIKOMEDIA

Carlos Panera
Iñake Irastorza
Agus Perez
Patxo Telleria

Arantxa Iturbe

Hondartzarako liburuez

Anjel Mari Peñagarikano:

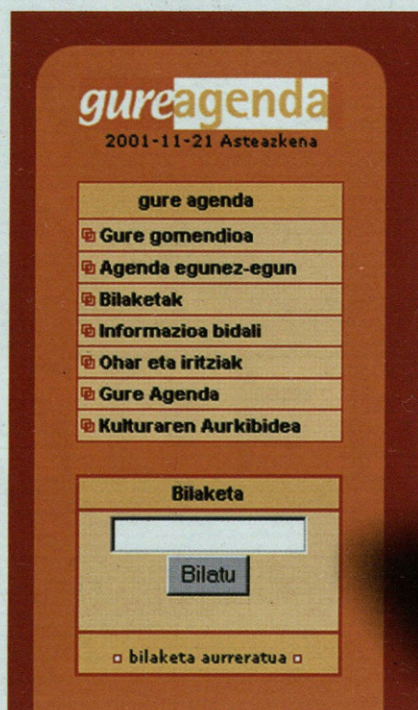
“Jakín egin behar da bertso saioei ezetz esaten”

Euskal Herriko kultur agenda

"Zer egin dezaket asteburuan?"

"Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?"

"Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?"

gureagenda
2001-11-21 Asteazkena

gure agenda

- Gure gomendioa
- Agenda egunez-egun
- Bilaketak
- Informazioa bidali
- Ohar eta iritziak
- Gure Agenda
- Kulturaren Aurkibidea

Bilaketa

Bilatu

☐ bilaketa aurreratua

egunero

www.argia.com

INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzerkia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali

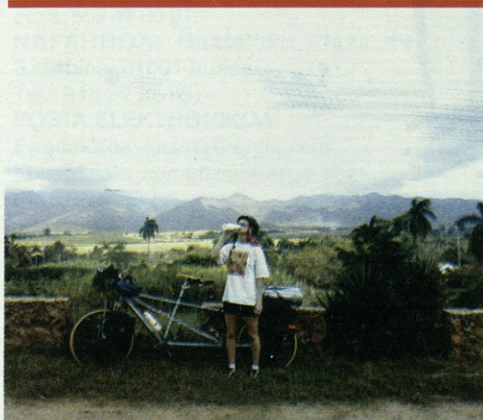

Diseinua: antza S.A.L.

NIÑO AZKONA

■ Oscar Matute: "Erabakitzeke eskubidea onartu ezean, gatazkak jarraituko du" 9

MIKEL BRINGAS

■ Kuba bizikletaz 22

■ Istorio magikoen lilura 38

DANI BLANCO

■ Tanttakaren estreinaldia: Etorkinen mailete oroitzen usaina dute 41

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis	4
Asisko Urmeneta	5
Irakurleak Mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Oscar Matute.	9
Joseba Arruti	9

EKONOMIA

Lan istripuak: Nafarroan hil dira gehien sei hileotan. Daniel Udaltz	12
--	----

EUSKARA

OEE: Erietzetako diagnostiko kezkarriaren sendagai bila. Gontzal Landa	16
--	----

GIZARTEA

Gurasorik gabeko oporrak	18
Ixiar Eizagirre / Estitxu Eizagirre	18
Kuba bizikletaz.	22
Mikel Bringas	22
Elkarriketa: Anjel Mari Peñagarikano.	26
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	26

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	32
Eta hondartzan irakurtzeko zer?	35
Arantxa Iturbe	35
Istorio magikoen lilura	38
Pilar Iparragirre	38
Etorkinen mailete oroitzen usaina dute	41
Ainara Gurrutxaga	41
Orain dela 30 urte	44
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Lontxo Oihartzabal	8
Kultura: Natxo Rodriguez	34
Azkena: Tere Irastortza	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioa laguntzaile.

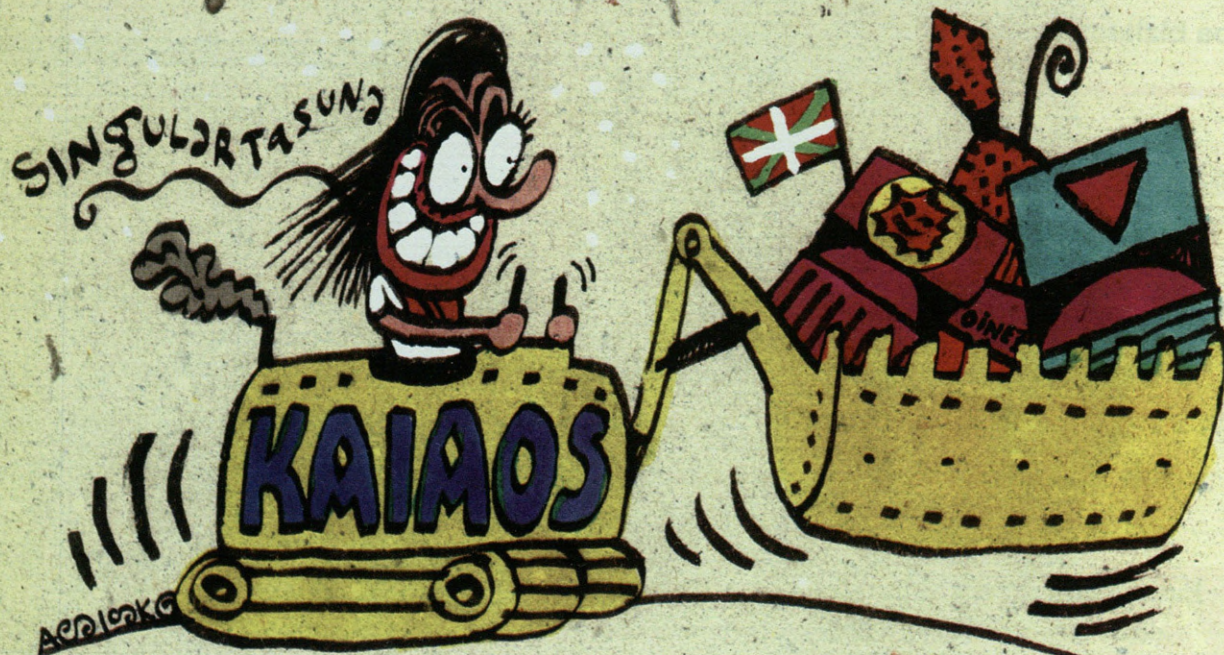
kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

OPPOSIZIOAN

PPOTEREAN

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
 Zuzendaria: Pello Zubiria.
 Zuzendari ordea: Xabier Letona.
 Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
 Produkzioa: Berdaitz Goia.
 Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
 Sustapena: Kike Amonariz.
 Argitalpenak: Bego Zuza.
 Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
 Bezeroen harrera: Olatz Korta.
 Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
 Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarte.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Uruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria104 euro

Ipar Euskal Herrian126 euro

Espainia104 euro

Beste atzerriak133 euro

Airez208 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Oharra

Abuztuaren atarian gaudenez, urtero bezala ARGIAk lau asteko oporraldia egingo du. Hurrengo aleak, beraz, irailaren leko data izango du. Ondo izan, irakurle!

ARGIA

Arcadio, Costa Ricako "La Nacion" egunkarian

-Duhalde lehendakaria da, datorren hauteskundeetarako laguntza eske!

Hiruko Txikian

LAGUN

Min batek kontatua da gaur dakardana. Gobernua-Garzon jardunen harira, lagunak, kirolzale porrokatua bera, xehetasunak xehetasun neguan futbolari, udan txirrindulari eta urte osoan mendizale, garai bateko Tourrean gertatuaz ihardetsi zidan. Etapa batean, Jacques Anquetilekin batera Jose Luis Talamillo omen zihoan tropeletik alde eginda. Talamillo Anquetil baino esprinter hobea zelakotan, lagunak gogoan ez zuen zuzendariak sekulako itxaropenak omen zituen etaparen bukaeran emanak. Dale-daleka, benga- bengkaka, aguantale-aguantaleka igaro omen zituen kilometroak Talami-

lloren belarriak garrasika oratzen, bere pupiloak kokotzan zeraman mingainari erreparatu gabe. Helmugara hurbiltzean, bere mutilaren bizikletaren aurreko gorpila Anquetilenaren atzekoarekin itsatsita zeramala ikusirik, oihuka lehertzen aritu omen zitzaion frantsesari esprinta jotzeko aginduz. Anquetilek ez omen zuen izan arazorik etapa hura irabazteko. Izerdia kendu ezinik zebilela, zuzendariaren purrustari honela erantzun omen zion Talamillo zenak: "ez dudala esprintatu? Azkeneko hoge kilometrotan bera jarraitu ahal izateko esprintean etorri naiz eta!"

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

PAC-EN
ERREFORMA

Europako Batasuneko Nekazaritza Ministroen Kontseiluak, X Europako Batzordeak Komunitateko Nekazaritza Politikaren erreformarako aurkeztutako proposamena (PAC) aztertu zuen pasa den astean. Euskal Herriko Nekazaritzako elikagai eta nekazaritza sektoreetan ere eragina izango duen erreforma, hain zuzen ere, eta gure herriak, oraindik subiranotasun ofizialik ez duenez, ezingo du eztabaida horretan parte hartu. Dagoeneko ordezkari gehien dituzten sektoreko euskal sindikatuek erreformak nekazarien beharriak asetzen ez dituela eta ez lanpostuen mantenua eta elikagaien segurtasunean oinarritua ez dagoela salatu dute. Erreforma horrek, bere horretan jarraituz gero, ekoizpenerako laguntzen murrizketa nabarmena ekarriko du. Hala, zuzeneko laguntzak urtean %3 murriztuko dira eta zazpi urteren buruan murrizketa %20koa izango da, ustiapen familiarren desagerpen mailakaturak eraginez. Beste behin ere, Europako instantziek enpresa handien zein nekazaritzako elikagaien industrien alde egin dute eta nekazari xumeen eta ustiapen familiarren interesen aurka. Eta azken hauek gehiengoa dira Euskal Herrian. Hala, Europako merkatarien filosofia jartzen da praktikan. Bere tesiak ezartzen dituenak, baita EBan ere, kapitala da beti.

◆ DANIEL UDALAITZ

EUSKARAZKO HEDABIDEEN DIRU
LAGUNTZAK

2002KO euskarazko komunikabideak laguntzeko diru laguntzen deialdiak kezka piztu du sektorean, aurtengo deialdian 2001ekoan baino 300.000 euro gutxiago banatuko direla iragartzen delako. Eusko Jaurlaritzaren 2000. urteko aurrekontuen luzapenean oinarritu da deialdia. Beste urte batzuetan egin den bezala, euskarazko hedabideek iazko diru kopurua jaso dezaten beste diru kopuru batzuekin osatuko dela iragarri du Kultura Sailak. Hizkuntza gutxitu baten garapenerako hizkuntza bereko komunikabideek duten garrantziaz ez da zalantzarik inon. Horrek diru laguntzetan ere bere isla izan behar du. Ez da zalantzarik, halaber, euskarazko hedabideek jasotzen dituzten laguntzen gaia sakontasun handikoa dela, eta, beraz, sektoreak eta erakunde publikoek sakon aztertu behar dutena.

NAZISMOAREN TALDE
IDENTITARIOAK

ESPETXEAN da jada Maxime Brunerie, Jacques Chirac Frantziako lehendakariaren aurkako atentatu saiakera egin zuena. Atentatuari dagokionez, ez da informazio gehiago atera, baina bai Frantziako ultraeskuinaren hari batzuei buruz. Brunerie Unite Radicaleko (UR) militantea zen, eta hau Frantziako talde nazien koordinadora gisa aritzen da. Le Penen FNTik aldentutako talde bat da eta URko kide asko -tartean Brunerie bera- FNTik aldegingindako Bruno Mégretek gidatzen duen MNR mugimendu ultraeskuindarraren zerrendetan aurkeztu zen iragan hauteskundeetan. URren adarretako bat 'identitarioena' da, herri eta nazioen Europa aldarrikatzen duena, eta Terre et Peuple kultur elkartean biltzen dira. Honen harikoa da, halaber, Valentzian diharduen Terra Nostra elkarteak, erreferentzia politiko nagusiztat sasoi bateko Aragoiko Koroa hartzen duena. Kataro-

ak suntsituak izan ziren Okzitaniako Montsegur-eko gotorlekuan bildu ziren iaz talde 'identitario' hauek guztiak, Okzitaniako mugimendu independentista biltzen den toki berean. Hilaren 5eko Vilaweb Kataluniako egunkari elektronikoan azaltzen da hau guztia (<http://vilaweb.com>).

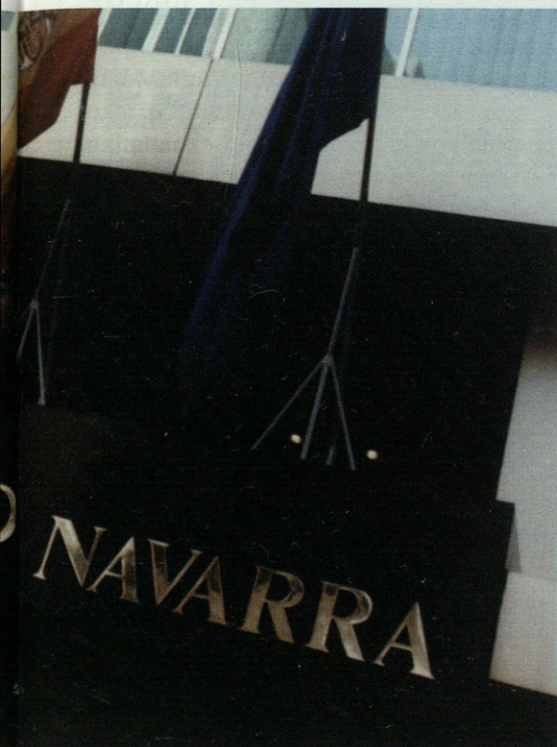
LEILA UHARTEA ETA EUSKAL
HERRIA: KONPARAKETA BAT

DAGOENAKO gehiena esana dago Espainiako armadak Leila uhartea hartu izanaz, nahiz eta aurrera begira, akaso auzia hasi besterik ez da egin, seguruenik Marokok nahi zuen bezala. Ondorengo lerroetan, "La Estrella digital" egunkari elektroniko espainiarrean "El Conspirador" gaitzizenaz idazten duen zutabegileak

B A H E A

• Julen Zabalo irakaslea Ibarretxe lehendakariak iragarritako herri kontsultari buruz "Egunkaria"n: "Gutxienez gizartearen erdiaren oniritzia lortzeko ezinbestekoa da ezker abertzalearena, eta Batasuna prest egon liteke, ene ustez, halako kontsulta bati eusteko, naiz eta hiru herrialdetan bakarrik izan. Baina baldintza bat begi bistakoa da: galdera argia eta erabatekoa izatea; hots, Euskal Herriak etorkizuneko bere egituraketa politikoaz erabakitzeke ahalmen osoa duen ala ez galdetzea".

A T E R O A

NAFARROA

Nafarroako indar politiko nagusiek gogor erantzun diote Eusko Legebiltzarrak autogobernuari buruz onartutako ponentziari. Idazkian Euskal Herri osoaren aipamena egitea nahikoa izan da San Fermin jaien ondoren erantzuna antolatzeke: hasi alderdiekin, gobernuarekin jarraitu eta Legebiltzarrarekin bukatu. Egungo legalitatean aipatuta dagoena besterik ez dela errepikatu erantzun da EAEko erakundeetatik. Euskal auzian lurraldetasunaren gaiak pizten duen grinaren erakusle bat gehiago bizi izan dugu. Abertzaletasunari dagokionez, ez da nahikoa eskubide klabearen aritzea, borondateak irabazteko estrategiez sakon hitz egitea ere gero eta funtsezkoagoa da.

honakoa idatzi du Leila eta Euskal Herria konparatuz: "Zapaterori dagokionez, Aznarri gaizki atera zitzaion Estatuaren egoerari buruzko eztabaida, nahiz eta Anasagastirekiko lehian posizioa berreskuratu zuen. Orain, Perejil uhar-tearen birkonkistarekin pausoa eta prestigioa ere berreskuratu ditu, baldin eta Marokoren erantzuna zorrozten ez bada eta gatazka handi-ago batean sartzen ez garen neurrian. Euskal krisian bezala, Zapaterori ez zaio bere arrakastaren gozamenerako tarterik gelditu. Perejileko krisia garaipen militarra bihurtu dute eta beste batzuek ere kontuan hartzeko modukoa da, esate batera-ko Euskal Herrian independentziaren banderekin ari diren horiek. Harri puska bategatik horrelako tinkotasunez jokatu bada, zer gerta liteke Euskal Herrian norbaitek bere kabuz

indarrean dagoen legalitatea apurtuko balu? EAJ, EA, Batasuna eta beste zenbait tokitan oraindik ez al dute garbi? Mohamed VI.enari bizarra moztu bazaio, beste bizar batzuk ere beratzen jarri dira".

■ ETaren anagrama.

IZPIAK

ETA-ren arma biltegi baten aurka Rivieren egindako operazioarekin erakunde armatuaren azpiegiturak beste kolpe handi bat jasan du. 500 kilo dinamita eta arma ugari aurkitu dira bertan, polizia frantsesak eza-gutzero eman duen arabera. Su-etenaren ondotik ETari aurkitutako azpiegitura garrantzitsuena gisa aurkeztu da honakoa. Antza, azken urte eta erdian ETak ez du biltegi hau erabili.

Gazteluko Plazako lur erai-kuntza lanei ekin diete berriz, Iruñeko Udalak eta Principe de Viana erakundeak lan arkeologikoa bukatutzat eman ondoren. Erai-kuntza lanak, iaz sasoi honetan hasi ziren, uztaila-ren 23an udalak plazako arbolak botatzea erabaki zuenean. Fase honen amaie-rarekin esan liteke aparkale-kua ez egiteko aukerarik ez dagoela ia eta, beraz, Iruñeak Europako museo arkeologiko-historiko garrantzitsuenetakoa izateko aukera galduko duela.

• Ferran Requejo Pompeu Fabra unibertsitateko katedratikoa eta federalismoan adituak antolaketa molde honek Espainian eta European dituen aukerez hitz egiten du "Elkarri" aldizkari-ko elkarrizketa batean: "Nazio gutxituen arazoak European konponduko direla pentsatzen dutenei, hori esperantza faltsu bat dela esango nieke. Borrokarik funtsezkoena oraindik estatuen baitan egin behar da".

• Juan Jose Ibarretxe lehendakariak Leilako uhartearen auziari buruz Radio Euskadin: "Auzi hori ez dago euskal gizartearen agenda eta kezketan".

Haur txikien hezkuntza dela eta

Gure hezkuntza-sistemaz kezkatutik dabiltzan munduan eztabaidagai bilakatu da 0-3 urte bitarteko haurrentzako eskolak arautu nahi dituen Eusko Jaurlaritzaren dekretu-proposamena. Egunkarietan agertu diren hainbat iritzi irakurri ondoren halako susmo bat sortu zait niri, hitz egin duten hainbat eta hainbat pertsonen ez dutela proposamenaren testua patxadaz irakurri, bertan agertzen ez direnak esanarazi baitizkio batek baino gehiagok.

Lehenik eta behin kontuan hartu beharrekoa, gizartetik sortu den eskabidea (bi) gurasoei lanerako aukerak eskaintzeko beharrean du abiapuntua; oinarrian dagoen arrazoia, beraz, izaera sozialekoa da. Abiapuntu honek berez dakar era guztietara saihestu beharreko arriskua: eskabideari erantzun soziala soilik emateko tentaldiarena. Beharra gurasoen egoeratik sortu bada ere, haurrak daude hor eta haurren egoera, baldintza eta beharrei erarik egokienean erantzuteko moduan eratu eta antolatu beharko da zerbitzua. Kalitatezko hezkuntza-zerbitzu bat izan beharko du, ondorioz, lehen-lehenik haur horientzako eratu dadin eskolak. Eta horixe da hizketagai dugun eta oraindik proposamen huts den dekreturako testuan agertzen dena: adierazten dituen bost xedeetatik hiru lehenak hezkuntza-izaera dute eta laugarrena soilik da izaera sozialekoa. Era berean argi eta garbi bereizten ditu haurrei eskainiko zaien hezkuntza-ardura eta gurasoei emango zaien laguntza-zerbitzua. Balizko dekretu hau gauzatzea etor daitezen ondorengo beste dekretu, agindu eta bestelako erabakiek izaera hori ezinbestean errespetatu beharko dute, testu hau izanen baita guztien oinarri.

HORI horrela, batek ezin ulertu ditu kanpotik ekarritako aditu batzuen adierazpenak: *“oinarrizko akatsa du aurkezten den dekretu-testuak: enfasi handiegia jartzen du aspektu asistentzialetan hezkuntzazkoen aurretik”* zioen, adibidez, Jesús Palacios katedradun ezagunak. Ez

du testua irakurri eta bestek esanik entzundakoetan oinarritu da hori esateko ala politikoki interesaturiko adierazpenak egitera etorri da. Berak jakingo du!

Haur-eskola horiek sortzeko eta eratzeko moldatu behar den mapa gauzatzeko orduan jarraitu beharreko irizpideetan lehenak zera dio: maila sozio-ekonomiko baxueneko eskualdeei emanen zaie lehentasuna eta orokorrean hezkuntza-behar bereziak dituzten haurrei edo hizkuntza-beharak dituztenei, Euskal Eskola Publikoaren Legeak erabakitzen duenari jarraituz. Hemen ere hezkuntza-ikuspegia nagusitzen da argi eta garbi.

ALBERTO ELOSEGI

Lontxo Oihartzabal
Euskadiko Eskola Kontseiluko
Lehendakaria

“Eskuartearen darabilgun dekretu-testu hau patxadaz irakurri eta aztertzen bada, argi eta garbi ikus daiteke hezkuntzazko izaerak eta titularitate publikoak hartzen dutela lehentasuna”

kaltetuak gertatuko direla, lehentasuna sare publikoko eskolei emanen zaielako, nahiz eta testuan bertan beste hau ere aurreikusten den, haur-eskola pribatuentzat laguntzak izanen direla.

Eskuartearen darabilgun dekretu-testu hau patxadaz irakurri eta aztertzen bada, argi eta garbi ikus daiteke hezkuntzazko izaerak eta titularitate publikoak hartzen dutela lehentasuna, bai bere hitzetan eta baita bere izpirituan ere. Bestelakorik dioena, giroa nahastu nahian edo dabilela pentsatu beharko, gauzak bere onetik atereaz eta igarlearena eginaz ez baitzaio gure hezkuntza-sistemari inolako onurarik egiten ●

O S C A R M A T U T E

Oporretara joan aurreko atarian egin diogu elkarrizketa Ezker Batuko Eusko Legebiltzarreko hiru parlamentarioetako bati. Bukaerakoa bezain beroa edo beroago izango bide da datorren ikasturtearen hasiera, eta indartsu hasteko atsedean bila doa Matute.

"ERABAKITZEKO ESKUBIDEA ONARTU EZEAN, GATAZKAK JARRAITUKO DU"

Zein irakurketa egiten du Ezker Batuak Eusko Legebiltzarrak berriki onartutako autogobernu batzordearen txostenaz?

Txostena Lehendakariak bultzatutako autogobernuaren inguruko bilkuraren ostean hasi eta sei hilabetez luzatu den lanaren emaitza da. Estatutua onartu zenean zer zen aztertu izan dugu tarte horretan, eta baita zein garapen izan duen eta bizikidetzaren esparru berriak zehazterakoan dituen potentzialtasunak ere bai. Txostenak lan hori biltzen du eta hirukoaren ikuspegia azaltzen du horren inguruan. Ezker Batuari ikuspegitik Estatutua berdinen arteko itun bat izan zen Euskadiren eta Espainiaren artean bizikidetzaren esparru bat sortzeko eta, garai hartako aukerak kontuan hartuta, ez baita ahaztu behar diktadura batetik atera berriak ginela, hogeita hiru urteko positiboak izan dira autogobernu tresnak sortzea eta abian jartzea ahalbidetu duten aldetik, baina Estatutua merkatal tresna bihurtu dute, komeni zenean itxi edo zabaltzen zen iturria bailitzan. Estatutua bete beharreko lege organikoa denez, ezin dugu horrelako jolasik eta jarrera makia-belikorik onartu PPre eta PSOEn aldetik. 1979an gehiengo zabal batek onartutako Estatutua ez da gaur egun daukaguna eta harrigarria da euren burua Estatutoren aldekoztat dutenek berau beteaztea ez eskatzea. Dena den, Ezker Batuan beti esan dugu, Estatutoren balioa onartu arren, Euskadik autogobernura tresna berri bat behar duela, Estatutotik eratorria, eskuduntza gehiagorekin eta erabakitzeke euskal esparrua onartuko duena, edo beste bide batetik etor daitekeena,

INIGO AZKONA

■ "Abertzale eta ez abertzaleen herrialdea osatu behar dugu, gehiengoek diotena aintzat hartuta baina gutxiengoek pentsatzen dutena ere errespetatuz".

nahiz eta neurri batean ez duen zergatik eten behar 1978an hasitako bidea.

■ **Dena den, bizikidetzarako akordio berri horrek autodeterminazio eskubidea aintzat hartzea ezinbestekotzat jotzen al duzue?**

□ **"Estatutistak direla diotenek, euskal gizarteari esan behar diote 1979ko Estatutoren aldekoak ala murriztutako baten aldekoak diren"**

Bai, oso argi daukagu. Izan ere, bizi dugun egoerako akats demokratiko handienetakoa euskal herritarrek euren etorkizuna erabakitzeke eskubidea onartua ez

izatea dela uste dugu. Autodeterminazio eskubidea defendatzen dugunean ez gara kontzepzio esentzialista eta etnizista batetik ari, ez baitugu beste inoren eskubiderik ukatu nahi, hiritarren borondatea izan behar baita edozein lekutan herri baten etorkizuna erabakiko duena. Euskal Herriak erabakitzeke duen eskubidea onartzen ez den bitartean gatazka egoera batean egongo gara beti.

■ **Egindako urratsak izan al lezake eraginik Batasunarekiko harremanetan?**

Zaila da oraingoz hori jakitea. Nik dakidan ez da aurretiaz beharrezkoa den sukalde lana egin hori ahalbidetzeko.

Eskarmentu handia hartu genuen guztiok elementu positiboak bai baina negatiboak ere izan zituen aurreko etapa batean eta, batik bat, azken hilabeteotan indarkeriak ekarri dituen ondorioen eraginez. Gure iritziz, Alderdien Legearen ondorioz eskubideen eta askatasunen arloan izandako murrizketen aurrean jarrerak argitzea eta demokratik eta biolentoak edo borreroak eta biktimak bereizten dituen dialektika gaiztoaren ordezkonfrontazio politikokoa abian jartzeko balio behar du. Estatutistak direla diotenak ispiluaren aurrean jarri behar dira eta euskal gizarteari esan behar diote 1979an onartutako Estatutoaren aldekoak diren ala murriztutako beste bat defendatzen ote duten. Argi esan dezatela. Gernikako Estatutoaren aldekoak baldin badira egon liteke aukerarik akordio bat lortzeko, testuak etorkizunera begirako garatu beharreko potentzialtasun batzuk badituelako, besteak

batzuek bultzatuta. Dena den, Espainian gertatzen ari dena estu lotuta dago Europar jasotzen denarekin, Aznarrek harreman handia baitu, adibidez, Berlusconi bezalako jendearekin. Muturreko eskuin batetaz ari gara, nahiz eta itxura hobea eman nahi dioten. Alderdien Legeak eztabaida oro zailtzen du. Herri honetan inor soberan ez dagoela eta zoritxarrez ETA-

“Lagileriaren eta baztertuta dauden klaseen interesetarako egokiena estatu federal zabala dela uste dut”

ren atentatu irrazional eta justifikaezinen ondorioz jende gehiegi falta dela irizten badiogu, ezin da onartu irtenbiderako prozesu bat oraindik jende gehiago baztertzeetik etorriko dela. Berrogei urtetan zehar ahalegina egin da indarraren eta poliziaren bitartez arazoa konpontzeko eta ez da lortu. ETak ekinean jarraitzen

du eta bere harrobia ere hor dago. Beraz, aukera eman behar-ko litzaiguke elkar-rrizketa, euskal herritarren borondatearen errespetua eta indarkeria eza defendatzen dugunoi. Horrek ez du esan nahi ETari arrazoia emango zaionik, berradiskidetzerako esparru bat zabaldu behar dela baizik. Abertzale eta ez abertzaleen herrialdea osatu behar dugu, gehien-
goek diotena aintzat

ka politikoa eta indarkeria nahastea hankasartzea izan zela onartzen badugu, ezin gara ETak egiten duenaren menpe geratu herri kontsulta planteatzeko. Guk ez dugu kudeaketa prozesuen aldeko apustua egiten, eraldaketa eta aurrerapenerako prozesuen aldekoa baizik. Noiz egingo den? Hori kontsultaren alde gaudenok gure lana egiten azaltzen dugun abileziaren arabera-
koa izango da, aurreko lan txukun bat eginez distentsio giroa lortzeko eta kontsultaren esanahia ondo zehazteko.

■ **Izan ere, zuek eredu federal baten aldeko agertu zarete...**

Baina, baina gehiago zehaztu dugu. PSOEek hainbat kontzeptu bere egiten ditu eta esan nahi dutenaren aurkako zentzua ematen die, federalismoarekin egin duen bezala. Hala, atxikimendu askeko federalismoa da guk defendatzen duguna. Estatu autonomikoa botere frankisten eta botere demokratikoen arteko itun baten ondorioa da eta, gure iritziz, estatu horrek pisu politikoa galdu du deszentralizazio administratiboa bai baina zentralizazio politikoa nagusitzen ari delako. Estatu autonomikoa abian jarri zenean, ez zen estatu barruko nazioen inguruko eztabaida behar bezala itxi. Estatu espainiarra nazioanitza da eta, beraz, nazioak ditu bere barruan. Nazio horietako bakoitzak harreman federala izan behar du, bai Espainiaren zein Europaren. Izan ere, guretzat askoz gehiago da Espainiaren lotzen gaituena bereizten gaituena baino. Guk ez dugu onartzen egungo ereduari makilaia eman eta dagoen bezala uztea. Funtsezkoa da estatu barruko zati bakoitzak erabakitzea hori egon nahi duen ala ez, hori da demokratikoa. Errealitate nazional edo herri bakoitzak bere iritzia azaldu behar du eta egon nahi dutenen artean egin behar da eredu federal berri horren arkitektura. Nik, adibidez, ez dut defendatzen atxikimendu askeko federalismoaren aldeko jarrera identitate nazional espainiarra behar dudalako, nigan ez dagoelako horrelakorik, baina lagileriaren eta baztertuta dauden klaseen interesetarako egokiena estatu federal zabala dela uste dut eta ez, oster, zati independente txikiagoetan banatutako esparru bat. PPK eta PSOEek, aldiz, euren identitate espainiarretik defendatzen dute bata estatu zentralista eta besteak federalismoa dei-

JÓNGO AZKONA

■ **“Estatu autonomikoa abian jartzean, ez zen estatu barruko nazioen inguruko eztabaida behar bezala itxi”.**

beste EAEk bere inguruko herriekin izan nahi dituen harremanak zehazteko. Horrek balioko du ilegalizazioaren eta indarkeriaren inguruko ohiko eztabaidez gain klabe politikoko beste eztabaida batzuk aktibatzeke.

■ **Alderdien Legea aipatu duzu. Zer eragin izan dezake zuk aipatzen duzun testuinguru horretan?**

Eragin txarra. Nori aplikatu nahi dioten eta zein ondorio ekar ditzakeen alde batera utzita, gu Alderdien Legearen aurka azaldu gara printzipio demokratiko

hartuta baina gutxiengoek pentsatzen dutena ere errespetatuz. Zaila da baina ez dago besterik.

■ **Aurreko hauteskunde kanpainen herri kontsulta egiteko konpromisoa hartu zuen Ibarretxe lehendakariak. Egingo ote da?**

Gu ez gara inoiz horren aurka egongo. Euskal herritarrek erabakitzeke eskubidea dutela esaten badugu eskubide hori praktikan jartzeko da. Kontsulta ez da egingo EB-IUK nahi duenean, gainerako alderdiekin adostea posible denean baizik. Gataz-

NICO AZKONA

■ “Herri honetan daukagun arazoari bi eratara egin diezaiokegu aurre: demokrazia gehiagorekin ala hau murriztuz”.

tzen duen hori. Euren nazioa modernizatu nahi dute besteek onar dezaten; eta Bata-sunak bere nazioa aldarrikatzen du berea ez den nazioarekin kontrajarriz, eta EAJK eta EAK gauza bera egiten dute. Gure iritzi, hiritarren borondateak erabaki behar du, inoren identitate nazionala jazarri gabe. Hori da desafioa.

■ **EB-IUk harreman txarrak izan zituen PSE-EEekin Nicolas Redondo idazkari nagusi zenean. Patxi Lopez dagoenetik somatu al duzue inolako aldaketarik alderdi horretan?**

Aukera izango nuke erantzuna pixka bat apaintzeko baina, egia esateko, nik ez dut aldaketarik somatzen. Keinuez eta jarrera zehatzen batetaz haratago, alderdi sozialista harrapatuta dago berea ez den estrategia batean, baina ez daki hortik nola atera. Fronte politika deitu izan denak asko mugatu ditu eremuak eta, ondorioz, batetik ateratzen bazara ia bestean sartzen zara. Gainera, nik ez diet borondate handirik ikusten badakitelako Moncloara iritsi eta botoak eskuratu nahi badituzte ezin dutela askorik aldatu. EB-IU askok pentsatzen dugu Espainian garaipena lortzeko badirela hiru lurralde

sakrifikatzeko prest daudenak, nahiz eta hau esatea oso triste den. Hala ere, mugimendu bakoitzarekin espazioa irabaztea izan behar da gure helburua, sozialistei edo popularrei boza eman baina egungo esparrua mugiezina ez dela edo euskal herritarrek erabakitzeko eskubidea badu-

□ **“Kontsulta noiz egingo den? Kontsultaren alde gaudenok gure lana egiten azaltzen dugun abileziaren araberakoa izango da hori”**

tela uste dutenekin bat egiteko. Izan ere, inkestek adierazten digute alderdi horietan ere badirela hala pentsatzen dutenak. Euren barnealdetik mugiarazi behar ditugu, bestela berdinketa infinitu batean egongo baikinateke.

■ **Datorren urtean egin beharreko udal hauteskundeetarako baldintzarik ez dagoela salatu dute zenbait ordezkari**

ri sozialista eta popularrek. Zein da EB-IUren iritzia?

Ez gaude batere ados. Sistema demokratikoak akatsak izan arren kaltegarria da berau zalantzan jartzen ibiltzea, nahiz eta udal hauteskundeetara begira dauden arazoak gutxiesten ez ditugun. Azken finean, herri honetan daukagun arazoari bi eratara egin diezaiokegu aurre: demokrazia gehiagorekin ala demokrazia murriztuz. Gu beti gaude lehen aukeraren alde. Gainera ez gara fidatzen PPren arima demokratikoaz horrelako gauzeekin jolasten ibiltzen hasteko. Udal bozak zalantzan jartzea kontrol demokratikotik at dagoen erakunde batek, ETAK alegia, herri honetan erritmoak eta etapak zehazten dituela onartzea da. Ezin dugu demokrazia murriztu ETAK egiten duenaren eraginez. Beraz, ahalegin berezia egin beharko da udaletan demokrazia indartzeko, alderdi guztiak aukera beretsuekin aurkeztu ahal izateko eta bere ideien ondorioz inor mehatxatuta ez egoteko. Badakigu bide zaila dela, baina hauteskundeak ez egiteak salbuespen egoeratarako baino ez garamatzaz ●

◆ JOSEBA ARRUTI

Arazoaren kontzientzia eta arreta publikoa gero eta handiagoak izan arren, aurtengo lehen sei hilabeteetan ere gehitu egin dira laneko istripu larriak eta heriotzak. Lurraldeka, Nafarroako kasua da nabarmenena. 77 langiletik gora hil dira Euskal Herrian.

NAFARROAN HIL DIRA GEHIEN 6 HILEOTAN

■ Laneko heriotzen bat gertatu orduko mobilizatzen dira sindikatuak eta enpresetako komiteak.

Euskal Herrian, menderatu ezineko gorabehera bihurtu zaigu laneko istripuen eta heriotzen arazoa. Bistan denez, gero eta handiagoak dira produkzio kateko agente guztien kontzientzia, prebentzioko kanpainak eta arreta publikoa, baina hala ere ez dira batere aldekoak eta pozgarriak 2002ko lehen sei hilabeteetako datuak. Horrela jarraituz gero, behin behar eta, gailurra joko dugu berriz ere urtearen amaieran, laneko istripu larrietan eta heriotzetan. Lehenaldi

honetan, istripu arinak soilik gutxitu dira, eta, ondorioz, laneko bajak. Horixe da aldeko datu bakarra.

Esan gabe doa, beraz. Batetik, ezin-

berak, enpresako komiteek, enpresaburuek, sindikatuak, administrazioek eta justiziak. Horrela bakarrik murriztuko da ia zeharo edo desagertuko lan munduko lakra hori, zeinen ondorioz mila langilek baino gehiagok galdu baitute bizia Euskal Herrian joan deneko hamar urteetan eta aulki gorpildunetan edo betirako elbarri geratu baitira beste ehunka langile.

□ **Sindikatuak eta enpresetako komiteak etengabe ari dira salatzen laneko istripuak, baita prebentzio eta segurtasun neurri gehiago aplikatzeko eskatzen ere**

bestekoa da prebentzioko neurriak ugaltzea. Bestetik, katean parte hartzen duten guztiek jabetu behar dute beren erantzukizunaz, hala nola, langileak

77 LANGILETIK GORA HIL DIRA. Urteko lehen sei hilabeteetan, 77 langiletik gora hil dira Euskal

LAN ISTRIPUAK

2002ko lehen sei hilabetetako datuak *

	ARABA	BIZKAIA	GIPUZKOA	NAFARROA	GUZTIRA
ARINAK	4.443	12.463	7.054	6.117	30.077
LARRIAK	58	127	84	101	370
HERIOTZAK	9	17	28	16	70
GUZTIRA	4.510	12.607	7.166	6.324	30.517

*Maiatzeko datu ofizialak dira, "in itinere" istripuak barne. Bestalde, Iparraldean 3 pertsona hil ziren.

Iturria: Osalan eta INSL

Herrian. Oraingoz ez dago zifra ofizialik. Kopuru hori hilez hil jaso ditugun datuetatik atera dugu, eta litekeena da errealitatea gordinagoa izatea. Artikulu hau idazterakoan, urteko lehen bost hilabeteen gaineko datu ofizialak genituen aurrean: 73 langileren heriotza agertzen zitzaigun, lanerako bidean hildakoak barne. Estatistika ofizialek laneko heriotza gisa hartzen dituzte laneko joan-etorrietako heriotzak, "in itinere istripuak" baiteritxe legeak horrelakoei. Iazko aldi bereko zifra ofiziala eta aurtengoa konparatuz gero, heriotzak %15ean igo direla ondorioztatzen da. Lehen sei hilabeteetako heriotzen geure datuetan, bestalde, otsailean eta apirilean Lapurdin eta Nafarroa Beherean hildako hiru langile ere jaso ditugu. Zifra horrek gogotik kezkatzen du, ongi aztertuz gero, adierazten baitu Euskal Herrian batez beste 13 langile hil direla hilero, joan deneko sei hilabeteetan.

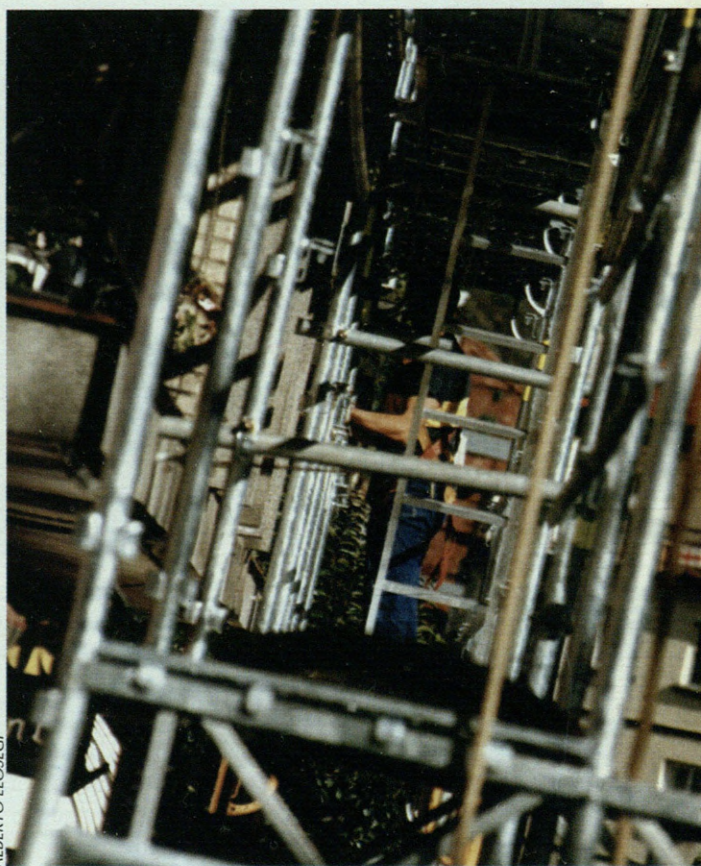
Datuak herrialdeka hartuz gero, Nafarroan gertatu da heriotza igoerarik handiena, iazko eta aurtengo aldien artean. Bederatzi langile hil ziren lurralde horretan 2001eko lehen sei hilabe-

teetan; alabaina, 16 hil dira 2002ko aldi berean. Ehunekora aldatuz gero, %77ko igoera ateratzen da. Gipuzkoa ageri da hurrena, heriotzen igoeren zerrendan: %55,56ko hazkunde gertatu da lurralde horretan. Hogeita zortzi hildako guztira, heriotzako zazpi laneko joan-etorrietan. Beraz, 21 langile hil dira lanpostuan, 2002ko lehen sei hilabeteetan. Iaz baino 10 gehiago edo %91 gehiago. Araban ere gora egin dute heriotzek, urteko lehen sei hilabeteetan: 28,57ko igoera ehunekotan. Beste era batera adierazita, 7 heriotza 2001ean, 9 heriotza 2002an. Bizkaian, aldiz, behera egin du laneko heriotzen zenbatekoak, 2002ko urtarrietik ekaina bitartean: %37an hain zuzen. Iaz 27 langile hil ziren lehen sei hilabeteetan; aurtan,

ordea, 17 heriotza gertatu dira.

Datuak sektoreen arabera aztertuz gero, industriakoan ez beste guztietan behera egin dute laneko heriotzek EAEko hiru lurraldeetan, hots, Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan. Nafarroan, berriz, erakuntzako sektorean goratu da gehien laneko heriotzen zenbatekoa. Ipar Euskal Herriari dagokionez, laborantza eta mantendu elektrikoko sektoreak izan dira zoritarrekoenak.

Ekaineko datu ofizialak eta Ipar Eus-

■ Nafarroan eraikuntzan izan dira heriotza gehien.

www.kaixo.com

Izen-abizendunak dira laneko istripuetan hiltzen direnak

Hildako guztien datuak jakin ez baditugu ere, izen-abizen zehatzak zituzten laneko istripuetan galdu direnek, eta, jakina, zoritxarra isilik eta bakarrean eramatea egokitu zaien familiak; azken batean, ETArek biolentzia politikoaren biktimek ez bezala, instituzio publikoen babesik eta sostengurik jasotzen ez duten familiak. Behin behar eta, interes politikoak giza interes soilak baino askoz gailenago.

Segidan, lanean edo laneko joan-etorrietan bizia galdu duten langileen izen-abizenak jasoko ditugu. Konturatuko zareten moduan, nahiz eta lehen sei hilabeteetan 77 langile baino gehiago hil diren, 50en identifikazioa bakarrik lortu dugu. Kasu batzuetan, gainera, inzialak bakarrik eskuratu ditugu. Alde horretatik, "Gara" euskal egunkaria ahalegin handia ari da egiten, Euskal Herrian gertatzen diren laneko istripuetako datuak ahalik eta hobekien ezagut daitezen: www.gara.net web-orrian aurkituko dituzue, nahi izatera. Guk geuk datu horietako batzuk baliatu ditugu.

Urtarrilean, besteak beste, langile hauek zendu zitzaizkigun: Felix Ruiz de Larrinaga, langile autonomoa, Nafarroako Aratzurikoa; I.M.S., TCJko langilea, Oiartzungo A8 autobidean; Valentín San Fulgencio, Pasaiako Pesqueras Gaztiak enpresakoa eta Carmelo Leones, Transibardin enpresakoa, Berako N-121 errepidean.

Otsailean, berriz, honako hauek, besteak beste: Francisco Tejerina, Transportes Pesa enpresakoa, Arrasaten; Jesus Mari Irisarri, Fundiciones de Vera enpresakoa, Beran; Miren Itziar eta Benito Gil arrantzaleak, Getariako uretan; J.F.G, Bermeoko portuan; Manex Unazokizkai artzaina, Beorlegin; Dominico Sinanas, Eurotec subkontratako langilea, Sestaon; Antonio Garaiburu, Transportes Indo enpresakoa, Bartzelonan; Olazabalaga, Azkoaga, Goikoetxea eta Ibarra, Arrasateko Fagor

enpresako langileak, Iranen; Tomas Insausti Auzmendi, muntadurako Triman enpresakoa, Zaragozan; A.H.C., Amurrión, eta Salvador Serrano Robledo, Zangotzako Aranguren enpresakoa, Nafarroako Larragako N-132 errepidean.

Martxoko zerrendan, berriz, ondoko hauek ageri dira: Vipresako Oscar Ugarte Calvo, Nafarroako Bianan; P.D.C.S nekazaria, Arabako Oionen; Artesania Galfarsoro enpresako Iñaki Galfarsoro, Arabako Legutión; Manasako Arkaitz Altuna

Portu, Bergaran; Tex enpresako Txema Joranda Perez, Nafarroako Lodosan; Aceralia-Bergara enpresako Jesus Maria Arietaleanizbeaskoa, Bergaran; eta Isidro Montenegro Arenas, Nafarroako San Adriango abeletxe batean.

Apirileko datuak hartuz gero, hauxe da zerrenda: EBI enpresaren Albatros subkontratako Jose Luis Fernández Bolado langilea, Zamudion; Arturo Parra Munilla nekazaria, Nafarroako Casedan; Luis Andrés Goigana, Bizkaiko Zornotzan; Julián Lucero, Iruñen; Jorge Sotomayor Garnateo, Donostian;

Jesus Calvo Gasteizen; eta J.A.M.C., Bilbon.

Hona hemen maiatzean zendu zitzaizkigunen zerrenda: Jose Luis Castresana Robledo kamioilaria, Gipuzkoako Alegin; Construcciones López enpresako Manuel Sanchez Garcia langilea, Bizkaiko Galdakaon; Alanox enpresako Igor Gorostizaga, Arabako Aiara; José Luis Larreta Zor-dian, Iruñean; Francois Pourteau mantendu elektrikoko langilea, Lapurdiko Basusarrin; Samuel Amenedo Vazquez, Barakaldon; Bready's Factory enpresako Joaquin Esteban Colino kamioilaria, Derion; Pablo Lopez Rodriguez, Legorretan.

Azkenik, honatx ekaineko datuak: F.P. Elcheke kamioilaria, Gipuzkoako Iruñen; I.A.G. kamioilaria, Santurtzin; Ufesa enpresako Jose Antonio Suberbiola, Etxarrin; eta Poloniako langile bat Barakaldoko ACB enpresan ●

■ Heriotzen zifrak kezkarriak dira: aurreko sei hileotan iaz baino %15 hildako gehiago egon da.

kal Herrikoak falta bazaizkigu ere, egiaztatu dezakegu laneko 30.517 baja izan direla Hego Euskal Herrian, urteko lehen bost hilabeteetan. Hortaz, iazko aldi berean baino %5,7 gutxiago. Bestalde, Araba, Gipuzkoa, Bizkaia eta Nafarroa

lurraldeak batera hartuta, %5,8an murriztu dira istripu arinak eta %5,7an igo dira istripu larriak.

KEZKA SORTZEN DU ENPRESETAKO PREBENTZIOAK. Sindi-

katuak eta enpresetako komiteak etengabe ari dira salatzen laneko istripua, baita prebentzioa nahiz laneko segurtasuneko neurri gehiago aplikatzeko eskatzen ere. Aspalditxotik, laneko heriotzaren bat gertatu orduko antola-

DANI BLANCO

■ Industriako sektorean ez beste guztietan egin dute behera laneko heriotzek EAEn.

tzen dituzte kontzentrazioak eta egiten dituzte lana uzteko deialdiak. Bistan denez, ordea, salatze hutsa ez da nahikoa. Laneko osasunaren ardura duten organismo ofizialek, EAEko Osalan erakundeak kasu, enpresetako antolamendu prebentziozkoa hobetzeko ahaleaginean dihardutela adierazi dute azkeneko aste hauetan.

Alde horretatik, Osalan erakundeak

dio datu sistema gutxieneko bat garatzen ari dela, osasuna kaltetzeko eran lanean diharduten langileen egoeraren

□ Batez beste 13 langile hil dira hileko, lehen sei hilabeteetan, eta Nafarroan gertatu da heriotza igoera handiena

berri denbora errealean izate aldera. Aurtendik aurrera, Osalan erakundeak kontrolatu egingo du prebentzio siste-

mak ikuskatzeko betebeharra. Berebat, Dekretu bat landuko du, enpresez kanpoko prebentzio-zerbitzu espezializatu-ko erakundeak baimentzeko eta erregistratzeko sistema hobetzeko asmoz. Azkenik, prebentzioaren gaineko ikastaroak osatzen eta sakontzen segitzeko asmoa du, enpresetan laneko osasunaz arduratzen diren ordezkariak trebatuagoak izan daitezen ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Gasteiz	Donostia Tolosa Bergara	Donostia	Irun	Baiona	Bilbo	Iruñea
arriaga			bertso-hop		urretxindorra	xalbador
		ramos			herriak	
	bilintx			mattin		xalem

www.megadenda.com

Zure aukera musika eta liburutan

Osasungoa Euskalduntzeko Erakundeak (OEE) gaixo, erizain eta sendagileen arteko harremanetan euskararen erabilera sustatzea du helburu. Urtero Jose Antonio Agote saria antolatzen du, unibertsitateko euskarazko liburuaren sorrera bultzatze aldera.

ERIETXETAKO DIAGNOSTIKO KEZKAGARRIAREN SENDAGAI BILA

GARIKOTZ GARIALDE

■ Osakidetzan ez da oraino euskara planik abiatu.

Donostiako Medikuntza fakultatean ikasten ari ziren zenbait gazte osasunaren munduan euskarak bultzada baten beharra zuela ohartu ziren. Hala, 80ko hamarkadaren bukaera aldean bilerak egiten hasi ziren, eta Nafarroako, Arabako eta Bizkaiko zenbait sendagile, erizain eta ikaslerekin bildu ostean, Osasungoa Euskalduntzeko Erakundea jaio zen. 1990ean elkarte bezala eratu zenetik, OEEren bazkideen kopurua etengabe hazi da, eta dagoeneko 650 ikaslek, eri-

zainek eta sendagilek osatzen dute. Hauetako askok OEEren zuzendaritza batzordeak antolatu ekitaldietan parte hartzen dute.

Ildo horretan, osasunaren espezialitate guztiei komuna zaien gai bat euskara hutsean jorratzen dute urteroko jardunaldietan. Apirilean eginda-koak hamabigarrenak izan ziren, eta gaixo terminalentzako zainketa aringarriak izan zituzten hizpide. Ohi denez jardunaldietako parte hartzaileak, nagusiki, sendagileak eta ikasleak izan ziren.

Talde euskaltzalea Udako Euskal Unibertsitatearekin elkarlanean aritzen da, zenbait ikastaro antolatuz eta ekonomikoki lagunduz. Liburgintzan ere aritua da, honezkero bi hiztegi kaleratu ditu. Batek giza anatomia du mintzagai

eta besteak osasun jardunaldietako terminologia. Gainera, urtero osasunaren inguruan idatzitako testu onenari Jose Antonio Agote saria ematen dio, zendutako sendagile euskaltzalearen omenez.

Bestalde, Hego Euskal Herriko ospitale eta kontsultategietan euskarak duen presentzia txikia dela salatu izan dute OEEko kideek. Osakidetza hogen urtean ez du zerbitzu publikoetan normalizaziorako planik abiarazi. Orain urtebete inguru Eusko Jaurlaritzak sindikatu eta zenbait talde euskaltzaleri lehenbiziko

plangintzaren zirriborroa helarazi zien, eta laster martxan jarriko zela ziurtatu. Baina ez da hala gertatu, eta OEE kexu da, taldeko idazkari eta Donostiako Andre Maria Erresidentziako sendagile Jose Ramon Furundarenak azaldu bezala: "Planak honezkero indarrean egon beharko luke, baina politikoek behin eta berriz atzeratzen dute, eta badirudi beraien aldetik borondaterik ez dagoela. Martxan jarri ezean, euskarak Euskal Autonomia Erkidegoko osasun zerbitzuetan ez du aurrera egiterik izango".

Nafarroako Autonomia Erkidegoan, berriz, egoera zerbait hobea da. Izan ere, Administrazioako legeek zonalde euskaldunetan eta mistoan jardun behar duten sendagile eta erizain euskaldunen gutxieneko kopurua aurreikusten dute. UPNren Gobernuak, dena den, legeok bete ez daitezen oztopo ugari jarri ditu, eta Osasunbidean gutxieneko kopuru horiek askotan ez dira errespetatzen. Hori dela-eta OEEren kideek behin eta berriz salatu dute Hego Euskal Herriko zerbitzu publikoetan euskaldunen oinarritzko eskubideak egunero urratuak izaten direla.

Osasun munduan, gainera, mugikortasuna eguneroko ogia denez, Espainiatik mediku eta erizain erdaldunak etortzen dira, eta kasuon gaixo euskaldunek gatzelerara jotzeko ohitura dute. Honen inguruan zera dio Jose Ramon Furundarenak: "Gaixoak eta sendagileak elkar ezagutzen ez dutenean, gaixoak gatzelerara jotzeko ohitura du, nahiz eta biak euskaldunak izan. Antza, gaixoak uste du, euskaraz eginez gero, sendagilearekiko harremanak mikatzuko direla. Sarritan, gainera, gaixo horrek sentitzen duen mina euskaraz hobeto azalduko du".

UNIBERTSITATEAN ERE NAHI ETA EZIN. Medikuntza, Erizaintza eta

osasunarekin zerikusia duten beste ikasketetako fakultateetan ikasle eta irakasle euskaldunek ez dute egoera gozori bizi, euskarazko klaseek oztopo asko baitituzte. Esate baterako, oraindik liburu asko gazteleraz baino ez daude, eta apunteekin lan egitera behartuak dira. Ildo horretan, OEEk urtean zehar osasunaren inguruan euskarazko liburugintzan nabarmendu direnei Jose Antonio Agote saria ematen die eta, bide batez, euskarazko liburuen sorrera sustatzen du.

Dena den, hori ez da euskal adarrak duen arazo bakarra, irakasle euskaldunek bete behar dituzten lan baldintzek ere kexu asko eragiten dituzte. Irakasleok Medikuntza fakultateetan lan egiten dutenen %5 baino ez dira (545etik 25), baina beraiei dagokie ikasketen kredituen

□ Gaixoak eta sendagi-leak elkar ezagutzen ez dutenean, gaixoak gaztelerara jotzeko ohitura du, nahiz eta biak euskaldunak izan

ia erdia ematea, eta irakasle gehiago kontratatu ezean, klaseen masifikazioa larriagotuko da.

EHUko irakasle Angel Bidaurrearen hitzetan, "erdal sistema batean ezin da euskara garatu, eta unibertsitateko agintariei gure hizkuntzaren erabileraren normalizaziorako abian diren planei bultzada ematea dagokie. Gainera, euskarak fakultateetan ez ezik, praktikak egiten diren erietxeetan ere bere lekua izan behar du, eta horretarako unibertsitatearen eta Osakidetzaren arteko hitzarmen bat beharrezkoa da". Izan ere, Medikuntza eta Erizaintzako ikasketetan trebatutako gazte euskaldunek ez dute praktika eskola horiek euskaraz egiterik. Odontologiari dagokionez, bukatu berri den ikasturtean matrikulatu ziren 50 ikasleetatik 16k euskal erduan ikasteko borondatea agertu zuten, nahiz eta ikasketotan euskaraz derrigorrezko irakasgai bakarra egon, mikrobiologia hain zuzen ere. Azkenik, Farmazia karrerako lagunek oraindik ezin dituzte lehen ikasturteko irakasgai guztiak euskaraz jaso ●

◆ GONTZAL LANDA

Arturoren kaiera

UDALETAKO HIZKUNTZA PROFILAK

Jaurlaritzak emandako datuen arabera, udal funtzionarioen erdiek egiaztatu dituzte hizkuntza profilak. Hizkuntza eskakizunen bat duten 15.577 postutatik 6.736k egiaztatze-ko epe jakin bat dute. Bestalde, 3.299 funtzionariok jada egiaztatuta dute eskaintzen zaien 4 eskakizunetako bat, 1.418 postu hutsik daude, 559k ez dute eskakizunik egiaztatu behar adina dela kausa, 641ek profil apalagoa egiaztatu du eta 819k ez dute batere egiaztatu.

DEKRETU BERRIA PRESTATZEN

Nafarroako Auzitegi Nagusiak formazko akatsak zirela-eta indargabetutako dekretuaren eduki berak dituen dekretu berria prestatzen ari dela adierazi du Nafarroako Gobernuak presidente Miguel Sanzek. Haren hitzetan, aldaketa bakarra zera izango da: Nafarroako Euskararen Kontseiluaren eta Funtzio Publikorako Zuzendaritza Nagusiaren txostenak izango dituela.

UEU-REN MASTER ETA DOKTOREGO PROGRAMA

Udako ikastaroetatik negukoetara jauzi egiten ari da pixkana Udako Euskal Unibertsitatea. Izan ere, datorren ikasturtean "Hizkuntza teknologik" masterra eta graduondokoa, "Herri erakunde kudeaketa" graduondokoa eta "Euskal Herria XXI, euskal etorkizuna globalizazioaren garaian: komunikazioa, gizartea eta hezkuntza" doktorego programa eskainiko ditu. Hirurak titulazio ofizialak dira eta EHUK balioztatu ditu.

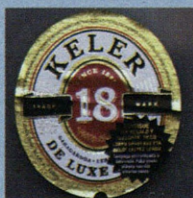

■ Ikasleak UEUko uda ikastaro batean.

TERMINOLOGIA AZTERTZEKO BATZORDE BERRIA

Euskarazko terminologia aztertze-ko eta euskararen erabilera sustatzeko batzordea sortzea erabaki du Eusko Jaurlaritzak. Hiru ardurak nagusi izango ditu batzorde berriak: lan proposamenak egitea, lehentasunak jartzea eta aurrez egingandako terminologiaren inguruko lanak bideratzea.

Urrea

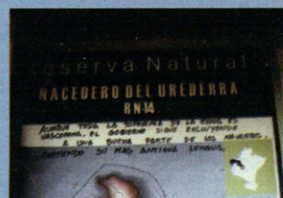

■ Keler garagardo marka ez da dagoeneko Euskal Herrian egiten, baina botiletako etiketek euskarazko eta gaztelaniazko oharrak dituzte. Antolatuta duten lehiaketetako argibideak ere ele bitan daude. Iraganeko bezeroak mantentzeko asmoz izango da akaso; baina arrazoiak arrazoi, euskaraz darabilte eta hori da guri axola zaiguna.

■ Urban, Urederraren sorburuaren inguruan dagoen informazio taula duzue alboko argazkian. Natur erreserba bertako florari buruzko aipamenak ageri dira, bertoko hizkuntza ez ordea. Beste behin ere, Nafarroan, gaztelaniazko seinalea topatu dugu. Euskaraz dauden hitz bakarrak toponimoak berak dira.

Ikatz

GURASORIK GABEKO OPORRAK

Udan lagun berriak egin, esperientzia ezberdinak bizi eta etxetik kanpora joateko aukera eskaintzen dute udalekuek. Han mundu berezia sortzen dute umeek. Udaleku bakoitza da ezberdina, eta aldiz, udaleku guztietan bizitzen dira gauza berdintsuak... Argazkiotan dituzue Hondarribin, Zarautzen eta Urbasan elkar ezagutu duten haur mordoa.

Bezperan ilusio eta nerbioen erruz lo gutxi eginda azaldu gara denok autobus geltokira, bizitza osorako alde egingo bagenu bezalako maletatzarra arrastaka. Gurasoek betiko azken gomendioak eman dizkigute umeoi, alferrik: "Txintxo ibili. Jan dena. Osorik itzuli. A! Eta ondo pasa!" Azken muxu bana eman, eta ospa! Udalekutara goaz!

AKLIMATAZIO FASEA. Lehen egunean nahikoa lan izan dugu lur hartzen. Aterpetxera iritsi orduko azkar ibili beharra dago, denek utzi nahi baitute

goiko ohatzean zakua. A zer ume piloa, eta ni bakarrik! Jolasen bidez ikasi ditugu besteen izenak, nongoak diren eta zer zaletasun dituzten. Gero taldeak egin ditugu, badakit nori pasatu behar diodan baloia, eta zein diren jokoetako kontrarioak. Eta badaezpada ere, azkar jarri dizkigute arauak! Gaueko 00:00etatik aurrera isilik, egunero ontziak garbitu, begiraleei abisatu gabe ez alde egin...

Egun berri honen ondoren, oheratu, eta gora begira jarri beharra dago. Haste-ko, ez dagoelako fidatzerik, alboko gelako piratek hortzetako pasta botako ote dizuten edo pixa egiteko behatza baso

bete uretan sartuko duten. Eta bestalde, begiak irekita baloratu beharra dago, zer putzutan sartu garen. Ai, amatxo maitea, lehenengo gaua zu ikusi gabe! Tira, edo-zertara ohitzeko prest nago, bai jauna. Horrelako beste 13 egun, eta berriro etxean naiz. Baina ez dakit grazia gutxirekin egindako leka horiek beste behin irensteko gai izango ote naizen... Tira, lehen eguna izateko ez da hain txarra izan, bi edo hiru lagun egin ditut behintzat.

GURE MUNDUA. Bost egunetan ederki osatu dugu umeon gizarte. Badau-

UDALEKUAK EUSKAL HERRIAN

Ondoren agertzen zaizkizuen datuak, Bizkaia, Araba eta Gipuzkoako Foru Aldundiek, Nafarroako Gobernuak eta Iparraldeko Uda-Leku elkarteak 2002rako antolatutako udalekuei buruzkoak dira. Agertzen diren haur edo gaztetxo kopuruak, adierazten du eskualde horretatik zenbat umek hartuko duten parte bai eskualde bertan egindako udalekuren batean, edo bai Euskal Herrian barrena, Espainiako Estatuan edo Europan kokatutako udalekutan. Udaleku hauez gain, jakina da aurrezki kutxek, udalek eta aisialdi taldeek ere antolatzen dituztela udalekuak, beraz pentsa ondoren datozen kopuruak, urtean egiten diren udaleku guztien zati bat baino ez direla. Eskaintzari dagokionean, gustu guztietarako menua dago aukeran: hasi ohiko udalekueetatik, ingelesa, frantsesa edo italiara ikasteko udalekuek; kirol eta abentura udalekueetatik, Europan zehar burutzen diren egonaldietara; bizikleta zeharkaldietatik, bertso-udalekuek... Gustukoa ez aurkitzeko aitzakiarik ez dagoela, alegia.

- EUSKARAZ
- ELEBIDUNAK
- GAZTELERAZ
- HIZKUNTZA EREDU BAT JAKIN GABE
- FRANTSES EDO INGELESEZ

Iparraldea (Uda Leku elkarteak)

240

Arabako Foru Aldundia

1.093

643

195

Bizkaiko Foru Aldundia

1.410

650

650

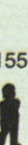
Gipuzkoako Foru Aldundia

3.667

1.285

175

155

Nafarroako Foru Aldundia

1.020

25

de liderrak, badaude liderrei meriendako txokolatea oparitzen dietenak, badira marginatu sozialak... Baditugu taldeko gure kirolariak, taldeko gure artistak, taldean fundamentua jartzen dutenak eta taldearen kontura bizi direnak... Orain badaikit zein den nire lekua taldean eta udalekuan. Ezagutzen ditut nire lagunak eta urruti eduki beharrekoak. Eta nola ez, baditut nire fitxajeak...

Begiraleen arauak puskatzea da gure legea. Gauzez gela batetik bestera ibiltzea, isilka. Harrapatuz gero, atariko harri txin txorak errazten jartzen zaituzte, edo etxeari bueltaka ordu erdiz korrika. A zer izorratzea! Baina behin froga gaindituta,

“zerrenda beltzean” sartzen zara, alegia, gaizto famatuenean artean. Eta aizu, horrek ere badu bere morboa.

Jada begirale bakoitza ederki ezagutzen dugu. “Gaztanbera” bi musu edo bi malkoren truk edozer egiten uzten dizun horietakoa da. “Petrak” engana, berriz, edonor inguratzen da! Errietarako sekulako hitz jariora dauka, eta zigorrik zelebreenak bururatzen zaizkio. Beti bera bidaltzen dute beste begiraleek, gu zibilizatzeraz.

MUNDUA HANKAZ GORA.

Egunak aurrera joan ahala, eta zenbat eta gehiago ezagutu elkar, orduan eta ezber-

dinagoa da udalekua. Lehen eguneko lagun batzuk nire ahizpa biki bihurtu dira, eta besteei jada ez diet ia kasurik egiten. Ordainetan, konturatu naiz hiru egun isilik pasatu dituen lotsati horrek eta biok

■ Atzio Oresa Elizegi. Urtxintxa Aisialdi Eskolako koordinatzailea

“Sarri gurasoengan pentsatuta hartzen dira erabakiak, ez umeengan”

Zertarako balio dute udalekuek ?
Beti lortzen al da nahi den helburua?

Haurrak bere aisialdia antolatzen ikas-
teko dira udalekuak. Ez hamabost egun
horietan bakarrik, bizitza osorako baizik.
Udalekueetan askotan mugatzen gara ekin-
tzak egite hutsera, ikusten dugulako hau-
rrek ekintza horietan parte hartuz ondo
pasatzen dutela. Eta alde batera uzten ditu-
gu agian askoz ere garrantzi handiagoa
duten beste gauza batzuk. Adibidez, ekin-
tza horiek proposatu eta antolatzeko ardura
eta protagonismoa ez dugula haurren esku
uzten.

Gero ez du balio esateak: “15 urteko
gazte hauek ez dakite ezer egiten”. Ez dute
aukerarik ere eduki, ez eskolan eta ezta
aisialdian ere, beraien denbora librea anto-
latzeko. Beraz, emaitzari gehiegi begira-
tzen zaio eta ez prozesuari.

■ Azken aldian zer egiteko joera dute

gazteek denbora librean?

Azkeneko ikerketa Tolosan egin dute.
Ondorio nabarmenena izan da, 14-17 urte
bitarteko gazte gehienek (%80) asteburuak
merkataritza zentroetan pasatzen dituztela.

Hori horrela bada, akabo. Eredu yankia
bete-betea sartu zaigun seinale. Euskal
Herrian betidanik kalea izan da jendearekin
biltzeko tokia.

■ **Begirale eta zuzendariak hezitzeaz
arduratzen zarete. Zuretzat zein da
begirale eta zuzendari eredu?**

Inoiz baino begirale formatu eta titulu-
dun gehiago dago. Sekula ez da egon hain-
beste jende magisteritza, pedagogia eta
halako karrerak egin eta gero begirale ikas-
taroak egin dituenen. Formazioa badago,
baina egun, gehiago begiratu behar zaio
izaerari. Jendeak urtea ikasten pasatzen du,
eta begirale lana udara mugatzen du. Ondo-
rioz, inoiz baino jende gutxiago dago egu-
neroko praktika duena. Alegia, arazo
ezberdinak konpontzea, haurrekin hartu-
emana izatea...

■ **Euskara lantzea ere bada udaleku
batzuen helburua. Horretarako zer zail-
tasun izaten dira?**

kontatzen dizkiogula elkarri sekreturik
handienak. Fitxajeak, zer esanik ez! Lau
aldiz aldatu dut mutil lagunak zerrenda-
eta! Ezagutu, behintzat, denok ezagutzen
dugu elkar, eta gero eta lagun gehiago
ditugu.

Itxuraz ere ikaragarri aldatu gara. Tal-

dekide batek eskaiola darama eta hiru
lagunek Frankesteinek adinako urratua
buruan... Goiko ohatzekoari, berriz,
oraindik ez zaio sukarra jaitsi. Baina itxu-
ra zaintzen dugu, ez pentsa! Zazpi egu-
nean erabilitako nikia orain dela gutxi
aldatu dut eta gogoratutakoan garbitzen

ditugu hortzak. Ez pentsa askoz gehiago-
tan garbitzeko premiarik dugunik. Dietan
gaudela dirudi. Ahalik eta gutxien bete-
tzen dugu lenteja eta arrain egosiz gure
platera. Zizareen pare iritsiko naiz etxera!

Lehen egunero idazten nituen gutu-
nak, baina orain idazten didanari erantzut-
ten diot eta kito. Ez dago eskubiderik!
Batzuk zortzi gutun jasotzen dituzte egu-
nero eta beste batzuok hain gutxi...

Egunen erdiak xahutu ditugu jada eta
hasi da atzera zenbaketa. Etxera iristeko
gero eta gutxiago falta da...

EGUN KORAPILATUAK. Orain
denok osatzen dugu talde bakar bat. Jada
ez zait axola putzura goazenean noren
ondoan jartzen dudan bainuko toalla.
Elkarri trentzak eta eskumuturrekoak egi-
ten aritzen gara eta korapilo bat eginda
bukatzen ditugun jolasak dira politenak.

Udalekutako hizkera sortu dugu, gure
argot berezia. Zarauztarren “txaparroa”,
bermeotarren “laga” eta oiartzuarren
“nazka ematen nazu” elkartuta hitz egiten
dugu, gero eta azento nahasiagoan. Uda-

Orain gutxira arte erabili izan den estrategia zen "euskaraz hitz egin!" erretolika botatzea, eta guztiz emaitza kontrakoak lortzen ziren. Azken urteetan, "motibazioa-ezagutza-erabilera" zirkuitua erabiltzen hasi gara. Eta ikusten dugu emaitza hobeak lortzen direla. Aisialdiari garrantzi handiago eman behar zaio euskararen normalizazio prozesuan. Aisialdiko euskara lantzen ez bada, hankamotz gelditzen da bai eskolan, bai etxean egiten dena, kalean ez delako euskara erabiliko.

■ Udalekuetan begirale, guraso eta umeez hartzen dute parte. Hiruen arteko harremanetan, zein da oreka egokiena?

Udalekuak, batez ere instituzioek antolatzen dituztenak, zeharo aldendu dira aisialdiko pedagogiatik. Instituzioek antolatzen dituzten udalekuetan, haurrak "bezero" gisa hartzen dira, eta bezeroak beti du arrazo. Orduan, askotan hartzen diren neurriak, gehiago pentsatuak daude gurasoen-tzat, haurrentzat baino. Eta adibideak badaude: orain dela 3-4 urtez geroztik, neska-mutilak bereizi egiten dituzte logela banatan, ordura arte ez bezala. Instituzioek

diote, gurasoek egin dituzten dei eta kexen-gatik aldatu dela hori. Neurri horren aurka-ko beste guraso batzuk ere badira, baina betikoa gertatzen da: eredu tradizionalako gurasoei kasu egiten zaie oraindik. Gero bai, sexuen arteko berdintasuna eta balore horiek guztiak jartzen dituzte mahai gainean, baina gurasoak kontent egoteko zenbait neurri hartu behar badute, hartu egiten dira eta kito. Gaur egun haurrei arropa garbitzen zaie udalekuetan. Lehen, politena zen udalekueetatik zikin itzultzea, hori zen umeak "mundial" pasa zuela jakiteko datu-rik fidagarriena.

Gizarteko baloreak ere asko aldatu dira. Gaur egun kanpaldi oso gutxi egiten dira. Gurasoek ez dituzte beren seme-alabak bidali nahi hain erosotasun gutxi dituen tokira. Eta udaleku irekiak ere horrela sortu ziren. Udaleku itxietan 14 gau igarotzea agian gogorregia da... eta udaleku irekiak egiten dira, goizez. Horrela, gurasoek ere denbora libre pixka bat badute, edo lanera joateko aukera. Joera nahiko atzerakoia da.

Joerak aldatu behar dira eta horretarako gurasoak dira ate joka hasi behar dutenak, bestela jai dago ●

lekutako kantu bereziak ditugu, gureak bakarrik direnak. Denetan onena da, noski, gure taldearen gorazarrea.

Zer nahi dudan ere ez dakit, neroni nago korapilo bat eginda. Gero eta egun gutxiago falta dira, eta alde batetik gogoia dut txakurrari kasu egiteko, eta udalekutan gertatutako dena kotoz gurasoak metrailatzeko. Baina bestetik, laster banatu egingo gara eta orain gauero bukatzen dugu erdi negarrez, lagunak kontsolatu ezinda.

AZKEN GAUA. Kaka zaharra! Zer-gatik da egunik politena azkenekoa? Zer-gatik ematen dizkigute jateko egun horretan kroketa? Zergatik egiten ditugu plan eta jokorik "guay"enak beti bezperan? Justu hain ongi gaudenean, bukatu egin behar udalekuak!

Egun osoa pasatu dugu gure lagun ezkutuari oparia egiten. Ezin omen genion ezer erosi. Eskulana izan behar duela, "balore sentimental" eta horrela-ko txorakeriak izateko. Erosten utzita ere, alferrik. Dena gaur gaueko merendola

sekreturako goxokiak erosten xahutu dugu-eta!

Gauean banatu ditugu opariak eta dantzaldira! Edo udalekueetako argotean esanda, "dultzate menea"ra! Hauze da udaleku osoa begira pasatu duzunari dantza eskatzeko garaia. Eta betikoa, espabilatuenean dantzatuko dute beste guztien gus-tukoekin. Besteok, kalejiran eskutik hel-tzearekin konformatu behar!

Inoiz baino beranduago utzi digute oheratzen begiraleek. Beraiek ere ez zeu-katen festa makala beheko gelan! Baina gaur ez dugu kasik lorik egin. Gelan boro-bilean eseri eta linternen argitan kontu-kontari aritu gara. Ahalik eta gehien esna irautea da gaurko gure erronka. Alferrik, hurrengo egunean begiak zabalduetakoan konturatuko gara bezperan norbait ibili zaigula bibotea margotzen. Eta ez dauka-gu mendekua hartzeko beste gaurik!

BAGATOZELA! Gorroto dut azken eguna. Gosaldu, eta maleta egiteko gal-tzerdi galduen bila ibili behar ohe azpi-tan! Gero, betikoa. Argazkirako irribarre

bat egiten hasi eta ezin malkoei eutsi. Akabo, bat hasi da intzirika eta denok muki jarioan bukatu dugu. Eta erremate-rako, "Zergatik galdu itxaropena" kantu depresiboa kantatu behar, elkarri lepotik helduta!

Geltokira iritsi eta autobusetik jaiste-rako afaltzeko arrautza frijituak egiteko eskatzen diegu gurasoei, lepotik zintzili-katzen garen bitartean. Orain lotsa ere ematen digu begiraleei agur esateak eta beste umei elkarri idazteko hitz emanda aldendu gara bakoitza gure bidetik ●

◆ IXIAR EIZAGIRRE
◆ ESTITXU EIZAGIRRE

Zilarri ez diote grazia handirik egin Kubako hainbat errepidetako zuloek eta ezta karramarro gorrien inbasioak ere: gurpilak zulatzen zitzaizkion. Zilar tandemak da eta berak eraman zituen (edo bera eraman zuten) Rosa eta Mikel Karibeko irlan barna.

KUBA BIZIKLETAZ

Karibe aldean bada toki bat bizikletaz gozatzeko ezin aproposagoa: gehiena laua da, eguraldia ederra, sozialismoaren mitoa, hizkuntza eta izaeragatik bertakoak gertutik ezagutzeko aukera, ia lapurretarik ez, kotxe gutxi errepideetan... erabat erakargarria bihurtzen da Kuba bizikletaz zeharkatzeko asmoa.

GOAZEN HEMENDIK!

- Where are you from?
- Basque Country.
- Baco? Saturraran, neska polita, ukadi akatuta. De Santiago a La Habana a pedal? Uhtede ehtá loco!

Hasieran irribarrez hartzen genituen harrera hauek baina goiza aurrera joan ahala gero eta gogaikarriagoak bihurtu dira. Nazka-nazka eginda ihes egin behar izan dugu jinetero-putre hauengandik. Uste genuen astunak izango zirela, baina aurreikusitako muga guztiak hautsi dituzte. Kubatarrekin harremana izateko asmoz etorriak gara, baina ezagutuko ditugun guztiak horrelakoak badira...

Ordua pasa da eta aireportura eraman behar gaituen autobusa ez da azaldu. Bat-batean taxi handi bat zerutik erori da. Fitipaldi semeari esker José Martí aireportura garaiz iritsi gara.

SANTIAGON 10/10 KM. Santiagoko aireportura gaez iritsi gara. Hotelera-

□ Ingurua azukrekanaberaz beteta dago eta asfaltoan zuloak nonahi. Aldapa behera gindoazela hauetako batean sartu gara eta atzeko gurpilak kolpe gogorra jaso du

■ Rosa eta Mikel bidaiarien eta Zilar garraiobidearen itzala.

ko bidean iluntasuna eta errepidearen bakartasuna zirela eta, iritsi berriaren urduritasuna somatu dugu.

SANTIAGO- EL COBRE- SANTIAGO 43/53 KM. El Cobre basilikan amabirjinari eskainitako era guztietako gauzak daude: beisbol pilotak, kotxe matrikulak, Javier Sotomayorrek altuera jauzian lortutako domina olinpikoak, baita Hemingwayk 1954an lortu zuen Nobel saria ere. Bailara baten erdian gaude, basilikaren itzalpean, haize laztanak musa emankorra bihurtu dira eguneroko apunte hauetan.

SANTIAGOKO GAUA. Hemendik aurrera eguneroko jakiak bihurtuko diren arroza, frijoleak, platanu frijitua eta garaiko entsalada afaldu ondoren, Trovaren etxera joan gara musika kubatarra entzuterako. Giroa "giri" ("yuma" kubatarren hizkeraz) samarra iruditu zaigu. Alemaniarrak, italiarrak, amerikarrak eta

nola ez, Bilboko bikote pare bat; musikiariak ezik kubatar arrastorik ez dugu aurkitu.

SANTIAGO-CONTRAMAESTRE 90/143 KM. Santiagotik urrunduko gaituen ibilbidea hasi dugu. Autopista eskutuan utzirik, Palma Sorianorako bidea hartu dugu. Errepidea guztiz aldatu da. Ingurua azukre-kanaberaz beteta dago eta asfaltoan zuloak nonahi. Aldapa behera gindoazela hauetako batean sartu gara eta atzeko gurpilak kolpe gogorra jaso du. Gurpila oso ondo ez egon arren aurrera egin dugu, Contramaestreko Alain eta bere ama Gladysen etxe xumera iritsi arte. Etxeak ez du baimen ofizialik turistek gela alokatzeko. Kubo batzuk erabili behar izan ditugu dutxarrik ez baitago, eta komunean Zilarren aurreko fokoa erabili dugu argia izateko.

Alain eta Gladysen afaldu ondoren, luzaroan hizketan aritu gara. Ondoko bizilaguna solasaldira etorri da ala-

barekin. Bere senarra alderdi kidea izan arren garbi da Alain eta Gladys salatze-ko asmorik ez duela. Hala ere, badaezpada Gladysen esan digu arazorik sortuz gero familiakoak garela esateko. Etxeko baldintzak erosoena ez dira baina orain arte inon ez gara hain gustura egon.

CONTRAMAESTRE-BAYAMO

51/194 KM. Trikimailuen erreginaren etxean lo egin dugu. Afaldu ere, etxe berean egin dugu, otarraina eta guzti. Mirtha, etxeko jabea, erraz mugitzen da "bolsa negra" giro horretan. Behin baino gehiagotan eskaini dizkigu mulatoren baten (neska zein mutilaren) zerbitzuak. Mirthak dioenez bikote baten harremana sendotzeko komenigarria omen da noizean behin "tarrito" bat egitea, adarrak jartzea, alegia. Kubatar asko bezala Mirtha dibortziatua dago, baina mutil-laguna badu. Gaur bertan bota behar izan du etxean zuen zerbitzaria bere mutil-lagunarekin maiteminduta zegoelako. Mirtha ere ez da atzerago geratzen, bere bezero batzuk lagunak baino zerbait gehiago diren susmoa dugu. Xelebrenea da Manzanillon bizi den bere aitarekin duen saltsa. Aitak 74 urte ditu, hala ere oraindik sasoian omen dago. Batzuetan, ama enteratu gabe noski, Mirthak berak bilatzen dizkio mulatoak aitari. Azkeneko bolada honetan bilobaren lagun batekin ateratzen ari da agurea.

Mirtharen etxera saltzaile asko etortzen dira, denetarik eskaintzen diote.

Hauetako batek CDR salgai dagoe-la jakinarazi dio Mirthari. Hasieran ez dugu ezer ulertu, saltzaileak CDR (Comité para la Defensa de la Revolución) eskaintzen zuen beste janari batzuen artean. Berehala konturatu gara CDR sigla horien artean ezkutatzen zena: behikia (carne de res). Mirthak bi gela ditu, baina alokatzeko zerga batekoa ordaintzen du, 100 \$ hileko. Bigarrena ere alokatu ohi du, gaur berriz, ikuskatzaileraren bisitaren beldur da eta ez du arriskurik hartu nahi.

Bayamo Carlos Manuel de Céspedes, "aberriaren aita"ren jaioterria da eta bertan hasi zen espainiarren kontrako 10 urteko guda. Hau zela eta, Bayamesa abestia, geroago Kubako ereserkia izango zena, konposatu zen. Bayamesa publikoki lehendabiziko aldiz jo zuen orkestran, herriko elizaren paretan adierazten denez, Hecheverria izeneko musikari bat zegoen.

BAYAMO-LASTUNAS

82/276 KM. Afaldu ondoren ikusi dugu telebistako albistegia. Kanpotar baten begiez ikusita behintzat, deigarria da kazetarien askatasun eza. Chavez, Venezuelako presidentearen etorrera eguneko albisterik garrantzitsuenak da. Aireportuan, Fidelekin batera, kazetarien galdera inozo bakoitzari "social" eta "revolucionario" hitzekin erantzuten dute.

■ Kubatar haurra papagaiarekin.

LAS TUNAS-CAMAGÜEY

130/406 KM. Gazte batzuk inongo arazorik gabe azaldu digute Castroren erregimenaren aurkako jarrera. Gazta pizzak egiten ari zen gizona, elkarriketa entzutean berehala atera da bere iritzia ematera. Haserre zegoen gazteekin. Esan digunez horiek ez dira Kubako benetako gazteak, horiek alferrek dira eta Kubako gazteria berriz, langile eta unibertsitarioa da. Orain arte hurbiltzen zaizkigun gehienak profil berekoak dira: 20-30 urtekoak, langabezian eta hizlari trebeak. Hala ere, gizartearen portzentaje txiki baten eredu diren susmoa dugu.

Gu bezalako turista baten begietatik ikusten dena errealitatearen zati txikia baino ez da. Benetako Kuba une zehatz batzuetan ezagutu dugu, esaterako Contramaestreko Alainen etxean lo egin genuenean edota gaurko atsedendian ikusitakoa. Siestan emakume baten garrasiek esnatu gaituzte. Haserre bizian zegoen, goiz osoa pasa baitu tropicolar botila txiki bat eskuan, esne banatzailea noiz iritsiko zain.

■ Dominoko partidaren ordua da.

MIKEL BRINGAS

■ Haurrak Zilarri begira.

CAMAGÜEY-CIEGO DE AVILA

115/521 KM. Arratsaldeko ibilbidea bukaezina egin zaigu. Eolo gure kontra aritu da azken 60 kilometroetan, berriro atzeko pare bat erradio hautsi ditugu eta zuzentzen saiatu garen arren, gurpilak koadroaren patila ukitzen zuen. Eskerrak Ciego de Avilan familia jator bat aurkitu dugula eta afaria egindako esfortzuaren neurrikoa izan dela.

CIEGO DE AVILA-SANCTI SPIRITUS 86/607 KM. Ez geneukan lo egiteko tokirik baina horrelako kasuetan herriko plazan esertzea nahikoa da bazter

guztietatik eskaintzak jasotzeko.

Sancti Spirituseko kale batzuk benetan ikusgarriak dira. Etxeetako koloreak, kaleetako harzolak, leihoetatik ateratzen den musika... ia dena zoragarria da. Ipuin bateko giro honekin nahasturik Kubako gabezia tartekatzen da.

Zail samar egiten zaigu eguna bukatzea lehendik ikusitako irudi tristeren bat gogoratu gabe. Ibai ondoko ederki apaindutako jatetxean postrea ozpindu zaigu eguneko gertaera tristenak gogoratuz: oinutsik eta erabileraren eraginez ia gardena zen soineko guztiz zaharkitu batez jantzita zegoen atsoa, guretzako baliorik

gabeko tresnak baino ez zituen eskaparatea luzaroan begiratzeko mutil hura... Jatetxe bera gizartearen isla zuzena da. Jatetxe txukuna izan nahi zuen, hala ere janaria guztiz bestelakoa da. Jan dugun behikia aspaldikoa zen, "ataque al cuartel de Moncada" etiketa zuela iruditxo zaigu une batez.

SANCTI SPIRITUS-TRINIDAD

76/683 KM. Eguzkiari aurre hartu diogu gaur goizean. Bizikletari argiak jarri, gaila batzuk jan eta berehala ginen bidean. Gainera, gaurko esnaldia benetan azkarra izan da. Gelako argia piztu dugunean, ederki hazitako labezomor batzuk azaldu baitira. Camagüey eta Ciego de Avila probintzietako paisaia atzean geratu da eta berdeago eta menditsuago den berri bat aurkitu dugu.

Gustura gaude Trinidaden, hankak nekatu samar, egutegia begiratu egun bat soberan dugu eta gela oso ondo dago. Beraz, bihar ere hemen geratuko gara.

Etxeko jabeek bikote bitxia osatzen dute. Rosario emakume langilea da, badaki turista bakoitza nola tratatu behar den, zer nolako aurpegia jarri, turistak txorakeriak esan arren. Bart batek gosaltzeko saltxitxoia eskatu zion. Era dotore batez ezin zela erantzun zion Rosariok, eta gaur barrez gogoratzen zuen gertaera hori. Rosarioren ustez turista gehienak ez dira konturatzen Kuban daudela; batzuk Interneten sartzeko etxeko ordenagailua non dagoen ere galdetu omen diote.

TRINIDAD-ANCÓN-TRINIDAD

34/717 KM. Astebete bizikleta gainean ibili eta gero, gaur atsedean eguna hartu dugu. Trinidadetik 17 kilometrora dagoen Ancón penintsulara joan gara Karibe itsasoaren urdinaz eta hondarraren zuriaz gozatzen.

TRINIDAD-CIENFUEGOS 89/806

KM. Trinidadetik ateratzen lehenengo kilometroak ikusgarriak izan dira. Ezkerrean itsasoaren zabala eta eskuinaldean Trinidad ondoko mendiak eta hauetatik datozen errekek. Edertasun honetan kilometroak aurrera doaz konturatu gabe, baina bat-batean zerbaitek moteldu du gure abiadura. Hasieran bakar batzuk ziren baina gero eta gehiago azaldu dira, dozenaka, chunka, milaka, errepide osoa karramarroz beteta dago! Hasieran bitxikeria zena, beldurgarria bihurtu da.

MIKEL BRINGAS

■ Bizikleta ez da Kubako garraio bakarra.

Asfaltoa guztiz gorritu da.

Aurrera begira dena berdin ikusten genuen. Lauzpabost kilometro egin ditugu karramarroen gainetik. Karramarroekin nahikoa ez bagenuen, gure buru gainetik dozenaka "aura tiñosa" izeneko hegazti harrapariak, hildako karramarroak jan nahian.

Gurpilen hotsak karramarroen gainetik pasatzen, hanketara iristen zitzaigun plisti-plastak eta oinetan jotzen zuten karramarro eta karramarro zatiek gero eta desatseginagoa bihurtu dute egoera. Azkenean handik ateratzea lortu dugu, baina bide osoan ezin izan dugu ikusitakoa burutik kendu. Geroago jakin dugunez, kotxe eta autobusetako gurpilak zulatu ohi dira karramarroen haginez eta horregatik ez dugu kotxerik ikusi errepidetan osoan.

Cienfuegoseko etxetik oso gertu, Gernika pilotalekua egoera kaxkarrean dago. 1920an Habana-Madrid enpresak ireki zuen pilotalekua baina zesta puntako urrezko garaia, beste lekuetan bezala, Kuban ere atzean geratu da. Cienfuegos itsasoari irekita dagoen hiria da. Bere badia ikusgarria da, bai egunez, bai gauetz. Bere kale luze eta zuzenetan bizikleta ugari daude, kubatarren eguneroko garraioa dela esango nuke. Hala ere, Kuban dauden modeloak ez dira guk erabiltzen ditugun berak. Laurogeita hamarreko hamarkadan Sobietar Batasunarekiko haustura ideologikoaren ondorioz, Txinari eskatu zioten laguntza. Honek Kuba bizikletaz bete zuen.

MIKEL BRINGAS

■ Atsedena hartu du Zilarrek eta kamioian daramate.

CIENFUEGOS-GIRÓN 112/918 KM. Errepidea utzi dugu eta herri txikiaren arteko pistetan ibili gara. Bideetan aurkitu dugun hautsa zela eta, ibilbidea gehiagi gogortu da. Hainbeste kilometro egin da, bukaeran zerbait berezia aurkitzea espero genuen, baina helmugan topatutakoa eskasa izan da. Giron turistentzako herria da. Hotela eta hondartza, beste erakargarritasunik ez dago.

GIRÓN-PLAYA LARGA 39/957 KM. Afal ondoko solasaldia atseginatu da. Gurekin batera Heather eta Oscar, amerikar-mexikar antropologo

bikotea zegoen. Kubako erregimenari buruz hizketan aritu gara etxeko jabearekin. Kubatar gehienek inoiz ez dute hitz egiten erregimenaren aurka. Askok eta asko ados daudelako eta beste guztiak beldur direlako. Azken hauek "Fidel" hitza ez dute aipatu ere egiten. Fidelen bizarrak keinu batez adierazten dute izen hori esateko. Kubako biztanleen kontrola oso zorrotza da. Kubatar bat (berak eskatutakoa ez da aipatuko), 16 urte zituela, 28 egun espetxeratua eta isolatua izan zen, salatari batek kontatu zuelako telebista ikusten ari zirela Fidelen aurkako adierazpen bat egin zuela.

PLAYA LARGA-HABANA 53/1010 KM (+ 130 KM KAMIOIEZ).

Gaur tristuraz beterik jarri gara bizikleta gainean, Playa Largan gustura egon garelako eta bidaia bukatzen delako. Jagüey hirira iritsi garenean autopistara ateraga eta kamioi batera igo dugu bizikleta.

Kamioian gurekin batera beste hamalau kubatar etorri dira, baita borrokarako oilar batzuk eta etengabe kaka egiten ari zen aharia ere. Ahari ondoan nengoela bat-batean euria hasi da. Besteek bezala zapaltzen ari ginen toldoa buru gainean jarri dut eta euria ez zen zerbait buru gainean erori zait. Hortik aurrera nahiago izan dut euripean bidaia egitea.

Habanatik gertu, berriro bizikleta gainean jarri gara hiri nagusiko zaraten artean azkeneko pedalkada isilak emanez.

◆ MIKEL BRINGAS

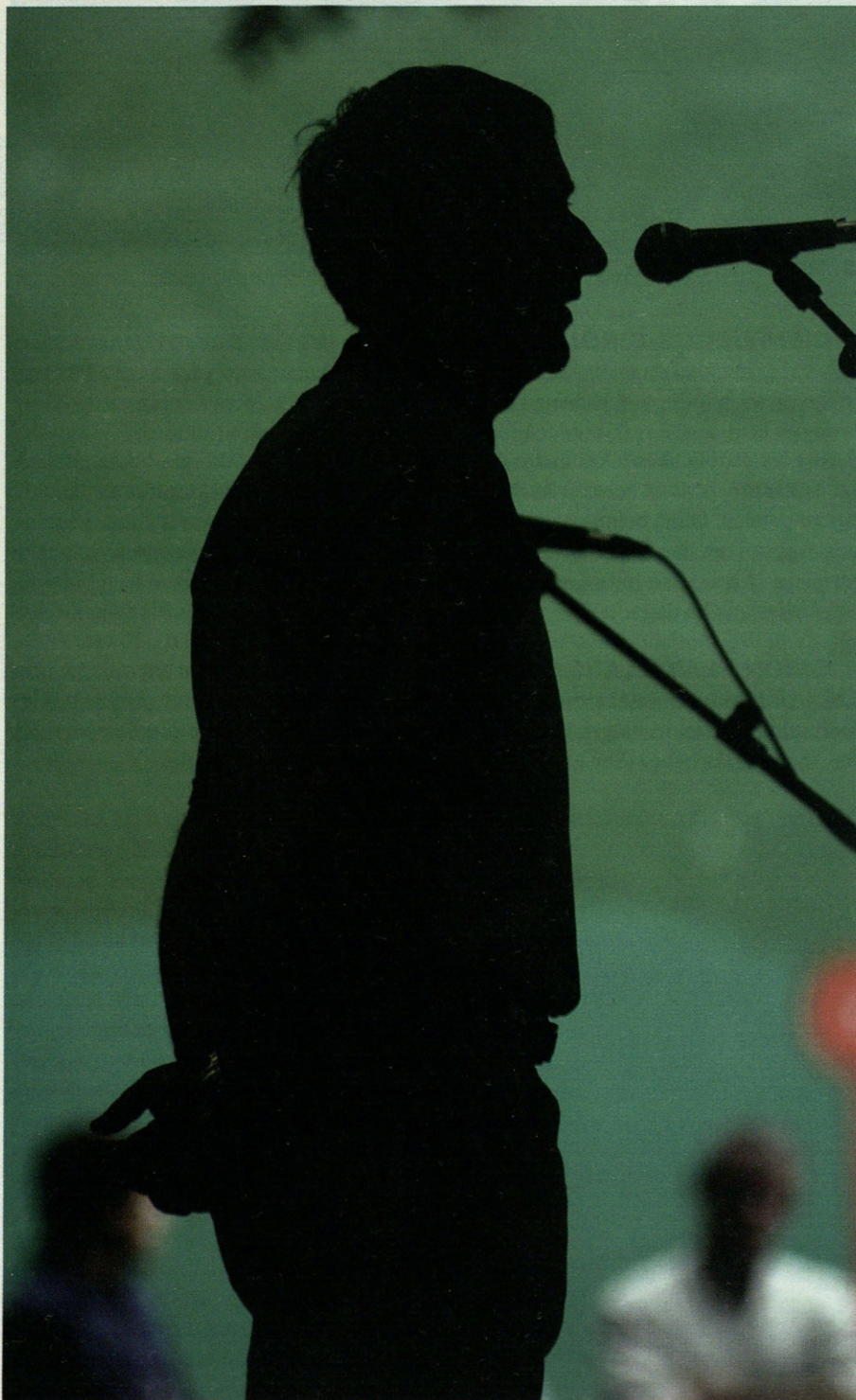

ROSA

■ Bat-batean errepidea karramarro gorritz josi zen.

Anjel Mari Peñagarikano

“Jakín egin behar da bertso saioei ezetz esaten”

P E R F I L A

“Peñakeriak” kontatzen pasatu dugu bazkalostea. Marrazki bizidunak egiteko moduko istorioak baditu Anjel Marik. Azken hamar-hamabost urteak plazarik plaza daramatza, eta bertsolaritzaren tripak barru-barrutik ezagutzen ditu. Gauzak garbi esateko ez du inongo erreparorik. Bertsoaren neurrira elizako erretolika (“Virgo veneranda”) ekartzen jakín zuenak, orain ere asmatzen du bertso formato berrietara egokitzen. Gogoratu, bestela, Upeletan Erronka edo bertso pilota.

Testuak: Estitxu Eizagirre /
Ixiar Eizagirre

Argazkiak: Alberto Elozegi

Umeen ere oso ongi konektatzen duzu, badakizu haiei nola hitz egin. Eman zure haurtzaroaren berri...

Etxean bost anai-arreba gara, eta ni erdi-erdikoa naiz, bosteko urrea bezala. Bihurri samarrak ginen lau anaiok. Eta bihurrikeri gehiago ez genituen egiten, gure amak dena jakiten zuelako! Gure amak beti jakiten zuen kristalen bat puskatzen bagenuen, edo automobilen bati potea erantsi, edo zakurren bati isatsetik zerbait lotzen bagenion. Herriko ostatukoak izanda, iluntzean denak etortzen ziren kafea hartu eta musean aritzera, eta kontu-kontari hasten ziren: “Anjel Mari han ikusi dut...” Haiek ipurdikoak hartzen genituenak!

"Lau bertsolari ekartzea jada ez da nobedadea. Kontua da zerbait berria eskaintzea"

■ Eskolan zer giro?

Ni naiz eskolan "viva España" eta "Cara al sol" kantatzen zeneko azkenetakoa. Eskola nazionalean ibili nintzen. Anaia zaharrago batek oso gogoan du ez zietela eskolan euskaraz hitz egiten uzten. Ni hurrengo maisuarekin hasi nintzen, eta guri ez zigun zigorrik jartzen.

■ Etxean zer ikusi zenuten?

Gure aita artisaua zen. Saskiak egiten zituen. Garbi zeukan azken ofizioa zela berea, horrek ez zuela etorkizunik. Ama ere baserritarra zen, baina bi anaia kaputxinoak zituen eta osaba jesuita. Gure amak ere irakurri asko egiten zuen. Berak balio zuen ikasteko, baina ez zuen aukerarik izan, eta guri ikasketak ematen saiatu zen. Euskal munduan sartu bagara, amarengatik izan da.

■ Zer jolas mota egiten zenuten?

Txori habiak biltzen amorratuta ibiltzen ginen. Txepetxenak, txantxangorrienak, okilenak bilatzen genituen. Txorikumeak atera eta lepoa moztzen genien. Hor ere gurasoak izan ez balira, ez hiru eta lau, hamabost-hamasei kabi aterako genituen! Amak esan zigun ezetz, zepo jartzen utziko zigula neguan, baina txori habiak bakean uzteko.

Zepoa jartzen genuen zozoa harrapatzeko. Baina zenbat txantxangorri erortzen ziren! Orduan esan ziguten txantxangorria harrapatzea bekatua zela, Jesukristo gurutzean zegoenean argi egin omen ziolako bere papar gorri horrekin. Guk kontzientzia garbitzeko hilerri moduko bat egin genuen elkarren ondoan harriak jarrita. Eta txantxangorria akabatutakoan han lurperatzen genuen.

■ "Ostatuko Anjel Mari" omen zara Albizturren.

Ni ez naiz baserrikoa, baina bai herriko ostatukoa. Txiki-txikia nintzela gure etxean ezagutu nituen Uztapide, Lazkao Txiki, Joxe Lizaso, Joxe Agirre, Txomin Garmendia, Arozamena eta Patxi Etxeberria... Gure etxetik pasa gabeko bertsolari gutxi zen. Sasi bertsolariek ere askotan kantatzen zuten, eta adi-adi egoten nin-

B E R T S O A

Doinua: Espainian behera

**Hainbat saio batera
egin ditugu guk,
eta atera ditut
ondorio batzuk.**

**Zugandik bertso onak
asko entzun ditut,
baina gauza bat argi
aitortuko dizut,
kotxeko Anjel Mari
gehiago maite dut.**

Aitor Mendiluze

tzen entzuten.

■ Noiz hasi zinen bertsotan?

Nire kasa ikasi nuen bertsotan. Txiritaren liburuak irakurri, eta beti bertsoa

ibiltzen nuen buruan. Amurizak lehenengo txapela irabazi baino hilabete lehenago debutatu nuen nik, 1979ko abenduan, 22 urterekin. Gaur egun jakin egiten da 22 urtetarako bertsolaria aterako den. Soldadutzara joan aurretik kantatzen nuen, eta soldadutzan nire aldetik landu nuen. Iru-ditzen zitzaidan zerbait egiten nuela, baina salto hori eman egin behar zen.

Xenpelar sarian lagun batek eta biok eman genuen izena, isil-isilik, inori ezer esan gabe. Gero zer egingo, eta Joxe Mari Iriondok Herri Irratian dena kontatu! Etxera sartzeko ere lotsetan egoten nintzen. Aitak eta amak ez zidaten gaia atera ere egin, bazekiten-eta nerbioak jota nengoela.

■ Nola joan zen lehenengo saio hura?

Nik pasatu nituenak! Hura dardara! Armstrongek ilargira iristean minutuko berrehun taupada omen zituen, baina ni

BIZITZAREN PASARTEA

Euskararen egoeraren berri erakusten du pasarte honek. Beti esan da Tolosako euskara oso ona dela, baina Tolosaldekoa izango da ona, Tolosakoek oso gutxi egiten baitzuten euskaraz gure eskola garaian. Ni Tolosako Eskolapiotan ikasia naiz. Herri txikietakooi "kaxero" deitzen ziguten tolosarrekin, eta erdaraz hitz egin. Nirekin ikasitako gazte batekin topo egin nuen handik urte batzuetara, eta euskaraz hasi zitzaidan. "Nola?" erantzun nion "biru urte elkarrekin pasa, eta ez nekien zuk euskaraz bazenekienik!"

Badakizue nor zen gazte hori? "Euskaldunon Egunkaria"ko zuzendaria, Martxelo Otamendi.

seguru nago saio hartan haren markak hautsi nituela! Bukatu zen, eta ez dakit neure buruari zer esan nion, edo "zailena egin diat" edo "ez diat berriro egingo". Horixe ez naiz gogoratzen.

■ Orditik aurrera hasi zinen plazaz plaza?

Teileria herrikoa nuen, eta sariketan atera nintzela ikusita, niri deika hasi zen plazetan kantatzeko. Orduan ere oso gaizki pasatzen nuen. Zenbat aldiz joan naitzen saioa hasteko zorian zegoela botaka egitera! Nik ez dakit nola segi nuen bertsotan, hain gaizki pasatzen nuen eta. Bere kasa joan zen korapilo hori, orain ez dut horrela sufritzen.

Osinalde sarira joan nintzen hurrena, eta orduan ere hiru edo lau plaza bakarrik eginda. Hurrengo urtean Xenpelar saria irabazi nuen. Ene! Mundua gainera erori zitzaidan. Karga handia sentitu nuen: "Non sartu naiz?". Saio batzuetarako deitu zidaten, eta nik lotsatuta, ez nuen joan nahi izaten. Agirrerekin eta kantatu behar nuen batean gezurra esanda joan gabe ere geratu nintzen. Ez nuen sinesten bertsolaria nintzenik.

Handik berehala Zaldibiako saria irabazi nuen, txapela eta entzulearen saria ere bai. Teileriarekin plaza dezente egiten nituen, eta orduantxe hasi nintzen zerbait sinesten.

■ Nola moldatzen zinen aurreko belaunaldikoekin?

Niretzako oso gogorra zen haiekin kantatzea. Gaur ez dago belaunaldien artean hainbesteko koskarik. Baina orduan eten handia izan zen, bertsolari gazteak oso gutxi baitziren. Lasarteren

bertso hain txukunak irakurri, eta pentsatzen nuen, "zer esango du Lasartek ni horrela kantuan ikusita!". Beste giro batekoak ziren. Hamaiketako egin, eta "ez, koparik ez. Ez, pururik ez" esaten nuela-

"Zenbat aldiz joan naizen saioa hasteko zorian zela botaka egitera! Ez dakit nola segi nuen bertsotan, hain gaizki pasata"

ko, zenbat aldiz entzun dudana "zer bertsolari mota haiz hi?".

Gogoratzen naiz berarekin lehen plaza egin nuen unetik, Amurizak asko lagundu zidala. Sekulako aholku piloa eman zizkidana, eta ateak zabaldu. Amuriza izan zen une horretan "beldurrik gabe, hik hire bidea egin ezak" esan zidana.

"Entzuleak une batetik bestera jartzen zaitu infernuan eta hurrena zeruan"

■ Bertsotan nolakoa zen Amuriza?

1980ko txapelketan "bihur bekizkit hesteak harri hori ez bada horrela" bota zuenean, zur eta lur geratu nintzen, ez zuen besteek bezala kantatzen. Doinu berriak, eta besteek esaten ez zituzten gauzak esaten zituen. Txapelketa hartan

pentsatu nuen, "basajaun hau, hau ez duk pertsona arrunta, hau mesias bat duk!". Amurizak txunditu egin ninduen.

■ Ongi aprobetxatu duzu gaztaro osoa jairik jai ibiltzeko...

Parranda asko egiteko boladan, eguerdi batean jeiki eta bazkaltzera mahaira eseri nintzen. Bezperan berandu oheratu nintzen, noski. Sekula ez zait ahaztuko aitzak zer arrazoi eman zidan: "Hara, Anjel Mari. Amak arropak garbituko dizkik, bazkaria eman eta gaixo hagonean zaindu ere bai. Baina lo heuk egin beharko duk. Hortik aurrera, nahi deken egin zak!". Handik aurrera ez zidan gehiago errieta rik egin.

■ Saioz saio zabiltzala pasadizo politak biziko zenituen...

Ea batzuk gogoratzen ditudan... Egañarekin nintzen behin bertsotan, Berrobin. Gai jartzaileak horrelaxe jarri zigun gaia: "Peña, zu senarra zara, eta Egaña, emaztea. Ume gehiegi eduki dituzuela-eta, hor eraman dute Peña senarra ospitalera, mazedonia egitera". Basektomia mazedonia bihurtu zuen gai jartzaileak, eta guk, gaiari kasurik egin gabe mazedonia gora eta behera aritu ginen bertsotan.

Beste behin, berriz, Teileria eta biok ginen afaritan, Zumaiaiko elkarte batean. Zumaian oso plater ezagunak dira olagarro zopa eta olagarroa patatekin. Nik ez nuen olagarro hitza ezagutzen ordura arte, guretzat beti "pulpoa" izan baita. Hasi gara bertsotan, eta bukaera hau neukan pentsatua: "benetan gauza goxoa dela/olagarroa patatakin". Baina bertsoa aurrera joan ahala, hitz berri hori ahaztu, eta horrela bukatu nuen "benetan gauza goxoa dela/ kakalardo patatakin".

■ Hitz bakarria ahazteak bertso osoa aldrebesten du, beraz.

Hitzak bakarrik ez, silaba batek ere nola baldintzatzen duen bertsoa! Etxalarren gertatu zitzaidana, entzun bestela. Sebastian eta biok ginen bertso afaritan. Albaitaria zen emakume bat bazen afari hartan, Lurdes izenekoa. Hasi ginen emakume hari bertso kantari, eta nik bukaera hau pentsatu nuen: "(emakume hori) hemen badago/ altxa dadila mesedez/ zerri muturra ikusi dugu (Lizasogatik)/ eta Lurdes oraindik ez". Baina kantatzen hasitakoan, "eta" hitza "ta" esan nuen, gero nolabait puntua betetzen hasi, eta hara zer atera zitzaidan: "zerri muturra ikusi dugu (Lizasogatik)/ ta Lurdesena

oraindik ez". Konturatu orduko altxa eta barkamena eskatu nuen, bertsoak berez behar zuen bezala kantatu, eta eskerrak, Lurdesek ez zuen gaizki hartu!

■ **Gaur egun zergatik kostatzen da saiotara jende piloa inguratzea?**

Aukera handia dagoelako. Jendea biltzea zaila da, baina alor guztietan gertatzen da hori. Lehen urtean bi aldiz entzungo zituzten bertsolariak. Orain telebista eta irratia direla, astean lau aldiz. Lau bertsolari ekartzea ez da nobedadea, beste batean entzungo dituzte eta kito. Kontua da zerbait berria eskaintzea, esaterako, Anoetan egin den bertso antzerkia. Edo bertso pilota, baina hori ere eliteko pilotariekin. Futbolarekin berdin gertatzen da. Nor doa Eibar ikustera? Eliteko gauzak

bakarrik nahi ditu jendeak, aseta dago eta. Gainera gu kultura minorizatu baten barruan mugitzen gara. Eta euskararen kontua ere ez dut ikusten esaten den

“Deitu izan didate telebistatik eta ezetz esan diet. Bertsolaria naiz, bertsoan atera nahi dut. Ez bestela”

bezain ongi dagoenik.

■ **Nola ikusten dituzu bertsolari gazteak?**

23 urterekin ez nintzen oraingoan

pare, ezta gutxiagorik ere. Oraingo bertsolariak hobeak dira. Gogoan dut Alkizan Teileria eta biok bertsoan hasi ginela gure kasa, aurrez ezer prestatuta izan gabe. Zenbat jende jarri zen guri entzuten! Ume mukizu batzuk ginen, bertsoan justu-justu egiten genuenak. Baina berria zen gazte jendeak bertsoan egitea. Orain gazte piloa dago, eta ez dute gure garaian bezain beste entzule erakartzen, jada ez baita nobedadea.

■ **Elitean mantendu zara orain arte. Nolakoa da bertsolaritza elitea?**

Elitean sekula ez da jende asko egongo, baina egun inoiz baino bertsolari gehiago daude elitean. Baina herri hau oso txikia da, eta merkatua ere bai. Berriro ere bertsolari on askok geratu beharko

Bizkaiko Foru Aldundia

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Gure ARTEAN euskaraz!

dute, zoritxarrez, ibili gabe. Ez ez dutelako kalitaterik, merkaturik ez dagoelako baizik.

Gaur egun sekula baino bertsolari on gehiago dago. Txapelketa honetan agertu den generazioa izugarria da.

Ni konturatzen naiz zenbat plaza ditudan urterokoak direnak. Urteroko plaza horiek huts egiten dutenetan 10 plazatik 6ra jaitsiko naiz. Nik uste dut moda kontua dela. Zergatik nago ni oraindik modan eta beste bat ez? Ez dakit. Teileria garai batean oso modan egon zen, eta urte batek bestera bukatu zen hura. Eta orain ez da, bada, orduan baino txarragoa! Jon Enbeita bertsolari ona da eta txapelketetan beti egin du ongi, eta herriz herri ez da asko ibili. Zergatik? Ezin izan dut sekula modaren kontu hori azaldu.

■ **Herrietako jende dena ezagutzen duzu...**

Urteekin jende asko ezagutzen da, bai, eta bertso afarietarako ongi etortzen da hori. Baina bertso afarietan dena librean eginez gero bizio txarrak hartzen dira. Beti izaten da norbait edo ezkondu berria, edo istripua izan duena, edo ehizean ikaragarriren bat pasatu zaiona... Eta beste zer esanik ez daukagunean, jende horren-gana jotzen da beti. Betiko arrazoietan eta topikoetan erortzeko arriskua egoten da. "Betiko topiko tipikoa" deitzen diogu guk horri. Horregatik gustatzen zait hiru bat ordu laurden librean gogor egin, eta gero gaiak jarrita aritzea.

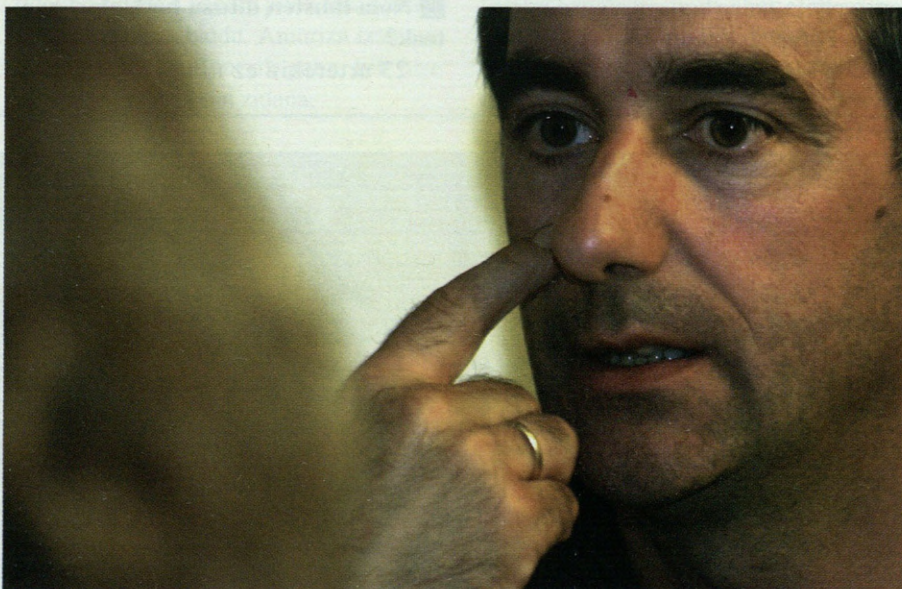
Gai bati hiru-lau bertso on botatzen jakitea da gaur egun bertsolariaren bizkarrezurra. Gaiari ongi eusten jakitea. Gaie-

tan ongi egiten duenak, bazkalondoan ongi kantatzen ikasten du. Zailagoa da gai bat jarri eta hiru bertso eder botatzea. Librean kantuan hasi, eta badakit jendea gustura uzteko moduko saio bat egin

"Bertso afarietan saio osoa librean eginez gero bizio txarrak hartzen dira"

nezakeela, 30 bertso botaz gutxi-gehiago. Pilotu automatikoak funtzionatzen du bertso afarietan, huts egiteko aukera handiagoa da.

■ **Anjel Maritik Peñara zer alde dago?**

Handia. Denok gara ezberdinak ohol-tza ganean. Nahita edo nahi gabe bertsolari bakoitzak eman du irudi bat. Jendeak pentsatzen du beti txiste kontatzen ibiltzen naizela. Baina eguneroko bizitzan serioa naiz. Eta ez naiz dirudien bezain berritsua. Oholtza ganean aktoreak gara, eta esaten duguna exageratuta esaten dugu. Futbolzalea banaiz, baina ez nago Athleticekin zoraturik. Hainbeste milioi kobratzen duen jendeagatik sufritu?

■ **Askotan ez zara deseroso sentituzure estereotipoaren barruan?**

Nik esan izan dut saioetan "niri gaur ez kirolari buruzko gairik jarri"; eta asma-tu gainera, gai jartzaileak kirolari buruzko gaia prestatua baitzeukan niretzat. Agurra serio-serio kantatu izan dut propio. Edo txapelketan gazteak nola ikusi ditudan galdetu zidatenean, berdin. Jendeak espero zuen nik haiengatik kristorenak esatea, eta ez. Jakin behar da gai serioak umoretik hartzen eta barrea espero den lekuan ere serio kantatzen. Politikarekin ere berdin gertatzen da. Horregatik hartu nuen erabakia ez inongo ekitaldi ofizialetan parte hartzekoa. Jendeak bakoitzari pegatina bat jartzen baitio.

■ **1991ko Urte Zahar gaua aurkeztu zenuen telebistan, Ane Igartibururekin. Zer moduzko esperientzia?**

Halako nahastea ekarriko zuenik jakin izan banu, ez nukeen egingo. Kalean jende dena Anegatik galdezka aritu zitzaidan!

Eskaini izan didate Euskal Telebista-ko hainbat programatan lan batzuk betetzeko aukera. Ezetz esan diet. Ni bertsola-

ria naiz, ni ez naiz polifazetikoa eta telebistan bertsotan atera nahi dut. Bestela ez. Zer eskaintzen diot neure buruari eta ikusleari astero hamabost minutuz hitz eginda? Zer daukat esateko? Edo aktore lana eginda, ez banaiz aktore? Nire irudia kakaztu besterik ez nuke egingo.

Pernando Amezketarraren marrazkiei ahotsa jartzea ongi iruditu zitzaidan, bertsolaria zelako. Baina jakin banu telebistak hainbeste bider errepikatu behar zuela, hiru aldiz pentsatuko nuke. Jendea nazkatzeraino eman baitute.

■ **Zu izan zinen oporrak hartu zituen lehen bertsolaria, alegia, abuztua jai hartzen zuena.**

Konturatzen nintzen urte osoan lanean eta bertsotan arituta arnasa hartzeko denborarik ez neukala. Koadrilarekin nuen harremana ere ez nuen eten nahi. Bizitza ez da bertsoa bakarrik. Hiru gauza lortzen nituen abuztuan jai hartuta. Lehenengoa, nire burua lasaitzea. Bigarrena, atsedean hartzea. Eta hirugarrena, beste bertsolari bati lekua uztea. Gainera, bertsotan ibiltzeko ona da hausnartu eta irakurtzeko denbora hartzea. Urte osoan saiotik saiora, pentsatzeko ere denborarik gabe ibiltzen nintzen. Saioan bertan baino gehiago ikasten da plazan botatakoa errepasatu eta bertso hura hobetzen saiatuta.

Badakit herri batean baino gehiagotan esango zutela: "horrek merezi dik gehiago ez deitzea". Jendea ez zaio okurritu ere egiten bertsolariak ezetz esan behar duenik. Baina jakin egin behar da ezezkoa esaten.

■ **Zer ez zenuke esango jendea pozik uztearren?**

Entzuleari errespetua zor zaio, baina norberarekiko leiala izatea ere ez dago gaizki. Ez da kantatu behar jendeak

entzun nahi duen hura, zuk hala sentitzen ez baduzu. Gainera, Xalbadorri txapelketan egin ziotenarekin garbi geratu zen, entzuleak une batetik bestera jartzen zaiuela infernua eta hurrena zeruan. Lehen hain txarra omen zenari zazpi minutuz txistua jo, eta hurrena horrelako txalo zaparrada!

Neronek ere, ez nuke sentitzen ez dudarik kantatuko. Adibide bat jartzeagatik, Jose Luis Korta Zumaiako enpresaria ezagutzen nuen. Bertsozalea zen, herriko ikastola sortu zuena, euskaltzalea... Ez zitzaidan batere ongi iruditu hari bonba bat jarri izana. Afariren batean ekintza horren aldeko jendearekin suertatzen banaiz, ez dut bonba hori ederki jarri zutenik botako. Bakeagatik isilik geratu bai, agian.

ARGAZKI ZAHARRA

Bertsolarien inauteriak. "Herriko putak edo nor alkate" bertso saioan 1994an.

■ **Ezkundu artean beti izan duzu urrezko ezkongabearen fama... Zein da jaso duzun lorarik politena?**

Sendoa argitaletxearentzako liburu saltzen aritzen nintzenean, erosle izan zitezkeen izenekin zerrenda bat osatzen nuen. Horien artean bazen emakume nafar bat, eta hari hots egin nion: "aizu, begira, Sendoatik deitzen dizut, Peñagari-kano naiz...". Emakumeak, ordea, ez sinesten Peña nintzenik! Hala bota zidan azkenean: "Halako lekutan lan egiten dut, eta Peña horrek zerbait esan behar badit, hona etor dadila. Nik ez dut sinetsi zu Peña zarenik". Nik zer egingo, eta lantokira azaldu. Sartu naiz bere bulegora, eta sekulako sorpresa aurpegiarekin, horrelaxe atera zitzaion barru-barrutik: "Oh, Dios mio, porque a mí tanto bien!" ●

Pamiela argitaletxeak,
Kulturaren Aldeko Euskal Fundazioaren
babesarekin

JUAN ZELAIA II. SAIKERA SARIA

antolatzen du, euskaraz
idatzitako edozein gairi
buruzko saiakerak edota eritzi
lanak zabaldu eta sustatzeko
asmoz.

Saria 6.000 eurotako da

Lanak, Pamiela etxea (Juan Zelaia saria), Agustindarren
Industrialdea, G kalea, B6 nabea.
31013 Iruñea helbidera bidali
beharko dira, abuztuaren 31a baino
lehenago.

Informazio gehiago:
www.pamiela.net
e-mail: pamiela@pamiela.net
tel.: 948326535

E Z P A

PRINTZA

ZABORREZ
GAINEZKA

Belen Mijangosen hitzak dira hauek "Putz" en jasoak. Mijangos "El Tubo" musika aldizkariaren sortzaileetako bat da eta musika arloan hainbat lan eginikoa:

"Ez dut katastrofista izan nahi, dena oso ziklikoa delako eta gauzak aldatuko direla uste dudalako, baina orokorrean oso izpiritu pobreako dela uste dut (egungo musika)... Inoiz baino bitarteko gehiago dago, gaitasuna eta teknika duten musikari mordoa dago, azpiegiturak ere ez dira falta (kontzertu aretoak, eskolak, komunikabideak...). Itxura denez, jendeak gauzengatik borrokatu behar ez badu, ez du estimulu nahikorik. (...) Badakit lehen baino lehiakortasun gehiago dagoela eta aurrera egitea zailagoa dela, baina Espainiako Estatuan orain erreferentzia denak argi uzten du dena, ezta? Operación Triunfo. (...) Disketxe independente gehienak pikutara joan dira. (...) Edozein modutan ere, nire barne-barnean zera uste dut: badatorrela aldaketa, jendea zaborrez gainezka eginda dagoela eta nazkatuta dagoela; talde askok gero eta garrantzi handiagoa ematen diete hitzei eta aldaketa-mezuei. (...) Batzuetan gitarra akustiko edo elektriko batekin eta ahotsarekin nahikoa da. Kontatzeko zerbait baduzu, zertarako nahi duzu beste ezer? (...) Gaur egun jendeak irudiari, poseari, talde batean dagoelako famatua dela pentsatzeari ematen dio garrantzia, kontatzeko ezer ez badu ere (...)"

BABESLE PRIBATUAK ARTIUMEN

GASTEIZKO Artium Museoak eta Arabako Vital Kutxak hitzarmen bat sinatu berri dute. Horren arabera, Vital Kutxak urtero 100.000 euro emango dizkio gutxienez Museoari ekitaldiak bideratzeko. Horren truk, Vital Kutxa patronatuko osoko partaide izango da. Orain artean, patronatuan erakunde publikoek hartzen zuten parte soilik. Erakunde pribatuen partaidea sustatzeko asmoa du ordea Artiumek. Akordioaren ondorioz, Vital Kutxa izango da Museoaren lehen babesle pribatua.

ERRIBERRIKO KLASIKOAK

ABUZTUAREN 9an hasi eta 25a arte burutuko da Erriberrin Antzerki Klasikoaren III. Jaialdia. Aurtengoan, 90.150 euro gutxiagoko diru laguntza jaso du Jaialdiak eta beraz, egitarauan izango diren ikuskizunen kopurua murriztu egin behar izan dute. Kalitatea mantenduko dela diote ordea antolatzaileek. Egitaraua dagoeneko prestatuturik dute. Bi eszenatoki ezberdinetan, honako obrak eskainiko dira, besteak beste: Rojas Zorrillaren "Abre el ojo" hilaren 9an eta 10ean; 17an eta 18an, Teatro Corsariok "Don Gil de las Calzas

■ Jaialdian ikuskizun gutxiago izango dira.

verdes" taularatuko du; Noviembre Teatrok "La Fuerza Lastimosa" ikuskizuna eskainiko du 15a eta 17a bitartean; eta 23a eta 25a bitartean, "Los pícaros" obra ikusi ahal izango da.

IKASTURTE BERRIA, LA
FUNDICIONEN

DENBORALDI bati ateak itxi eta hurrengoari irekitzeko garaia iritsi da. Horixe egin du La Fundicion aretoak hain zuzen. Urtarrila eta ekaina bitartean, iaz, 15 konpainia igaro ziren bertatik, eta 34 antzezpen egin zituzten. Datorren irailetik abendurako egitaraua lotu dute dagoeneko. Iraila Euskal Herriko dantza sortzaile gazteei eskainiko die. Ikutu taldeak "Bostak S2" lana estreinatuko du, Amarauna taldeak "Mania" obra eskainiko du eta Nerea Urbietak "Extremadamente bonita" taularatu-

H I T Z B I T A N

- Pello Lizarralde idazleak zera adierazi zuen "Nabarran"-n: "Uste dut oso kaltegarria dela idazle profesionala izatea, eta are gehiago bizi dugun une penagarri honetan. (...) Idazle profesionalak inguratzen duen zurrumbilo horrek kalte egiten duela uste dut, gauza asko publikatu behar ditu eta ez du beti esateko gauzarik".
- Kirmen Uriberen hitzak dira hauek "Euskaldunon Egunkaria"-n adieraziak: "Ez dut uste irakurtzea derrigorrezkoa denik. Nire inguruan bada irakurtzen ez duen jendea, eta, neu-

L A K

OLBE

OPERAREN LAGUNAK

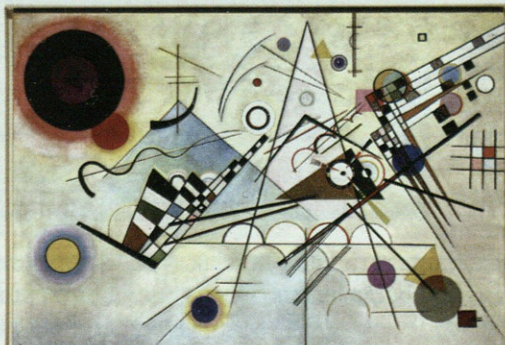
50 urte beteko ditu datorren ikasturtean Operaren Lagunen Bilboko Elkarteak. Mende erdi hori ospatzeko egitaraua prestaturik dute jada OLBEkoek. Guztira, 7,3 milioi eurotako aurrekontua dute. Dirua, ohi bezala, Kultura Ministeriotik, Eusko Jaurlaritzatik, Bizkaiko Foru Aldunditik eta babesle pribatuetatik jasoko dute. Sei lan berri eskainiko dituzte eta 25 emankizun. Irailaren 21ean eskainiko da lehena: "Turandot", Nuria Esperten zuzendaritzapean eta Ainhoa Artetaren partaidetzarekin. Azkena berriz, Francisco Escuderoen "Zigor" lana izango da. Gainera, historiari errepaso egiteko, erakusketa batean argazkiak eta agiriak bilduko dituzte eta liburu bat argitaratuko dute Operaren Lagunek.

ko du. Ondoren, antzerkiari irekiko dizkiote ateak. Matarile teatrot "A brazo partido" antzezlanak, Madrilgo La Republica Teatrot "Estudio sobre la (b)risa" eta La Coma konpainiak "Kings" obra emango dute. Horrez gain, azaroan David Barberoren testu batean oinarritutako eta Aitor Mazok zuzendutako "Cantata y fuga de Eva" lana eskainiko du Producciones Teatresek.

BOST URTEKO BIDEA

BOSTGARREN urteurrenaren ospakizunetan murgildu da Guggenheim Bilbao museoa. Antolatu dituen ekitaldietako batzuk martxan dira dagoeneko. Esaterako, "Kandinsky bere testuinguruan" erakusketa zabalik da uztailaren hasieratik. Rubensi eskainitako erakusketa, berriz, urriaren jarriko da martxan. Horrez gain, Museoa gauez

irekiko ditu bere ateak abuztuko bigarren hamabostalditik aurrera. Bertan, jazz kontzertuak eskainiko dira eta Bilboko Orkestra Sinfonikoak ere kontzertua eskainiko du. Irailean berriz, Donostiako Zinemaldiak 50 urte betetzen dituela eta, omenaldi bat eskainiko dio.

GUGGENHEIM BILBAO MUSEOA

rri handi batean, ni baino osoagoak dira".

- Fernando Bernusen ustez, "Antzerkia da duintasun gehien duen tribuetako bat". Adierazpen hauek "Deia" egunkarian egin zituen.
- Fito Rodriguez EHuko irakaslea honela mintzo zen Udako Euskal Unibertsitatean euskal zinemagintzari buruz: "Euskaldunok ikusi, onartu eta berarekin identifikatuko gaituen zinemagintza behar da euskal ikusleria sortzeko". Hitzok "Gara"n argitaratu ziren.
- Carmen Abadek "El Pais"en: "Arkitektoek euren funtzio soziala onartu behar dute".

ALBERTO ELOSEGI

■ Eneko Olasagasti.

IZENAK

Eneko Olasagastik idatzitako "Metxa" antzezlanak irabazi du Korrika-AEK beka. Lana Koldo Izagirreraren testuan oinarrituta dago.

Rosa Valverde margolariaren hogeita hamar bat lan daude ikusgai Donostiako Koldo Mitxelena kulturunean Ganbara aretoan. Bertan, margolariaren ibilbidearen etapa guztiak ikus daitezke.

Juan Carlos Irizar pianistak "Euskal doinu enblematikoak" izeneko diskoa kale-ratu du. Bertan, Xabier Leteren, Itoizen edota Kortaturen kantu esanguratsuenak bildu ditu modu instrumentalean.

Bide Ertzean taldea "Maite out" izeneko hirugarren diskoa grabatzen ari da Andoaino Garate estudioetan. Disko honetan ohiko kideez gain, Joserra Senperena teklistak parte hartuko du. Lana irailera izango da kalean.

■ J. Senperena.

Museoko gidari perfektua

Denbora luzez, museoek kutsu berezia izan dute, nolabaiteko tenpluak bailiran gizarteak goi mailako zerbaitetzat jo ditu. Baina gaur egun, dena bereganatzen duen merkatu-logika museotara ere iritsi da. Eta hauek, inondik inolako aurreiritzirik gabe, esku zabalik, aparteko harrera eman diote. Esan beharrik ez dago gure inguru hurbilagoetan Guggenheim museoa izan dela jokaera hau estreinatu duena. Artea eta kultura, Guy Debordek aurreratu zuen moduan, ikuskizunaren zatiak dira eta horren araupean ematen dira ezagutzera. Nolanahi ere, fenomenoak eragin aberasgarri bat izan du gutxienez, hau da, hiritarrok museoak lehen baino askoz gertuago ikusten ditugu. Zeren kontura? Denbora testigu.

Honenbestez, museo berriak, arte garaikidekoak nagusi, eraikin erakargarriak, proiektu liluragarriak eta eduki modernoak zabaldu dira nonahi. Halere, azal ikusgarri hori zeharkatuta, pitin bat baino ez, aldaketak horrenbesteko ez direla izan sumatuko dugu. Museoek, batik bat, edukitzaileak izatera mugatzen dituzte euren zereginak; Museoen eginbeharrek patrimonialistak eta zentratzaileak izaten jarraitzen dute; ikusleak, maizago egiten badute ere, joera pasibo berberarekin hurbiltzen dira eta barne antolamendua, oraindik bertikala eta hierarkikoa da. Zorionez, salbuespenak badaude, jakina, baina urriegiak. Ikusiak ikusita, erlijio berri batenak agian, baina azken finean, tenpluak izaten jarraitzen dute.

TENPLU hauetako zeremonia-maisu ukaezinak, ez bairik gabe, zuzendariak dira. Hain zuzen ere, azken aldian, museo-zuzendari dantza, museo batetik bestera, entzute handiko fitxajeak eta izendapen eskandalagarri batzuk ikusi ditugu. Egun, zuzendariak egitura hierarkikoaren buruak dira eta euren eskuetan ardura osoa eta baliabideak nahiz erabakiak eta erosketak dauzkate.

Horrela sortzen da galdera, artikulua eragin duen galdera: Nolakoa izan behar da Arte Garaikideko museo baten zuzendaria? Ba al dago profil berezirik? Zer ezaugarri bete behar du egungo Museo baten arduradunak? Hori galdera latza.

Hara non zuzendarien izenak askotan izen berdinak diren. Zirkulu murrizta da, itxia gainera, besterik ez. Ikus dezakegunez, azken boladan, lau izen ibili dira lau museo handitan. Beraz, hortik ondorioa atera daiteke, profila definitua omen dagoela. Edo hobe esan,

egungo museoak, berriak eta horren berriak ez direnak, oso antzekoak dira, aurrean aipatu bezala. Hortaz, behar dituen gidariak pareko samarrak dira. Hori dela eta, galderari buelta emango nioke: Horrelako arte erakundearen arduradunak zer nolako ezaugarriak izan behar dituen eta zer motako funtzioak bete behar dituen da hausnarketarako lehenengo kontua. Gero, helburuak zehaztuta, helburu horiek gauzatzeko nor (edo nortzuk?) den aproposa.

Natxo Rodriguez Arkaute
Arte irakaslea

“Hara non zuzendarien izenak askotan izen berdinak diren. Zirkulu murrizta da, itxia gainera. Ikus dezakegunez, azken boladan, lau izen ibili dira lau museo handietan”

HONENBESTEZ, artikulua honen buruhaustea bideratu beharrean apur bat gehiago korapilatu dugu. Gainera, gogoeta museora eramaten baldin badugu, nolakoa izan behar den esatea baino, nolakoa ez den izan behar esatea beti errazago egingo zaigu. Jakin, dudarik gabe, antzinako kontzeptua dela, museo termino berarekin has gintezke. Hitza

gaur egungo proiektuak definitzeko eskasa dela eta kontzeptua egungo gizartean murrizta geratzen dela argi eta garbi dago. Baina, gehiegi ez luzatzeko, itzul gaitezen lerro hauen mamira, museoek nolako zuzendaria izan beharko luketen galdetze horretara. Gaitik erabat aldendu gabe, ezta pentsatu ere, beste modu batean plazaratuko dut iritzia. Aspalditik, erantzun egokiena neukalakoa, egunkariak eta telebistek kalez kale egin ohi dituztenetako galdera bat bota nahi nizuke:

- Zure ustez, nolakoa izan beharko litzateke printzearen emaztegairik egokiena?

- Errepublikarra, noski ●

Egun hauetan nonahi iragartzen dira uda honetarako diskoak eta liburuak. Hondartzan irakurtzeko liburuak aztertu nahi izan ditugu guk. Nolakoa izan beharko luke liburu batek hondartzan irakurtzeko? Editoreek, idazleek eta literaturzaleek denetarik erantzun digute.

ETA HONDARTZAN IRAKURTZEKO ZER?

ALBERTO ELOSEGI

■ "Hondartzarako liburuak" arina izan beharko luke. Horrek ordea, ez du esan nahi txarra izan behar duenik.

O rain hamar urte lehendabiziko ipuin bilduma argitaratu nuen "hondartzarako moduko liburuak" idatzi nuela esatea bururatu zitzaidan. Ez nuen definitzeko era egokiagorik aurkitu. Ez nuen esan nahi horrekin nire ustez txarra zenik edo inoren atentziorik merezi ez zuenik. Errazkerian idatzitakoa zenik ere ez. Hondartzan neuk irakurtzen dudan eran irakurtzeko aproposa iruditzen zitzaidala, besterik ez. Hamar urte geroago hondartzarako liburuak bila joan naiz zenbait editore, idazle eta kazetarirengana. Eta gauza bat argi dago: oraindik ez dago ondo ikusia liburu bat hondartzarako modukoa dela esatea.

Arazoa, berez, ez dago hondartzan. Beno, hondartzan ere bai, gehienek erantzun baitidate hondartza ez dela oso toki egokia irakurtzeko. Batetik, jende gehiegi, umeak jolasean, hondarra eta bustitze-ko arriskua dituelako berarekin, eta bestetik, irakurtzeko postura erosoak aurkitzea

□ **"Hondartzarako liburuak" erraz idatzita daukela ematen dutenak dira; eman esan dut, ez erraz idatzitakoak"**
FELIPE JUARISTI

nekeza delako. Baina arazo nagusia hondartzarako liburuak beharko lukeen ezagarrietako batek sortzen du: arintasunak. Arina beharko bailuke, izatekotan, hondartzarako liburuak. Horretan, gehienak ados.

ZENBAT BURU HAINBAT ABURU. "Euskaldunon Egunkaria"n literaturaz arduratzen den Juan Luis Zabalak oso garbi dauka zer den hondartzarako liburu bat: "Ahalegin handirik gabe irakur litekeen hura, arina, bigarren irakurraldirik eskatzen ez duena eta segituan ulertzen dena". Nahiz, bere ustez, hondartzan ere era guztietako irakurketak egin litezkeen. Badu gutxiespen zentzu bat, azken urteotan dena nahastu

ALBERTO ELOSEGI

■ Hondartza ez omen da berez irakurtzeko tokirik aproposena. Jende gehiegi, hondarra eta bustitzeko arriskua ditu, besteak beste.

egin delako. "Badago aurreiritzi bat liburu arinen kontra, eta bestalde, arintasuna, gaur egun era guztietako idazleek erreibindikatzen dute". Juan Luis Zabalaen iritziz, literatura denbora pasa hartzen duen jendea ere behar da eta bada. "Nik nahiago nuke literatura arin asko egotea euskaraz ere eta irakurleak hondartzarako liburuak ere euskaraz irakurtzea". Arina, bide batez, ez da ulertu behar pisu gutxiak bezala, askotan arinena izaten baita mardulena: "Zenbat eta luzeagoa, liburuan sartu eta segitzea are errazagoa; hasteak berez ematen duen alferkeria errazago gainditzen da". Horregatik iruditzen zaio errazagoa nobela arinak topatzea, adibidez, ipuin arinak baino.

Alberdaniako Inazio Mujika Iraolak, berriz, egokiago ikusten ditu hondartzarako ipuin liburuak edo nobela laburrak, poliziakoak, adibidez. Eta arin-sakon edo beste edozein sailkapenen gainetik beti egongo dira "buruhauste handirik nahi ez duten irakurleak eta bestelakoak". Hori bai, esan beharrik ere ez irakurgai arinak ere ona behar duela izan. "Ez zara apropos liburu txar bat aukeratzera joango. Hasi eta txarra izatea beste gauza bat da,

arintasunarekin zerikusirik ez duena".

Susako Gorka Arresek arin erantzun dit: "Liburuak ez dira inorako, ez hondartzarako, ez mendirako. Nik ez dut irakurtzen hondartzan eta ez nioke inori gomendatuko hondartzan irakurtzea.

□ **"Liburuak ez dira inorako, ez hondartzarako, ez mendirako. Nik ez dut irakurtzen hondartzan eta ez nioke inori gomendatuko. Hondartzarako toalla da"**
GORKA ARRESE

Hondartzarako toalla da". Liburuak sailkatzearen kontrakoa da bera. Asmo komertzialak besterik ez ditu ikusten sailkapen horien atzean eta ez dago liburu erraz edo zailik, arin edo astunik. "Liburu guztiek atentzio berezia merezi dute".

Txalapartako Gari Berasaluzeren iritziz ere ez dago hondartzarako libururik "mesanotxeko libururik ez dagoen bezala. Norberaren gustuak erabakitzen du liburu bat edo beste hautatzea, ez tokiak". Halere, aitorpen bat: bai, orain eramaten du liburua hondartzara. "Garai batean ez; oso maniatikoa nintzen; liburu-objektua oso gogoko nuen", dio Berasaluzek. Eta gogoratzen da behin "Babilonia" lagun bati utzi eta hondarrez josita itzuli zionean, zer nolako amorrazioa hartu zuen. Gaur egun irakurtzen du hondartzan ere, antioju beltz eta guzti "oso inkomodoa egiten zaion arren". Azkenean etzanaldian nobela oso bat irakurri zuen, hasi eta buka. Baina hura ez zuen hondartzarako aukeratu, irakurri egin behar zuelako eraman zuen hondartzara.

Itzi Aldekoak, Erengoak, literaturazale amorratu eta irakurle arruntaren arteko bereizketa egiten du. Bere ustez, literaturazaleak aurkitzen den egoeraren arabera, beti edukiko du liburu bat harako. "Nik adibidez, hondartzarako gutun liburuak, elkarriketa-liburuak, kronikak aukeratzen ditut". Irakurtzea entretenimendu bezala bakarrik bizi duenak ondo daki nora doan hondartzara doanean "eta irakurketa eten eta atzera berriro txertatzeko arazorik ekarriko ez dion liburua aukeratu du: nahikoa erraza, narrazio lineala, gogoeta handirik gabea, sakontasun gehiegirik gabea". Halere, konbentzitu dago "hondartzarako liburu" definizioak baduela zentzu gutxieslea: "Banidade intelektualetik sortutakoa dela uste dut, kultura hierarkizatuetik datorrena". Berari bere lanen bat hala izendatzea, hondartzarako lan bezala sailkatzea, zoragarria irudituko litzaioke gaur egun, "eta nori ez?". Aldekoak ordea, susmo bat agertzen du amaitzeko: "Halere, uda aldean euskal liburuak desagertu egiten dira, ezta? Hondartzaraino ez dakit iristen ote diren".

LIBURU ARINAK. Hondartzak dituen eragozpen guztien gainetik, hondartzan ere irakurtzen du Felipe Juaristik, "El Diario Vasco"n liburuen iruzkinak egiten dituen idazleak. "Trapezio batean zintzilik ere irakurri egingo nuke", aitortzen du Juaristik. Eta hondartzan zein egoeratan irakurtzen den kontuan izanda nahiago ditu hondartzarako liburu "arinak, konzentrazio handirik eskatzen ez dutenak, akzioa dutenak, dialo-

go askokoak, halabeharrez irakurtzeari tarteka utzi arren, gero jarraitzeko errazak direnak". Erraz hitzean geratu da "hondartzarako liburu"etatik abiatuta: "Errazak ematen duten liburuak dira, erraz idatzita daudela ematen dutenak; eman esan dut, ez erraz idatzitakoak". Gero eta aukera gehiago dagoela uste du literatura arin eta kalitate onekotik. Eta jakina, horiek edozein tokitan irakurtzeko modukoak omen dira, hondartzaz gain.

Konzentrazio hitza Elkarlaneaneko Xabier Mendigurenek ere erabili du "hondartzarako liburu"ek zer definitzen duten esaterakoan: "Irakurtzeko orduan

□ "Uda aldean euskal liburuak desagertu egiten dira, ezta?"

Hondartzaraino ez dakit iristen ote diren"
IÑAKI ALDEKOA

konzentrazio maila txikiagoa eskatzen dutenak dira, arinagoak, eta hori berez ona da". Bere ustez "hondartzarako liburuak" eta ez direnak, denak osagarriak dira. Definitzeko era bera "hondartzarakoa, etiketa gutxieslea da, batetik, eta kontrakoa, bestetik, etiketa komertzial bezala ere erabiltzen delako. Bi aldeak ditu, beraz". Baikorra da bera, gero eta aukera gehiago dagoela ikusten duen aldetik. "Orain gutxi entzuten nion idazle bati euskaraz kontsumoko literatura gehiegi eta sakon gutxiegi dagoela; beste askori entzuten

diet literatura aspergarriegia dela euskarazkoa, eta bestetik, gutxiegi dagoela, eta denek dute arrazoi: norberaren gustuko gutxiegi izaten da beti". Editore bezala bi eratako literatura iruditzen zaio onargarria, nahiz ez duen uste muga editoreek jarri behar dutenik. Eta ez dago ados, "niri hau ez zait gustatzen, beraz, hau txarra da" esaten duenarekin. "Hondartzarako liburu"ez galdetuta, kontsumokoez eta sakonez eta aspergarriez erantzuten duen arren, badaki zertaz ari den Xabier Mendigurenek ere: "Nik baditut hondartzarako liburuak: gazteentzat-eta idatzi izan ditudanak, adibidez, apropos idatzi ditut horrela: kontaketa linealarekin, aurrera jarraitzeko tira egiten duten elementuekin". Eta poztu egingo litzatekeela esaten du, norbait bere liburu bat hondartzarako modukoa dela esango balio, "horrek esan nahi lukeelako ondo pasa duela; ez nuke gaizki hartuko".

Halere, itxura guztien araber, ez lukete idazle guztiek ondo hartuko bere libururen bat "hondartzarako liburu" izenez bataiatzea. Galdeketa arin jasan duten ia denak idazleak direla kontuan izanda, esan diet batzuei arin arin erantzungo ote lidaketen zein liburu den gomendagarria aurten hondartzarako, pentsatuta, hondartzara joateko moduko giroa iristen denean -iristen bada- etorriko zaidala lagunen bat, urtero bezala, hondartzara zein liburu eraman dezakeen galdetzerä. Lagun horiek inolako aurreiritzirik gabe, inolako asmo

gutxieslerik gabe egiten dute galdera. Hondartzara joateko asmoa dutelako eta urte osoan denborarik ez eta hondartzarako egun horietan izango dutelako esku artean liburu bat izateko eta disfrutatzeko egokiera. Besterik gabe.

Hiru erantzun jaso ditut. Euskaraz argitaratu berri diren lanen artean bik "Bost idazle Hasier Etxeberriarekin berbetan" (Alberdania) aipatu didate hondartzarako irakurketa apropos bezala. Batek, Pablo Sastrenen "Leuropa" (Susa). Eta seguru nago, beste guztien

ALBERTO ELOSEGI

artetik liburu horiek aukeratzeko orduan arin hitzaren zentzu bakarra izan dutela gogoan erantzun didatenek: arin=erraz jasotzen dena, eta ez pisu edo astuntasun gutxikoa, larria ez dena, heldutasunik gabea edo behar den ardura gabe egina.

Arin-arin esanda, arinetik arinera ere aldeä baitago ●

◆ ARANTXA ITURBE

URDUÑAN BADUZU ZER BISITATU

URDUÑAKO UDALA

FORU PLAZA 1 - Tel: 945 383003 • FAX: 945 383445

Maiatzaren 7tik - Irailaren 1ra

hiria eta memoria

la ciudad y la memoria

ERAKUSKETA

Andra Mari Parroquia (Urduña)
Tel: 658 741488. (talde adostuak)
e-mail: expo@ciudaddeorduna.com

Ordutegia:

Astelehenetik Larunbata arte: 10etatik - 19ak arte
Igandeetan: 14etatik - 20ak arte

Harry Potterren istorioek arrakasta ikaragarria izan dute mundu osoan, baita Euskal Herrian ere Iñaki Mendigurenek itzuli eta gero. Hemen ere nafar parajeetan badira aztien inguruko kondairak, hain zuzen, Txalapartak argitaratu berri du Bargotako Aztiarena.

ISTORIO MAGIKOEN LILURA

■ 1997an Harry Potterren lehenengo istorioa kaleratu zenetik, gutxienez 42 hizkuntzetara itzuli dira honen istorioak.

Lzadiaren legee lotuak bizi ohi gara, eta gutxi-asko, giza arrazaren gehientuenok izan dugu barren-barrenean lege horiek gaingituko dituen gertakari miragarrien ametsa. Izan ere, gaixoa, magiaren erakargarritasuna inoiz sentitzerik izan ez duena! Eta era berean, zoriontsua, azti lana egin eta gertakari harrigarriak sortzeko ahalmena duena, nahiz Inkisizio garaian bezala sutan errea izateko arrisku larrian baden ere zenbaitetan. Horrelakoxea genuen Johannes, Bargotako Aztia, eta horrelakoxe itxura du Joanne Rowling idazle ingelesaren irudimenetik sortutako Harry Potterrek.

HEZUR-HARAGIZKO AZTIA. XXI. mende honen hasieran, mundua magiaren lilurapean aurkitzen dela esan

genezake, haur, gazte eta helduek zenbait fenomenoei jartzen dioten arreta kontuan izanda. Geureak, duela bost mende Nafarroako Viana aldean sortutako Bargotako

□ “Denok omen daukagu guraso galduen beldur hori. Harry Potterrek gurasorik ez du, baina izaten ditu oroitzapenen bidezko halako topaketa emozional batzuk haiekin”
IÑAKI MENDIGUREN

Aztiak, alde handia du ingelesarekiko, besteak halako itzalik oraindik ez badu ere, hezur-haragizko pertsona baita. Felix Cariñanos historialariak diotenaren arabera, Bargotako Johannes pertsonaia historikoa dugula frogatzeko, aski da jakitea Antonio de Guevarak, XVI. mendean Europan modako idazle izan zenak, 1522an idatzitako gutun batean nigroman-

tiko ospetsua bizi zela zioela.

Nolanahi ere, eta Viana aldeko jendeak belaunaldiz belaunaldi oso ondo ikasitakoaren arabera, makina bat gauza harrigarriren egile dugu Bargotako Aztia. Esate baterako, bere etxea gau batean erai-ki omen zuen, eta hurrengoan bere ikuilua. Halaber, paraje nafar horretako inork ez dauzka ahazteko Joan Otsoa agramondarra eta Nafarroako Erresuma Zaharraren alde Bargotako

Johanesez egin zituenak. Horrez gain, eta besteak beste, Alexandro VI. Aita Santuak estimu handian zuen ere, Inkisizioaren zigorretik libratu hainako estimuan, egia esanda. Zer zela-eta? Bada, Aita Santu hori gorteko dama batekin harremanetan ibilki, dama horren senarrak hil egin nahi izan omen zuen Alexandro VI. eta Bargotako Aztiak, bestearen asmo hiltzai-

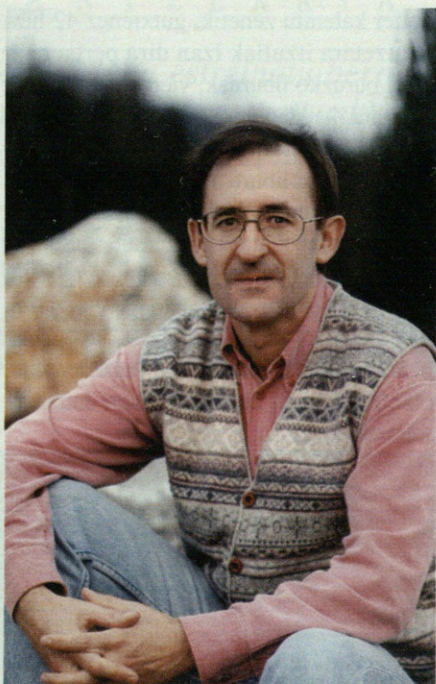
leen jakitun, konplotaren berri eman omen zion delako Aita Santuari.

Hala izan bazen edo ez bazen, gauza da, gertakari miragarri frankoren egileztat hartua dela geure Aztia, bere garaikideen ustez deabruarekin itunen bat egina zuen gizona. Baina hemen ezin ditugu denak aipatu, eta beraz, haren berri zabal jakin nahi duenak, Fultxo Crespo, Mikel Fernandez eta Josu Jimenezek Txalaparta argitaletxearen bidez plazaratu duten "Johanes, Bargotako Aztia" liburura eta CDra jo beharko du, edo bestela, Interneten murgildu eta www.pnte.cfnavarra/bargotakoaztia/ orrialdeak dioena kontuan hartu.

HARRY POTTER ANTIHEROI

MAITEA. Oso bestelakoa da Joanne Rowling idazle ingelesaren irudimenak sorturiko pertsonaiaren inguruan gertatzen ari den fenomeno. Honek, mundu guztian izan du arrakasta. Nahiz heldu gehientsuenen ustean oraingo haurrak ez duten ia irakurtzen, beti telebistari begira ari direlako edo bestela Interneten sartuak, hara non haur horiek, bazter guztietan gainera, Harry Potterri buruzko liburu nahikoa mardul batzuk irakurtzeko irrikitan agertu diren. Nola uler daiteke hori?

Iñaki Mendiguren, memento "Harry Potter eta sorgin-harria", "Harry Potter eta sekretuen ganbera", "Harry Potter eta Azkabango preso" eta "Harry Potter eta suaren kopa" euskaratutik dituen itzultzailearen ustean, alderdi ezberdinak izan behar dira kon-

■ Iñaki Mendigurenek Harry Potterren euskarazko itzulpenak burutu ditu.

tuan fenomeno ulertzeko orduan.

"Faktore asko daude. Lehenengoa eta oinarritzkoa, liburu horietan agertzen dena literatura ona dela. Harry Potterrena, istorio global bat da, aberatsa, polita eta ondo kontatua. Primeran birsorturik dago magiaren mundua, dauzkan aberastasun eta xehetasun guztietan, eta horrez gain, idazleak, fikzioaren eta errealtatearen nahastea erabat sinesgarria izatea lortu du. Batez ere barnetegi bateko bizitza ezagutzen dugunoi, oso hurbileko gauza gertatzen zaigu liburu horietan agertzen dena".

Liburuek haur, gaztetxo eta helduen munduan funtzionatu dute ondo.

Ongiaren eta gaizkiaren arteko borroka azaltzen da haietan. Protagonista, guraso-

□ **"Harry Potter ez da mutiko heroiko bat, oso arrunta baizik, baita fisikoki ere; hanka sartzen du bere ekintzetan askotan, arazo handiak ditu, negar egiten du, ia-ia galtzeko zorian egoten da"**
IÑAKI MENDIGUREN

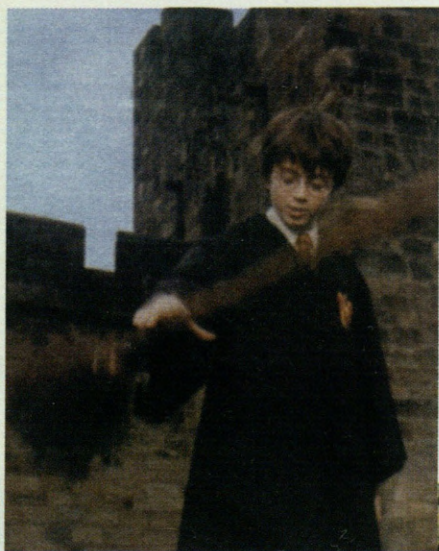

rik gabeko haur bat da, Harry Potter, hamaika urteko mutikoa. Bere gurasoak aztiak izan ziren, berak ere ahalmen hori du, eta orain arte kaleratu diren lau liburutik, Lord Voldemort deritzan jaun ilunarekin ari da mutiko hori borrokan. Dena dela, J. K. Rowlingek kontatzen duen istorioa ez da batere moralista.

Zergatik egin ote da istorio hau hain erakargarria leku guztietan? Hona hemen Iñaki Mendigurenen azalpena:

"Batetik, denok omen daukagu guraso galduen beldur hori. Harry Potterrek gurasorik ez du, baina izaten ditu oroitzapenen bidezko halako topaketa emozional batzuk haiekin. Gurasoekin topo egin nahi duela adierazten da istorioetan, eta hori, dirudienek, oso erakargarria da psikologiaren ikuspegitik. Bestalde, ez da mutiko heroiko bat, oso arrunta baizik, baita fisikoki ere; hanka sartzen du bere ekintzetan askotan, arazo handiak ditu, negar egiten du, ia-ia galtzeko zorian egoten da, eta galdu ere egiten du maiz, baina azkenean lortzen du aurrera segitzea. Hortik uste dut datorrela jendeak harekiko sentitzen duen erakargarritasuna".

Baina ez hortik bakarrik, antza denez, zeren Iñaki Mendigurenek dioenez fenomeno literario on baten inguruan gaur egungo gizarte kontsumistak jada ia-ia fenomeno extraliterario bihurtu duen zer-baiten aurrean ere bageaude.

EUSKAL HERRIAN ERE BAI.

Elkarlaneaneko Joxan Ormazabalek proposatu zion Iñaki Mendigureni Harry Potterren liburuaren euskarazko itzulpena egitea. Ordura arte, euskaraz ez zen ia sekula haurrentzat horrelako liburu luzerik argitaratu, baina ikusita zer arrakasta hotsak zeuden hortik zehar, bada, apustua egitea erabaki zuten.

Halere, itzultzaile honen arabera, Harry Potterren liburuak luzeak dira, baina elkarriketa eta akzio asko dauzkate. Eta oso liburu bisualak izatean, egungo haur eta gazte jendearen psikologia edo egitura mentalarekin bat datoz. Jakina, bertute horien ondoan, beste faktore batzuk ere gogoan hartu behar.

Izan ere, Joanne Rowlingen Harry Potterri buruzko lehenengo liburuak ezusteko arrakasta izan zuen, emakume honek liburu hori lehenengo argitaletxera eraman zuenean, ez baitzioten onartu. Ikaragarri luzea zela, konplexuegia eta abarren aitzakiaz, atzera bota zioten "Harry Potter and the Philosopher's Stone". Baina J. K. Rowlingek ez zuen etsi, eta, azkenean, lortu zuen bere liburuak plazaratua ikustea, Bloomsbury-ren bidez. Hark, ordea, ez zuen besteak bezalako marketing edo publizitate kanpainarik izan. Hori bai, liburuak arrakasta izaten eta, sariak bereganatzen hasi bezain laster, guztiz aldatu omen ziren gauzak.

"Hortik aurrera -dio Iñaki Mendigurenek-, konturatu zirenean zer-nolako altxorrer zegoen hor, orduan bai, ondoren aurkeztu dituen liburuei izugarritzko marketing kanpainak egin dizkiete".

Izan ere, 1997. urtean lehenengo Harry

Potter kaleratu zenetik, gutxienez 42 hizkuntzetara itzuliak izan dira pertsonaia horri buruzko liburuak, vietnamerara, bulgarerara, katalanera, pakistanierara, txinerara eta latinera barne. Saldu, berriz, 120 milioitik gora liburu salduak dituzte dagoeneko munduan zehar, horietarik 45 milioi Ameriketako Estatu Batuetan. Hamaika milioi Alemanian eta gaztelaniaz ere asko, zenbakia zehazterik ez badago ere, zeren Argentina eta Txileko salmentarik onenak beraiek lortu omen dituzte, eta Espanian, 600.000 inguru liburu ba omen dauzkate salduak.

Eta nolakoak diren gauzak, euskaraz ere ez dira gutxitxo saldu. Lehenengo liburuaren 15.000ren bat ale badituzte salduak, bigarrenengoaren 7.000 inguru, hirugarrenaren 4.000... Horiek dira, horiek, euskal argitaletxeek beren liburu guztientzat amestuko lituzketen salmentak!

"Umeak, pentsatzen duguna baino askoz azkarragoak dira. Ezingo dutela

Joanne Rowlingen Harry Potterri buruzko lehenengo liburuak ezusteko arrakasta izan zuen, emakume honek liburu hori lehenengo argitaletxera eraman zuenean, ez baitzioten onartu

jarraitu eta zozokeriak eman behar zaizkiela uste da, eta izugarritzko ezustek ematen dituzte. Izan ere, Harry Potterren istorioak nahiko konplexuak dira, halako aditasun batekin jarraitu behar dituzu ez galtzeko. Gainera, hizkuntza aldetik ere

oso aberatsak dira, eta euskarazko itzulpenan ere jatorrizkoaren maila mantendu da... Dena den, liburu hauek jatorriz euskaraz argitaratu balira, izango al zuten halako arrakastarik? Nekez! Ezta Frantzia edo Italian sortuak balira ere. Fenomeno anglosaxoi indartsu bat izateak, munduan zehar arrakasta izaten asko lagundu dielakoan nago", dio Iñaki Mendigurenek.

HARRY POTTER IRUDITAN. Hain harrera ona izan duen fenomeno literario bat ezin filmatu gabe utzi, eta zine-zuzendari askoren buruan egon omen zen asmo hori, edo horrela kontatzan da behintzat. Kasurik zabalduena, Steven Spielbergena da. Diotenez, Hollywoodeko zinema-gile ospetsu honek zinera eraman nahi izan omen zuen Harry Potterren istorioa, baina estatubatuartuz bai protagonista eta baita mutiko ingeles honek eta bere lagunek Ingalaterrako magia eta aztikeria

barnetegian bizitzen dituzten gertaerak ere. Eta Joanne Rowling idazleak ezezkoa eman zion asmo honi. Zorionez, bazeukan Harry Potter zinemara eraman nahi zuen jende gehiago, Warner Brothers kasu, eta askoz hobeto konpondu omen zen hauekin, hitz eman ziotelako beraiek eginiko filmeetan eskuhartzerik izango zuela, filmeen jarraipen zehatza egiten utziko ziotela, protagonistak ingelesak izango zirela eta gertatu beharreko guztia Ingalaterran gertatuko zela.

"Alde horretatik, nortasun handiko emakumea izan dela ikusten da, orain arte behintzat -aipatzen du Iñaki Mendigurenek-, baina segidan honakoa gehitzeko-. Dena dela, entzun dudanez, bigarren filma beste batek egin behar omen du, eta hirugarrena edo laugarrena, Steven Spilbergi emateko prest daude... Beraz, auskalo!"

◆ PILAR IPARRAGIRRE

A N T Z E R K I A

Tanttakak "La mano del emigrante" lana estreinatu berri du Donostiako Antzerki Ferian. Manuel Rivas idazlearen eleberrian oinarritutako ikuskizunak-etorkin eta naufragoak ditu protagonista. Euskarazko bertsioa abuztuan aurkeztuko dute.

ETORKINEN MALETEK OROITZAPEN USAINA DUTE

DANI BLANCO

■ Tanttaka antzerki taldeak Castro izeneko galiziar etorkin baten bizipen eta sentipenak islatu ditu lan honetan.

Kartoizko maletak. Barruan ezer gutxi eduki arren, zama eramangaitza izaten dute emigrante batzuentzat. Izan ere, arrokek baino kilo gehiago pisatzen dute sarritan oroitzapenek, tristurek eta usainek. Ezin ahaztu, ordea, maleta hori emigrantearen lagun min bilakatzen dela munduan zehar ogi bila -edo askatasun bila, nork daki- abiatzen denean.

Tanttaka antzerki taldeak Castro izeneko galiziar etorkin baten maleta zabalitzen digu bere azken ikuskizunean, barruan daramatzan sentipen eta bizipen ezkutukoenak erakusteko. Manuel Rivas

idazle eta kazetari galiziarrek 2000. urtean argitaratu zuen "A man dos países" eleberria da muntaiaren oinarri. Jatorrizko liburua oso ezberdinak diren hiru atalez osatuta dago. Lehen atala emigrazioari buruzko narrazio bat da, fik-

Esan daiteke, irudimenak eta errealtateak talka egiten duten eremuan kokatu dela taldearen azken proposamena

ziozkoa. Bigarren eta hirugarren atalak, aldiz, Rivas berak aterarako hainbat argazkiz eta kazetari-testuz osatuta daude. Azken honetan hainbat naufragoren testigantzak bildu zituen. Tanttakak elementu horiek guztiak bildu nahi izan ditu azken lan honetan. Beraz, esan daiteke, irudimenak eta errealtateak talka egiten duten eremuan kokatu dela taldearen azken proposamena.

Laguntasunaz, beldurrez, kondairez eta nostalgiaz mintzo den ikuskizuna izan arren "La mano del emigrante" erreibindikazio kutsua ere badu. Antzezlanaren zuzendari Fernando Bernuesen

■ Jose Ibarrola, eszenografoa

“Eszenografiak ikuskizunaren beharrei erantzun behar die”

Hogeita hamar urte luze daramatza Jose Ibarrolak antzerki talde ezberdinetan zuzendari artistiko lanean. Besteak beste Markeliñe, Maskarada, Tanttaka eta Vaiven beزالako taldeekin egin izan du lan. Egun euskal eszenograforik oparoena da. Tanttakaren “La mano del emigrante”n eginiko lana, ordea, bolada batez azkena izango da, bizpahiru urteko atsedenaldia hartzea erabaki baitu.

■ Zergatik erabaki duzu eszenografo lana uztea?

Arrazoi askorengatik baina, batez ere, antzerkiaren industriak azken urteetan aurrerapausorik eman ez duelako. Lan egiteko garaian duela hogeitaz arazo berekin gabilta gaur egun: eszenografiak eraikitzeke ez dago ia talde iraunkorrik, aurrekontu ezdeusekin lan egin behar izaten dugu... eta sortzaile gisa urte luzez lanean jardun zarenean, zure lana garatzeko benetako beharra sentitzen duzu azkenean. Era berean, egun Euskal Herrian egiten den antzerki independenteak ofizialaren rola betetzen du. Niretzat hau kontraesan beldurgarri bat da. Egoera hauek guztiak sufrituarazi egiten didate, eta azkenean, ez dut lanaz behar bezala gozatzen. Horregatik mementoz frontetik urruntzeko beharra sentitu dut.

■ Eszenografia batek zer behar du ondo funtzionatzeko?

Eszenografia batek funtzionatuko duela konbentzitu

egon arren, badaiteke gero hala ez gertatzea. Nire ustez eszenografoaren eginbeharra, batez ere, mediora egokitzea da.

Eszenografiak ikuskizunaren beharrei erantzun behar die. Azken finean ikuskizun baten bidez emozio batzuk sorraztea da helburua. Eszenografiak funtzio hori betetzen ez badu, ez du balio.

■ Zure eszenografiak dekoraziotik ihes egiten du.

Bai. Denborarekin espresio minimoa bilatzen duten eszenografiak sortzera jo dut. Aktoreak, berez, bakarrik defendatu behar du, azken batean bera baita sentsazioen eragilea. Antzerki obra batek, eszenografiarik gabe ere funtzionatu egin beharko luke nire ustez. Eszenografiak memento batzuk azpimarratu, igaraldi batzuk erraztu edo atmosfera bat sortzeko balio behar du. Azken urteetan, egia esateko, nire lana gehiago izan da elementuak kentzearena gehitzearena baino.

■ Orain zertan jarriko duzu gogo?

Ni berez margolaria naiz, edo hobe esanda, irudi egilea. Antzerkian egiten

dudan lanaz gain margolanak egiten ditut, egunero ilustrazio bat egiten dut “El Correo” egunkarian eta zineman ere lan egiten dut. Arlo bat uzten dudanean, beraz, beste batean gehiago murgiltzen naiz. Deskantsurako tarte handirik ere ez dut izango ●

DANI BLANCO

hitzetan, “duela ez urte asko eskulana esportatzen zuen Espainia ahanzturaren birusak jota dagoela dirudi”, gaur egun Afrika eta Europa artean eraiki den harresiari erreferentzia eginaz, besteak beste. Garai batean emigratu behar izan zuten gorabeherak eszenaratzek “isilarazia izan den gure historiaren garai garrantzitsu baten argi-ilunak deskubritzen lagunduko du” antzezlanak era berean.

Gizakiaren bizitza markatzen duten atxikimendu eta galera bezalako oinarriko sentimenduei buruzko istorioa da “La mano del emigrante”, bere protagonistei muturreko esperientzia horiek bizitzea egokituko baitzaie.

MAGIA GAILEGOA. Harrizko lagunak. Etxetik urrun egon beharraren patuak izaera ezberdinetako pertsonak biltzen ditu, ustekabean, elkarren beharra

□ **Etxetik urrun egon beharraren patuak izaera ezberdinetako pertsonak biltzen ditu, ustekabean, elkarren beharra sentitzera iritsi arte**

sentitzera iritsi arte. Zoriak elkartutako lagunak betiko lagun bilakatzen dira.

Jose Ibarrola eszenografoak Fernando Bernuesekin batera sortutako espazio eszeniko deigarrian hamaika pertsonaien gorabeherak kontatzen dira. Carlos Acosta, Aitor Beltran, Carmelo Moreno, Tere-

sa Calo, Kike Díaz de Rada, Fran Lasuen, Tomasa Fontán eta Rafael Martín dira, besteak beste, pertsonaia horiei bizia emateko ardura duten aktoreak. Euren

bitartez ikuslea Londreseko Old Crow tabernan murgilduko da ikuskizunaren lehen minutuetan. Izan ere, Castro eta bere adiskideak Londresko erietxe batean aritzen dira lanean eta taberna hartan elkartzen dira beti billa-

rrean eta dardotan egiteko, edateko eta kontu-kontari aritzeko. Castrok bere istorioekin, oroitzapenekin eta eskuan tataturik dituen hiru ekaitz-txorien irudiarekin liluratuta uzten ditu bere lagunak. Castroren esku horrek sekretu dramatiko bat gordetzen du bere baitan.

■ Manuel Rivas: idazle eta kazetaria

Manuel Rivas 1957an jaio zen Coruñan. Gaztetandik kazetari lanetan aritua da hainbat egunkarietan. Idatzitako erreportaje horietako batzuk zenbait liburutan bildurik daude: "Toxos e flores" (1992), "Galicia, el bonsái atlántico" (1994), "El periodismo es un cuento" (1997) eta "Galicia, Galicia" (2001).

Bere idazlanak gailegoz argitaratzen ditu Rivasek. Idatzi duen poesia-

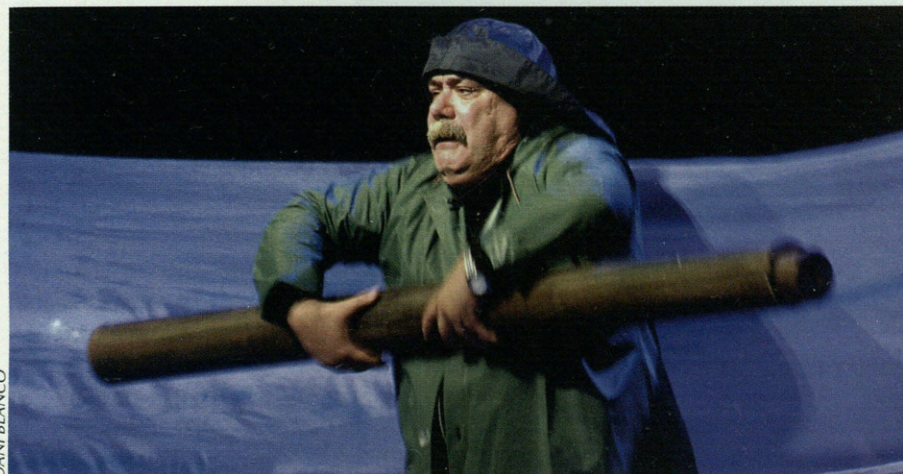
ren erakusgarri zabala "O pobo da noite" (1997) bilduman irakur daiteke. Narratzaile gisa argitaratutako lan batzuk hauek dira: "Os comedores de patacas" (1992), "¿Qué me queres amor?" (1996) eta "O lapis do carpinteiro" (1999). Azken bi lan horiengatik Torrente Ballester eta Espainiako Narratibaren Sari Nazionala eta Espainiako Kritikaren Saria eskuratu zituen, hurrenez hurren ●

zek ordezkaturko du zenbait emanaldietan- izatez galiziarra da, eta honenbestez, Galiziako zenbait abesti herrikoi berreskuratzeko orduan laguntza paregabea eskaini du.

Marinelei buruzko istorio hau puzzle gisa azaltzen zaio ikusleari, denbora eta espazioan etengabe jauzi eginaz. Horrek nahikoa nahasmen sortzen du ikuslearengan. Zuzendariak, ordea, gaur egungo antzerkiak errealismotik ihes egin behar duela defendatzen du, narratioari dago-kionean bederen: "Ikus-entzunezko lengoia hezten 70 urte daramatzagu, eta horrek ikuslea ikaragarri aldarazi du. Gaur egun, egoera baten aurrean askoz azkarrago kokatzen gara".

Antzezlanaren beste gakoetako bat hizkuntzen erabilera da. Taldeak Xosé Estévez-en laguntza izan du gazteleraz mintzo diren pertsonaiekin galiziar azen-tua egoki lantzeko. Galegoz eta ingelesez ere hitz egiten dute pertsonaia batzuk.

Tantaka euskarazko bertsioa entseatzaren hasi da uztailean eta abuztuaren

DANI BLANCO

"La mano del emigrante" galiziarren istorio bat da. Teresa Calo aktoreari, aitortzen duenez, galiziarren mundura berriro ere gerturatzeko aukera eman dio antzezlan honek: "76an ni neu etorkin gailegoekin bizi izan nintzen Londresen". Caloren aburuz Tantakaren azken lana "mamuz eta istorio gogor nahiz samurrez beteta dago. Baina gali-

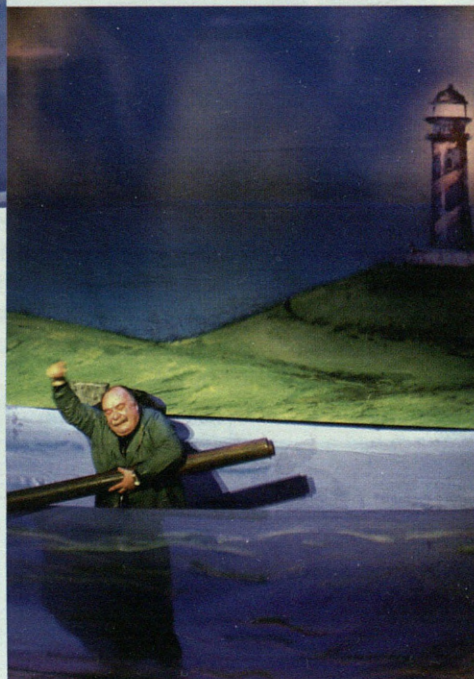
dio memento batean: "Nik ere bi anaia dauzkat emigrazioan. Bata gertu dago, Buenos Airesen, baina bestea Alemanian dago".

LENGOIA BERRIEN BILA.

Itsas haizearen doinuak. Nostalgia jota, mai, bihotzean gordetako musika entzuten ditugu etengabe, itsasoak ostertzetik ekarritakoak izango balira bezala.

Tantakaren azken ikuskizunak eszenaratze konplexua du. Aktore kopuru handiaz gainera, zuzeneko musika ere barneratzen du. Hala, antzezlanaren musika doinu ezberdinek gidatzen dutela dirudi. Fran Lasuenen biolinak eta Aitor Beltranen eskusoinuak narrazioa harilkatzen dute, ikuslea ia ohartu gabe. Bernuesen hitzetan "musika ez da dramaturgiari erantsitako elementu bat, Rivasen diskurtsoren parte bat baizik".

Protagonistaren amarena egiten duen Tomasa Fontán aktorea -Pilar Rodrigue-

DANI BLANCO

■ **Marinelei buruzko istorio hau puzzle gisa azaltzen zaio ikusleari, denbora eta espazioan etengabe jauzi eginaz**

ziar kondaira gehienetan bezalaxe, honetan ere ez da umorerik falta". Hala, gertaera garrantzenari ondorio baikorra ikusteko gai diren pertsonaiez betetzen da oholtza. Aitor Beltranek gorpuzten duen gazte galiziarak, esaterako, zera

amaieran jada jendaurrean aurkezteko asmoa du. Ritxi Lizartzak egin duen euskarazko bertsioan -"Ekaitz-txorien eskua" izenburua du- euskara izango da hizkuntza nagusia, nahiz eta pertsonaia batzuk, "hizkuntzaren atxikimendua nahiz berori galtzea etorkinen ezaugarria" izanik, gazteleraz eta ingeleraz ere mintzatuko diren ●

◆ AINARA GURRUTXAGA

Ale hartako editorialak "Baserrian ala kalean obeto?" zuen izenburu, eta bertan baserriko eta kaleko bizimoduak alderatzen ziren.

Baserrian ala kalean hobeto?

■ Asko ziren garai hartan baserriko bizi gogorra zela-eta hirietara joateko ametsa zutenak, garaiko kantuan islatzen zen bezala.

Zer-nolako indarra daukaten kantuek! Zozoena eta errepikakorrrena izanda ere, atsegin osoz gogoratuko dugu, bizitzan dastatu ahal izan dugun une politen baten oroigarria bada. Eta alderantziz, onena izanda ere, higuin bereziz entzungo dugu, bihotzean min eman zigun mementoa ekartzen badigu gogora. Nago, behintzat,

horrelako zer edo zer gertatuko zitzaioala ZERUKO ARGIAko editorialgileari, 1972ko udan oso ezaguna egin zen kanta batekin, "Baserrian ala kalean obeto?" izenburua zeukan editoriala idazteko

oinarritzat hartu zuen harexe-kin prezeski.

NON OTE NEKAZARIA?

"Nun da nekazaria?" edo antzeko tituluren bat zeukan kanta horrek, baina ezin esango dizuet nork kantatzen zuen, nahiz ahalegin bat baino gehiago egina naizen hori jakin nahian. Oso ondo gogoratzen dut abestiak zeukan leloaren hasiera, eta binaka helduta dantzatzeko baltse moduko baten doinua zuela ere bai, baina hortik aurrera, jai duzue nirekin! Nolako mezua ote zen berea? Ideiarik ere ez. Ziur dakidan bakarra, Z. ARGIAko editorialgileari sortu zion amorru mindua da. Hara zergatik diodan hori:

"Nun da nekazaria?" abesten ari ziren oraindik orain Gipuzkoako errixka batean, festa egunez, soñujoleak. Ez dakit dantzan zebiltzan gaztetxoak baserrikoak ala kalekoak ziren. Kalekoak, noski".

■ Firme eusteko asmotan

Daniel Ibargoitia, 1972-VIII-06

Nork bere burua ondo ezagutzeko (hauxe da, Sokratesen ustez, jakintzaren hastapena) behar du atzera jo. Mitxelena maisu jaunak aipatu egin gaitu berriki arabarrok, esanez, orain Arabako iraganarengatik interes handia dela. Egia da. Baina lan hontan bi hutsune nagusi dugu nabaritzen: bata, langileak falta ditugula, eta bestea, instituzioen interesetik nahiz hutsa. Iruinean bezala, hemen ere esan genezake "Colegio Universitario" delakoa hemen dagoe-la, hemengoa ez delarik. (...) Etnografiari dagokionez, Nafarroan beza-

la hemen ere erakunde bat egin nahi da, bere aldizkariarekin. Hala bi. Honen egiteko inportante bat leku-izenak biltzea da: hori bait da Arabako hizkuntza zaharra ezagutzeko ia bide bakarra. Hortan dugu esperantza handia. Bestela, zer esan? Erdalza-leak dira noski jo eta ke ari Arabako aurpegi zakar berri hori goratzen. Hortarako bai, badira diru eta institu-zioak. Eta ez dira, ez, erdalzale guziak ezikasiak. "Doktora" batek izkribaturiko lan bat ikusita, Arabako euskaldunok "ovni"ak garela pentsa dezakegu (...)

bertso biltzaille

■ Aita Muxika'ren diccionario castellano-vasco

Iragarkia, 1972-VIII-06

1 973'garrengo Urteberria baño len, aurretik ezer ordaindu gabe, arpidea eskatzen ba'duzu: Aita Muxika'ren Diccionario Castellano-Vasco (bigarren argitaldia) %30 merkeago jasoko duzu. Bialdu orde zure seña osoak argi eta garbi zuzenbide ontara: P. Plácido Múgica S.I. Santuario de Loyola. Azpeitia. Guipúzcoa ●

Txan-ta-ta-txun! Zer zela-eta horrela-ko baieztapen lehorra, irakurle orori zuzendua zihoakion editorial batean? Irakurri, irakurri, jarraian zioena: "Nun da nekazaria? Sasoa ere alakoa da eta baserrian, noski, lan eta lan, jo eta ke. Belar ontzen, agian. Ez dauka dantzarako astirik. Ezin egin ahala lan dauka eskuartean. Nun da nekazaria? Baserrian, bakarda-deaz eta lanaz, okiturik. Kalera jeisteko irrikatzen. Kaleko zarataren eta jende pilloaren egarritz".

Ene, bada! Ederra egin zuen kantu haren asmatzaileak, kale bazterretik lurra landuz bizi den pertsonaz gogoratuz! (Editorialgileak zioenaren eraginpe hutsean jotzen dut kaletartzaz "Nun da nekazaria?" horren egilea, noski. Barkatuko ote dit hala ez bada...). Edonola ere, nekazariak kalera jaisteko daukan grina gaiztoan geunden, eta hara itzultzea hobe: "Ez da arritzekoa", editorialgilearen esanetan. Ezetz? Zergatik ote zion hori? "Baserria ez da kaletik ematen duen bezain eder eta zoragarri. Eguzkitik eguzkira lana, jan aukerarik ez, lagunarte motza, ezin-bizi latza, etorkizunik gabe, zahar eta, gazteen arteko burruka sukalde berean, atsedean eta jolasik eza, kultura bideak auzoan...".

KALEAN ERE, ZAKURRAK HANKA HUTSIK

Gelditzeko moduko lekua, alajaina, editorialgileak irudikatzen zuen baserriarena! Harritzekoa da nola bizi ote zitekeen inor bertan, aterabide bakar bat ere ez zuen zulo beltz horretan. Dena den,

JOSE MARI ARRUABARRENA / ANTZINAKO OGIBIDEAK GALBIDEAN

arazoak ez zuen irtenbide errazik, zeren kalean ere zakurrak hanka hutsik zebiltzan, Z. ARGIAko editorial hark zioen: "Aspertuta, nekazaria, baserrian. Nazkatuta, kalean, ikusten denez zenbait tokitan kaletarra. USAn, 'gazteetarik %85-ek kaletik, hiritik alegia, aldegin nahi dutela. Nora ote? Herri txikitara batzuek, hiri-inguruetara beste batzuek; baina baserri-gehienek: mutilatarik %28,2-k eta nesketarik %35,8-k baserritar izan nahi lukete".

Nonbaitetik jasotako datuak behar zuten izan haiek, jarraian hau zetorren-eta: "... Suezia dator, USAn orpotik, Europako aintzindari. Frantzian bertan, atzerago, ia bostehun 'komuna' daude gaur. Arrigarri eta berri den beste zerbait ere ari omen da gertatzen USAn: postu inportantei utzita, lan txikitara bihurtzen direla, gizatar kutsua duten eginkizun apaletara eta esku-lanetara beraz. Ekonomi-maillan jetxi beharrak ez omen ditu inolaz ere atzera arazten".

Gero, fenomeno hark guztiz txunditua zeukan editorialgileak arrazoiak bilatzeari ekiten zion bat-batean: "Bakardadeak eta lanak ez ezik, jendearen emanak, zaratak, dantzak, jolasak, zurrutak, diruak eta abarrek ere okitu egiten du jendea. Ez dituzte ekonomiak eta politikak gizonaren arazo guztiak konpontzen. Zibilizazioa bera bihurtu da gizonarentzat gogaikarri. Kale zuloak ere nazkatu egin du jendea. Eta ostera mendiruntz abiatu da. Berrito baserria du amets. Baserriko pakea. Baserriko bizi-modua. Izan ere, zulo bat itxi eta beste bat ireki egin ohi zaigu gizonoi. Arazo bat zuzendu eta bestea sortu. Orregatik erakunde berri bat ez ezik zibilizazio berri bat ere eskatzen du gaurko gizonak. Ez dio erdizkako erantzun bat eman nahi bere bizitzari, erantzun oso bat baizik".

Paradoxikoena zera da: berak gogoeta hau guztia idazten zuen bitartean, seguru-erik hor izango zuela buruan "Nun da nekazaria?" abestia, kolpeka... ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Euskaldun etxeoandre baten zai

Etzaniz-tar Nemesio, 1972-VIII-06

Santa Ana biaramonean, Debako Eliz Nagusian erri guzia batu zan il-berri zan emakume bati azken-agurra eskeintzen. An batu ziñaten guzioi eskerrik asko biotz-biotzez. Ildako emakumea, nerekin hoge eta amabi urte eta gehiago bizia zan. Ortik ikusi nere barrua nola geldituko zan gertaera negargarri arekin. Mirari zai: Horrela gelditu naiz ni, nere neskatxa zintzoa il zaidanean. Eta orain emen nago mirari zai: Jaunak ia nonbaitetik sortzen didan zerbitzari leial eta zintzo bat, leengoaren antzekoa. Badakizue,

euskal-emakume zintzuok, beraz, nola arkitzen naizen. Ta orain galdetzen dizuet: Ba al da iñun emakume bat, apaiz baten zerbitzuan Donostian paketsu bizi nai duanik? Norbait ortarako prest bada, emen nauzue zuekin itzegiteko prest. Idatzi ezazue zuzenbide ontara: Nemesio de Echaniz. Victor Pradera 79-2º izda. San Sebastián. Edo-ta telefono ontara deitu ezazue: 424706. Onela elkar ikusi eta erabakiren bat ar genezake. Emen dezue, beraz, apaiz bat mirari zai. Agur eta ikusi arte ●

A S T E K O L I B U R U A

JOAN MARI IRIGOIENEN AZKEN POEMAK

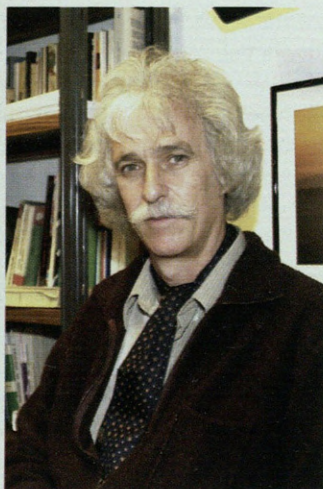
**LETRA
TXIKIAZ BADA
ERE**
Joan Mari Irigoien
ELKAR
283 orrialde
17,80 euro

Dokumentu garrantzitsuren bat izenpetu beharrez gero, hobe adi egoitea letra ñimiñoetan agertzen den zehaztasunari, itxuraz ez dirudien arren haietantxe egon ohi baita zizelkatutik agindutakoaren benetako esanahia. Eta antzeko zer edo zer egitea proposatzen dio Joan Mari Irigoienek bere azken poema liburuarren balizko irakurleari, letra txikitan ezartzean barren-barre-netik ateratzen zaizkion gogoeta horien gezirik zorrotzenak. Gauzak horrela, begiak behartu behar baditu ere, zentzumenak erne eduki beharko ditu "Letra txikiaz bada ere" poema bildu-

man adierazten dena bereganatu nahi duen orok, letra arruntaz ematen zaion mezua borobiltzen duten txikitasun horietara jarritz. Joan Mari Irigoien ez datorrelako bat munduko izugarrikerien aurrean burua harrien azpian ezkutatzen dutenekin, ostruken antzera, eta are gutxiago beste aldera so egiten dutenekin. Izan ere, Joan Mari Irigoieni ez zaio zorion bigunik interesatzen, izugarrikeria guztiak aintzako-tzat harturik eraiki nahi ditu bere esperantzak. Horrela aitor-tzen du bere poema liburu honen hitzaurrean bertan, izugarrikeria eta esperantza hitzak letra txikiaz agertzen diren horretan.

▼ Egileari Galdezka

"Eraso handiak izan ditut mundu pertsonalean"

Joan Mari Irigoien

■ **Bat baino gehiago ez al da harrituko poema liburu honekin?** Baliteke, baina ez da ezerezetik sortu. Azken hiru-lau urte haue-tan, eraso handiak izan ditut mundu pertsonalean: batean, tuber-kulosia harrapatu nuen; gero, emazteak meningitisa harrapatu zuen eta hilzorian egon zen; eta tartean, noizbait libururen batean aterako ditudan pasadizuak gertatu zitzaizkidan ere... hau da, estresatua egoteko adinako gauzak gertatu zitzaizkidan. Eta beste alde batetik, egoera politikoak ere, Lizarra-Garazi hautsi zenez geroztik nabarmenki okerrera egin duela iruditzen zait, eta horrek sutan jarri nau. Eta gauza horien guztien ondorioa da liburu hau.

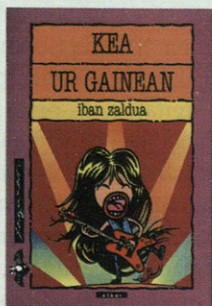
■ **"Letra txikiaz bada ere" bost zatitan dago banatua...**

Halaxe da. "Alajainkoa!" da lehena, Jainkoaren inguruko poemez osatua dagoena. Izan ere, funtsean, pertsona erlijiosoa naizelako-an nago, nahiz oso heterodoxoa izan, nik Jainkoa oso prozesu dia-lektikoan ulertzen baitut.

■ **Bigarrenari, berriz, "Zorogoi" jarri diozu. Zer dela-eta?** Existenziari buruzko poemak daude hor, eta zalan-tza dute oinarri. "Dies irae"n, berriz, Euskal Herriko giro sozio-politikoaz ari naiz. Lizarra-Garazi hautsi zenean barruan nabaritu nuen amorrutik atera da. Madril beti torpedeatzen, Euskal Gobernua beti justifika-tzen, eta beste muturrean, ezker abertzalea. Nik ezkertiar-tzat dau-kat nire burua, eta abertzale-tzat ere bai, baina ez naiz batere identi-fikatzen azken urteotan ezker abertzaleak daraman estrategiarekin, eta min hori azaltzen dut horietan. "Zirigoien"en, ordea, PP eta PSOEren inguruan egindako poema labur batzuk daude. Eta "Dies Illa"n, munduan dagoen giro sozio-politikoak hartu dut gaitzat. Izan ere, Bush, den kriminalik handiena iruditzen zait.

LIBURUAK

**KEA UR
GAINEAN**
Iban Zaldúa
ELKAR
74 orrialde
5,90 euro

NESKATO HEAVY METAL-ZALE AMORRATUA

Hamabi urtetik aurrerako irakurleei zuzendua dago "Kea ur gainean", neskato heavy metal-zale amorratu bat protagonista duen kontakizuna. Iban Zaldúa idazleak gaztetxoentzat espreski burututako lehen argitalpen honetan, Deep Purple, AC/DC, Scorpions, Motorhead, Su ta Gar eta enparauekin primeran pasatzen duen neska kementsu bat aurkituko dugu. Hainbeste gustatzen zaizkio, bizitza pasako lukeela haiek entzuten, bere gurasoengatik ez balitz. Izan ere, haiek gorroto dute musika "zaratatsu" hori, edo horrela ematen du behintzat, Iron Maiden-en azken diskoa oparitu beharrean, Alaitz eta Mainerrena ekartzen baitiote, eta neskatoak bere dirutik Blind Guardian-en alkandora eder bat erosten duenean, alkandora hori janzen ez baitiote uzten.

**BASAMORTUKO
GAUAK**
Roberto Mielgo
GERO
55 orrialde
6 euro

DROMEDARIO BIZANTIARRAREN JAKITURIA

Zortzi-hamar urtetik aurrerako irakurleentzat oso dibertigarriak izan daitezkeen kontakizunen bilduma bat eskaintzen du Roberto Mielgo Merino ses-taoarrak idatzitako "Basamortuko gauak" liburuak. Narratzailea basamortura doa oporretara, baina behin han, ezin du jasan egiten duen bero gogorra eta lo pasatzen ditu egun guztiak. Gauak iristean, ordea, logurerik ez du, eta aspertu egiten da zeharo, ahalik eta hitz egiten dakien dromedarioa ezagutzen duen arte. Geroztik ezinhobeto ibiliko da, zergatik dauzkaten gameluek bi konkor, nolatan ateratzen zaigun kakazia belarrietan, zer dela-eta zenbait puzkerrek ez duten hotsik ateratzen eta beste hamaika gauza interesgarri ikasiz.

**CUENTOS DEL
TREN**
Seve Calleja
ESPASA
242 orrialde
6,75 euro

TRENA ARDATZ DUTEN KONTAKIZUNAK

Makina bat idatzi da tren ardatz harturik. Zela trenaren historiaz, trenbi-dea eraikitzeak erakarri zituen aldaketa izugarriaz, trenean bertan gertatutako egiazko edota fantasiako gorabeheraz, ala trenean joan zitezkeen bidaiarien konportaeraz, gauza da trenaren inguruko lan ugari eta oso ezberdinak plazaratu direla. Eta horren adibide garbia ditugu Seve Callejak osatutako antologia honetan agertzen diren hamazazpi kontakizunak, Zane Greyk, R. L. Stevensonek, Stephen Cranek, O. Henryk, Arthut Conan Doylek, Émile Zolak, Isaak Babelek, Jan Nerudak, Vicente Blasco Ibañezek, Leopoldo Alas "Clarín"ek, Sakik, Anton Chéjovok, Charles Dickensek, Guy de Maupassantek, Eduardo Zamacoisek eta Ignacio Aldecoak idatziak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garantian handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sararik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzualako

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

JAINKOAREN ANTZERKIA: PURGATORIOA

Dante Alighieri
HIRIA
171 orrialde
14,50 euro

"DIVINA COMMEDIA"REN BIGARREN ATALA

Dante Alighierik sortu zuen "Divina Commedia" epopeia mistikoa Aita Onaindiak egokitu zuen osorik euskarara, bere egunean, "Jainko Antzerkia" izenburuarekin. Hiria argitaletxeak orain kaleratzen duen "Jainkoaren antzerkia: Purgatorioa" deritzan hau, bertsio hartan sustraiturik Joxan Agirre Begiristainek eginiko lanaren bigarren atala da. Joxan Agirre Beristainek ahalik eta gehien bere hartan utzi du Santi Onaindiaren itzulpena, euskara batuaren arauak ezinbestekotzat jotzen dituzten aldaketak izan ezik, egungo irakurleek poeta italiarraren lan paregabea goza dezaten. Infernua, Purgatorioa eta Paradisua kantuez osaturik dago drama espiritual hau, non Dante, Beatrice eta Virgilioren eskutik, Jainkoaren itzalera hurbiltzen doan.

MARIASUN LANDA

Xabier Etxaniz Erle/
Mariasun Landa
DONOSTIA
KULTURA
24 orrialde

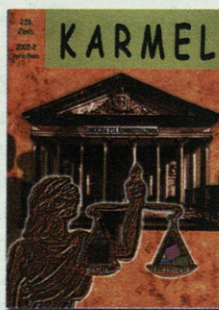

MARIASUN LANDA IDAZLEAREN LIBURUAK

Mariasun Landak idatzitako guztia jasotzeko irrikaz egon ohi direnei oso lagungarri gertatuko zaie Donostiako Liburutegi Nagusiko Haur eta Gazte Liburuaren Dokumentaziogunetik igorri diguten irakurketa-gida hau. Xabier Etxaniz Erleren aurkezpena, Mariasun Landa beraren "Elefante txoribhotzak" eta idazle honek 1982tik aurrera urtez urte kaleratu dituen liburuen erreferentziak eskaintzen ditu, hala nola gaztelerara, katalanera, galizierara, grekerara, bretoierara, albanierara, ingelesera, frantsesera, aranesera eta alemaniarara itzuliak izan diren ipuinei buruzko zehaztasunak. Horrez gain, Mariasun Landaren artikuluen zerrenda, egile honen inguruan idatzi diren zenbait artikulua, eta Interneten berari buruzko informazioa non aurkitu.

KARMEL Batzuen artean EUSKAL HERRIKO KARMELDARRAK

127 orrialde
11,50 euro
urteko harpidetza

"KARMEL"EN AZKEN ZENBAKIA KALEAN

Euskal Herriko Karmeldarrek kaleratzen duten "Karmel" aldizkariaren Azkenengo zenbakian, honoko gai hauek aurki daitezke, besteak beste: Bitoriano Gandiaga gogoan: heriotza bizitza-hazia, Euskalkia eta Administrazioa, Nafarroako euskara 2002an, Irakaskuntzaren berbalizazioa, Lehen sektorea aldatzen Euskal Herrian, Euskararen gizarte erakundearen Kontseiluaren historia eta egitasmo nagusiak, Irakasle kaleratuak hamar urte luze unibertsitateko atean Euskal Unibertsitatea eskatzen, Eukaristia: erreñuaren sakramentua, Bakea prestatu: Bilbo, Donostia eta Gasteizko gotzainen Pastoral Idazkia, Kronika euskal bertsoetan, Joxerra Garziaren "Tunelaz bestaldean" idazlanaren kritika eta Joxean Artze eta Lorentxo Zugazagaren zenbait olerki.

DISKOAK

CUERNO DE CHIVO

Cuerno de Chivo
GOR
10 kanta
13,19 euro

CUERNO DE CHIVOREN GIZARTE KRITIKA

Nafarrak dira Cuerno de Chivo osatzen duten guztiak, batzuk Olitekoak, beste zenbait Noaingoak eta iruindarrak gainerakoak. 1999an sortu zen taldea, Flemako Isaac eta Criando Malvaseko Iban eta Bolas Iñigo eta Jorge abeslariarekin eta Begoña eta Maider trikitilariarekin elkartu zirenean. Orduan, inolako musika eredu finkorik ez zuten jarraitu nahi eta, besteak beste, hip-

hop, funky eta hardcore doinuak jotzen zituzten. Honokoa da denak baturik eta Gor diskoetxearen eskutik grabatu duten lehen CDa, eta hauexek eskaintzen dituzten kanta zirikatzaile bezain zorrotzak: "Progre SOS", "H.P.", "El columpio", "Música", "La llamada", "Antipatricia", "Mora verde", "Imaginate", "Encefalograma plano" eta "¡50 X (Cuerno de Chivo)".

PORTUGALETE uztailak 25-28
Jaialdia

Hogeita zortzigarren urtez, Portugaite nazioarteko folkloreaken topagune bihurtuko da. Gainera, aurtengo folklore jaialdiak Elai-Alai dantza taldearen 40. urteurrenarekin bat egingo du. Hiru egunetan zehar, zortzi konpainia igaroko dira bertatik.

ONDARROA, uztailak 26
Kontzertua

Ondarroako Pedro Maria Unanue Musikaldiak hamaseigarren edizioa beteko du aurten eta egitarau zabala prestatu dute herrian, uztailaren 6tik abuztuaren 9a arte. Egitarau barruan sartuta dago Easo Abesbatzaren Gregoriano Kaperaren kontzertua ere. 20:00
Andra Mari Eliza

ZARAUTZ uztailak 30
Jazz Gauak

Zarauzko Nazioarteko III. Jazz Mintegia antolatu dute uztailaren 29tik abuztuaren 4a bitartean, eta egun horietan kontzertu ugari ikusteko aukera izango da bertan. Horiatariko bat Igelaren Bandak uztailaren 30ean eskainiko duen emanaldia dugu. 23:00
Munoa

GETARIA uztailak 10 - abuztuak 17
Erakusketa

60ko hamarkadan sortutako Gaur talde abangoardistaren lanak bildu dituzte. Jorge Oteiza, Eduardo Txillida, Nestor Basterretxea, Amable Arias, Remigio Mendiburu, Rafael Ruiz Balerdi, Jose Luis Zumeta eta Jose Antonio Sistiagaren lanak ikusteko aukera dago beraz. *Herriko museoa*

BILBO, irailaren 8a arte
Erakusketa

"Maitasunaz eta heriotzaz" izenburupean antolatutako erakusketa XV. mendetik XIX. mendera arte Europan egindako grabatugintza gogora ekartzea du helburu. Horretarako, Madrilgo Liburutegi Nazionalaren 101 grabatu daude ikusgai bertan: Rubens, Durer... *Arte Eder Museoko BBK aretoa*

GASTEIZ irailaren 22a arte
Erakusketa

Artiumek Granadako José Guerrero zentroarekin eta Vigoko Marco museoarekin sortutako lankidetzaren sarearen lehen emaitza da "Melodrama" erakusketa. Bertan mundu osoko 34 artisten lanak biltzen dira eta arte bisualetak alor oro jorratzen dute: pintura, eskultura, argazkia, instalazioak eta bideosormena. *Artium museoa*

ELORRIO, uztailak 27
Kontzertua

Arriola kultur aretoak antolatuta, uztailaren 27an Markevich ganbera orkestrak kontzertua eskainiko du. Orkestra hau Ukrainako Sinfonikako bakarlariek osatzen dute eta pieza ezagunak osatzen dituzte bere programak, tartean Markevich musikari ukrainarraren lanak ere sartuz. 22:30
San Agustin

TOLOSA uztailak 24
Dantza ikuskizunak

Gau-giro 2002 egitarauaren barruan ekintza ugari antolatu dira Tolosan eta horietako bat dugu Kolombiako Ekobios talde folklorikoak eskainiko duen ikuskizuna. Dantza emanaldia kalean eskainiko da, eta euria eginez gero, berriaz, Beotibar pilotalekuan. 22:30
Euskal Herria plaza

AZKOITIA, uztailaren 28a arte
Erakusketa

"Musika ikusteko, munduko tresnak" izenburupean antolatutako erakusketa Jose Luis Loidi eta Lourdes Yarza bikotearen bildumako ehun musika tresna ikusteko parada dago. Izan ere, bikoteak mila tresnatik gora bildu baititu 80ko hamarkadaz geroztik. *Torre Zuri erakustokia*

TUTERA uztailak 17-30
Erakusketa

Tutera sortu zenetik 1.200 urte igaro dira eta hori ospatzeko ekitaldi anitz antolatu dituzte. San Adrian Markesaren eta hura bizi zen garaia inguruan antolatutako erakusketa tartean. *Huarte Jauregia*

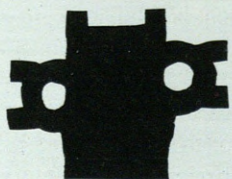

Agendarako deialdiak hogeai egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioako laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
 gracias a ti

gizarte ekintza
 obra social

Terrazen garaia da, bertan gure intimitatea babesteko landareak aukeratzeko parada dugu beraz. Landare zintzilikarioak egokiak izan daitezke, baita usain gozodun pasio lorea ere.

ATERPEAN PASIOAK PIZTEN

Terraza harrigarri baten zanpatzaile nagusi bihurtu berria den lagun batek, pare-pareko errepideko semaforoan gelditzen diren autobusetako bidaiarien eta aldetxo bizi den familiaren begiradak tamaina batean behinik saihesti asmoz zer landare jarri dezakeen galdetu dit.

Eskudela edo barandan landare zintzilikarioak jartzeko lorontzi ilararen abantailak berak aipatu zituen, burua estutu izanaren adierazle. Surfinia kolonizatzailea, antigualeko geranio-hiedra, abandonatze bidean diren huntzak edo

■ Pasio lorea edo *Passiflora coerulea*.

pentsamentu neguzale amorratuak, zer jarri bere garaian erabakiko da.

Zurezko sarexka bat jartzea aitatu nion, non igokari bereziren bat igoarazi eta begiraden olatuen karel izan dadin. Atxaparraren (*Lonicera peryclimenum*) nektar ttantta eta usain gozoaren berri eman eta pasio lorearen (*Passiflora coerulea*) usain fina eta fruituen likorea aipatu eta gero azken honen paregabeko lorea erakutsi nion. Pasioz bizi du orain terraza zahararren ametsezko berrikuntza ●

◆ **JAKOBA ERREKONDO**
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Inkesta baten arabera, biztanleen % 5ak bakarrik daki Iskemia zer den. Garunera odola eramaten duten sei arterietatik bat ixten denean gertatzen da.

GARUNEKO INFARTUA EDO ISKEMIA

Garunera odola eramaten duten sei arterietako bat buxatzen denean, arteria horrek garatzatzen duen garuneko zona hori oxigenorik gabe geratzen da, eta iskemia horrek odolik jasotzen ez duten zelula eta ehunen heriotza ekar dezake: horri esaten zaio garuneko infartua.

Garuneko infartua adinean aurrera doazen pertsonetan agertu ohi da, normalean hipertentsio arterial edo diabete arazoaren eraginez. Baina gertakari horien % 5-10 artean heldu gazteetan agertzen da. Kasu hauetan, jatorria odol-hodiaren sortzetiko malformazio batean, edota koagulazio sistemaren akats batean egoten da.

Iskemia iragankorra izan daiteke, eta baita horrek dakartzan ondorio kaltega-

■ Helduek infarto gehiago dituzte.

rriak ere, tronboa istripu baskularraren hurrengo 24 orduetan desagertzen baldin bada. Kasu horietan sekularik ez da apenas gelditzen. Baina garuneko arteriaren buxadurak 24 ordu baino gehiago irauten

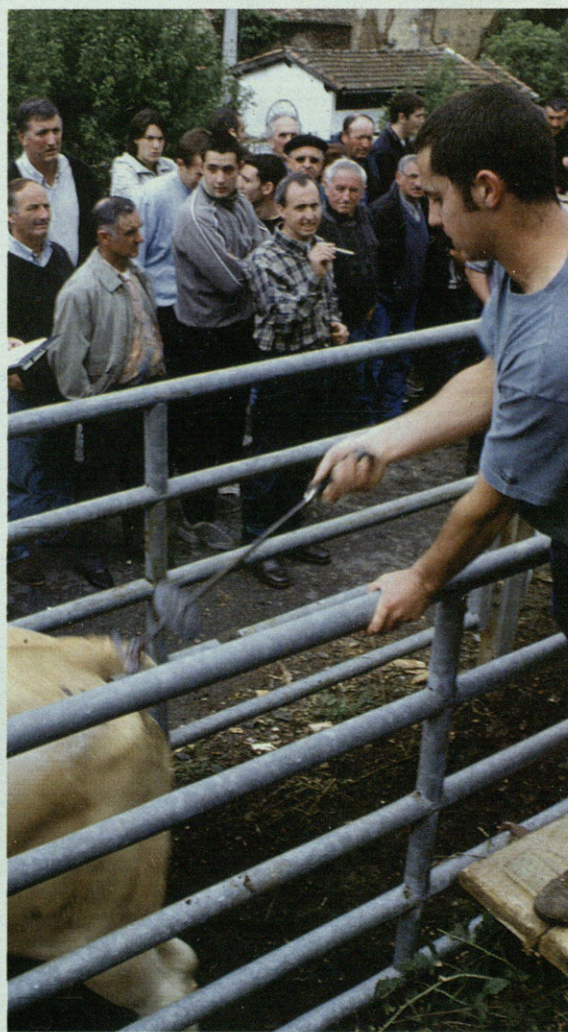
badu, iskemia behin betikoa izan daiteke. Horrek ondorio larriagoak ekarriko ditu: mintzairaren atzerapenak, mugikortasun-arazoak gorputz adarretan edota sentimennen pertzepzio akatsak. Hemiplejia erasandako garun zatiaren kontrako aldean gertatzen da. Eta kanpotik ikusita oso aparatosoa den arren, zirkulazioa bere onera etorri gero ordu gutxitan, hemiplejia ere atzeragarria da.

Eta iktusa garuneko iskemiaren izen teknikoak kontu larria den arren, bihotzkoari baino askoz ere garrantzi gutxiago ematen zaio. Espainian egindako inkesta batek adierazten duenez, biztanleen % 5ak bakarrik ulertzen du benetan garuneko infartua zer den ●

◆ **JABIER AGIRRE**

Urepeletik Sorogainera, ibarreko behien arrastoari segika

Urepelek, Nafarroa Behereko udalerriak, Xalbadorren sorterrria izateagatik ezagutu dugun udalerri polit eta txikiak, 500 biztanle inguru ditu, gehienak nekazari eta abeltzainak eta garai bateko mugalarien seme-alabak. Muga hau guztiz gatazka-tsua izan da Historian zehar, inguruko mendietako larreen erabilera dela-eta.

LIERNI ARRIETA

■ Urepele eta inguruko herrietako behiak udaberrian markatu eta Sorogaineko larreetara eramaten dituzte iraila arte.

■ Behiak Sorogaineko larreetara igotzeko prestatzen

Aste honetan deskribatu dugun ibilbidearen lehen zatia, Urepeletik Sorogainera doan bidea, hain zuzen, ibarreko behiek Sorogaineko larreetara igotzean egiten duten bidea da. Urtero udaberriaren giro goxoarekin batera Azkarate, Lasa, Aldude eta Urepeleko behiak Kintoko larreetara igotzeko markatu egiten dituzte eta buruko 64 euro ordaindu behar dizkiote Nafarroako gobernari. Urepelen, hamarrak ingururako biltzen dituzte elizaren aitzinean. Abeltzain edo unai bakoitzak bere behiak txukundu eta gero, zintzarrik dotoreenekin apaindurik doaz. Lerrokaturik, Nafarroatik datozen markatzaileengana hurbiltzen dira banan-bana. Urduritasuna nabaria da giroan eta abereak hau sumaturik marruka hasten dira herriko karriketan sartu bezain pronto. Kalean aurrera doazen moduan makilakadak eta eztenkadak ugaritzen dira. Elizaren aitzinera istean metalezko pasadizo estu batean sartzen dituzte ahal den moduan. Giroa borborka dago, jende guztia adi, azalaren erre usaina eta kea nondik ote datoz? Abeltzain eta sudur luze guztien aurrean, burdin gorria erabiliz, Erro ibarreko marka erretzen die larruazalean. Ez deztela esan animaliek sufritzen ez dutenik, baina hori nori axola zaio? Bizitza horrela omen.

LIERNI ARRIETA

Urtero udaberriaren giro goxoarekin batera Azkarate, Lasa, Aldude eta Urepeleko behiak Kintoko larreetara igotzeko markatu egiten dituzte eta buruko 64 euro ordaindu behar dizkiote Nafarroako gobernari.

Zerbait alatzeko lehenik larrua utzi behar. Hala bada, giroa baretzen da eta behiak herria igaro eta Sorogaineko larreetara joaten dira, iraila arte badute han bazka.

1856tik jarraitutako usadioa dugu hau, Historian zehar inguruko mendi hauen guztien erabilera bertakoena izan da. Baztandarrek, hau da nafarrek, zein baigorriarrek (Nafarroa Beherekoek) erabili izan dituzte bien artean dauden mendiak eta Historian zehar milaka iskanbila sortu dira beraien artean. XIV. mendekoak dira ditugun lehen datuak. 1400. urtean baigorriarrek erabili zitzaizkuten mendiko larreak. Baina, hurrengo mendean baztandarrek izan ziren erabiltzaileak. Liskarrak 1785. urte arte iraun zuen eta urte horretan hitzartutako tratatuaren bidez konpondu ziren arazoak. Baigorriarrek lur hauetan bazkatzen zuten bost zerrietatik bat nafarrei eman behar zieten hitzarmen honek zioen moduan. 1856an istilu gehiago izan ondoren berriro adostu zen hitzarmen bera eta gaur egun kuota bidez ordaintzen dute Kintoko lurren erabilera baigorriarrek. Eta Urepelen udaberrian ospatzen den behi markaketak ere sorburu bera du. Ordaindu beharreko kuota zehazteaz gain bi bailaren arteko harremanak sendotzeko aukera ona da ●

LIERNI ARRIETA

LIERNI ARRIETA

ren, ezkerrean zko bihurtune gogor batean bidezidor zabal bat nabari da. Berau eskuinera hartu eta bailaran gora egingo dugu baso moduko zuhaitz multzoen artean. Gaztainak, haritzak, pagoak eta gereziandoak ikusiko ditugu eta zuhaitz multzoetan ugariak dira txoritxoak eta hemen ere kanta desberdinak entzun ditzakegu. Azpibasoko zuhaixkak ere ez dira urri eta maldan gora egitea atsegina bihurtzen da indarrak gurekin direnean. Laugarren kilometroan bideak errepidearekin bat egiten du eta eguraldiak laguntzen badigu haran osoa ikusi dezakegu. Gibelean Urepele, eta aitzinean Sorogaingo lepoa eta Iturrunburuko gailurra. Aurrerago Frantzia eta Espainia arteko muga igaroko dugu. Zazpi kilometro egin ditugunean Sorogaineko lepora iritsiko gara. Hauek dira bi bailaren arteko liskar gai izan diren ganaduaren bazka. Erraz ikus daitezke behi eta zaldiak. Zaldiak baztandarrek uzten dituzte mendietan eta baigorriarrek aldiz, behiak izaten dituzte. Kintoa ezaguna bihurtu duena ez dira larreak, Baztan aldean ikusten diren basoak, eman diote Kintoari ospea. Gaurkoan ordea larre hauek sortzen duten bizimodua eta larre hauen inguruan eratzen diren egitura eta usadioak ikustera hurbildu gara. Lepo honetatik ezkerrean hesi batek zeharkatzen duen mendia topatuko dugu. Iturrunburu gailurra da berau eta bi bailarak ikusteko irrikaz igoko gara bertara. Sai eta beleak izutuz edo beraiek gu txundi-

LIERNI ARRIETA

Erraz ikus daitezke behi eta zaldiak. Zaldiak baztandarrek uzten dituzte mendietan eta baigorriarrek aldiz, behiak izaten dituzte. Kintoa ezaguna bihurtu duena ez dira larreak, Baztan aldean ikusten diren basoak, eman diote Kintoari ospea.

tuz mantso igoko dugu malda. Saien artean igitai formako isatsa duten hegaztiak ikus genitzake, miru gorriak ziurrenez. Isatsari erreparatzen badiogu norabidez aldatzeko mugitzen dutela ikusiko dugu. Baina gure oinetara begiratzen badugu larreko belarrak ikusiko ditugu garaiaren arabera loraturik. Horien artean *Scilak* eta *Erytronium* ezagutuko ditugu. Ezagunak egiten ez bazaizkigu ere erreparatu dezakegu zein desberdinak diren. Horrela, hegazti eta landareei begira berehala igotzen da malda eta konturatzeko gailurrean gaude. Gailurrean, Aratungo lepora iritsiko gara GR11 bidearekin bat eginez, Adi mendia aurrean dugularik. Bidean, Kintoko pagadi ertzetik igaroko gara. Pagadi hau liluragarria da, baina basapiztiek uxaturiko sagutxoan moduan, ez gara bere barnean murgilduko, bertakoak diren pago-

ek ere lepoetako haize hotzek guztiz desitxuraturik, kikilduta eta dardarka daudela dirudite eta. Adiren bizkarra zeharkatuz Esnezelaieta eta Adi arteko lepora iritsiko gara.

Hemen GR11-ko marra zuri-gorriak utzi eta bidea jarraituko dugu Patarramoho arte. Hemen pista hartuko dugu. Pista errepide bihurtzen da eta unai edo abeltzainen etxeen artean Urepelera itzuliko gara ●

◆ LIERNI ARRIETA
◆ AINHOA OIARTZABAL

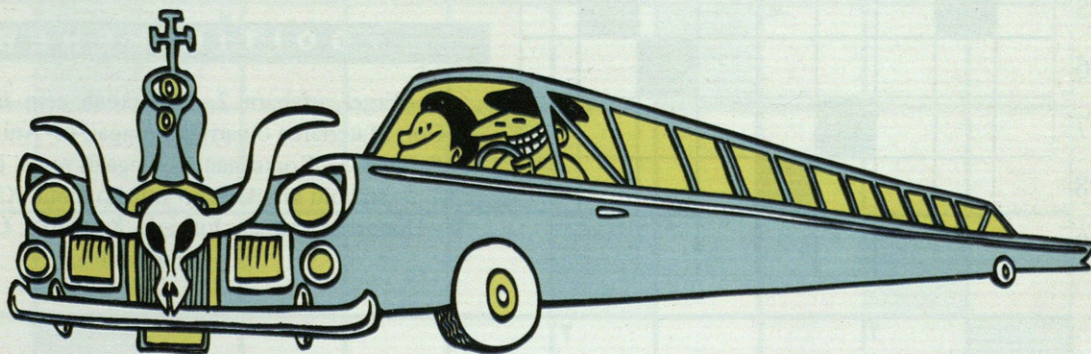

Denborapasak

Asteko Lokuzioa

MANIXUT MANIXUT

EXPANTUKERIA, EXPANTERO

Nahiko arrazoirik gabe egiten den keinu
**EXPANTUKERIATAN IBILTZEA MAITE DU,
BAINA EZER EGITEKO TENOREA HELDU...**

ASPAVIENTO, FANTASMADA /

edo hartzen den jarrera gehiegizkoa
**DELARIK EZ DA ETXETIK MUGITZEN EXPANTU
EZ BERTZEA**

VANTARDISE, FANFARONNADE / A BLUFF

2A2PIAK
BATMAN

Kike Amonarrizen Umorea

ETXEKO LANAK

Eskolan agindutako etxeko lanak
egiten ari zaio laguntzen aita alabari:
- Ea, bada. "Gaztea nintzen" esaten
badizut... Hori zer da?
- Iragana -alabak-.
- Oso ongi. Eta "gaztea naiz" esaten
badizut... Hori zer da?
- Ametsa,aita!

KALEAN ENTZUNA

Aurreko batean, bi laguneren arteko

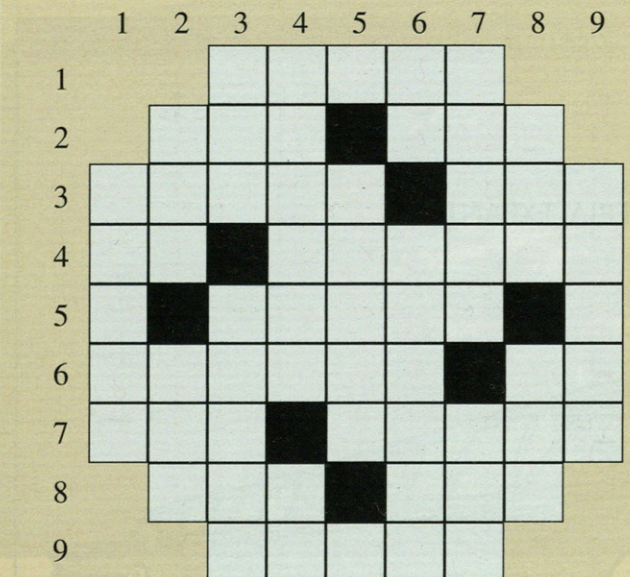
eztabaidaren lekuko izatea egokitu
zitzaidan. Ika-mikaren beroan hona-
ko hau bota zion batek besteari:
- Astapulloen dominoa asmatzen
duten egunean, hi seiko bikoitza
izango haiz!

ASMAKIZUNA

- Zein da hil eta gero, buelta gehien
ematen dituen animalia?
Erantzuna: Oilaskoa!

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Multzoa. 2.- Kiatatzেকে dago. Hitz, solas.
3.- Kaltzio oxidoa. Hiru adierazteko aurizkia.
4.- Interjekzioa. Iparraldean, ehiza. 5.- Iodoaren sinbolo kimikoa. Fruitu mota. Bat. 6.- Zorrak ordaindu. Errepikatuz, txori mota. 7.- Ukapen. Biz zatitzearen emaitza.
8.- Sortu zintuena. Edari alkoholdun. 9.- Hostoa.

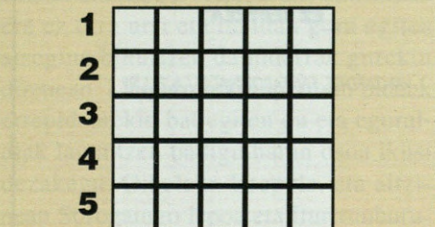
GOITIK BEHERA

- 1.- Ergel, artaburu. 2.- Gipuzkoan, zain. Ikas eta Ari.
3.- Gor. Materiaren oinarritzko osagai. 4.- Animalia adarduna.
Ez eme. 5.- Kontsonantea. Hegazti mota. Röntgenaren
sinbolo kimikoa. 6.- Infusio mota. Xinaurri.
7.- Donostiako auzoa. Joaki da. 8.- Gaixo. Ohorezko hitz.
9.- Trebea, iaioa.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Gizon izena.
2. Dardara. 3. Abesti.
4. Bazterra. 5. Zelaiak.

Letra Zopa

A	L	I	K	A	R	R	O	B	N	E	R	M	R	A	K
S	Z	R	U	S	T	E	R	P	A	L	I	E	O	N	A
S	A	I	N	A	E	S	A	A	D	E	A	T	Ñ	P	I
P	N	A	Z	T	N	F	D	D	L	X	S	I	A	A	G
E	I	N	E	S	R	A	K	A	E	O	E	S	L	D	R
L	O	A	H	U	S	B	I	R	H	D	R	N	A	B	A
R	T	P	I	E	N	Z	O	R	S	I	R	E	Z	E	L
E	R	T	N	T	F	I	C	A	A	E	I	Z	A	S	A
S	U	E	A	D	S	U	S	T	R	A	I	A	G	O	P
A	Z	D	O	I	U	L	T	O	E	D	S	T	A	L	U

Aurki itzazu
8 zuhaitz
atalen ize-
nak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

S	A	I	N	A	E	S	A	A	D	E	A	T	Ñ	P	I
P	N	A	Z	T	N	F	D	D	L	X	S	I	A	A	G
E	I	N	E	S	R	A	K	A	E	O	E	S	L	D	R
L	O	A	H	U	S	B	I	R	H	D	R	N	A	B	A
R	T	P	I	E	N	Z	O	R	S	I	R	E	Z	E	L
E	R	T	N	T	F	I	C	A	A	E	I	Z	A	S	A
S	U	E	A	D	S	U	S	T	R	A	I	A	G	O	P

Aurki itzazu
8 zuhaitz
atalen ize-
nak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

A	U	K	I	N	A	O	R	O	E	H	A	E	R	E	Z
O	T	E	N	E	L	S	T	A	T	S	K	M	D	I	K
H	A	D	Z	R	D	I	T	L	A	Z	A	L	A	P	U
A	B	A	U	A	L	U	T	R	A	Z	U	T	O	I	H
E	A	D	K	A	T	X	A	L	O	T	E	A	R	E	I
D	F	H	Z	I	E	S	P	P	A	M	G	U	H	S	Z
R	I	O	E	A	P	I	A	L	A	O	K	A	O	I	M
U	I	R	K	R	K	T	I	K	Z	S	D	I	E	N	D
Z	E	K	O	A	Z	I	X	T	U	O	I	O	R	K	A
I	X	T	N	I	N	O	R	H	E	U	Z	M	K	S	I

8ko txikian

1. Askietsi. 2. Oraindik. 3. Gizenki. 4. Biztanle.
5. Antzeman. 6. Samurrak. 7. Sardeska. 8. Irakatsi.
9. Irismena. 10. Nekatuta. 11. Otarteko. 12. Estekatu.

		⬤	R	⬤	K	⬤	L	⬤	M	⬤	
		M	O	K	O	L	U	Z	E	A	
		⬤	B	I	L	U	Z	I	A	K	
⬤	L	⬤	L	E	T	O	I	A	⬤	K	E
B	O	L	E	R	O	⬤	S	I	L	⬤	R
⬤	K	A	R	T	⬤	Z	⬤	D	E	I	⬤
H	A	N	⬤	O	H	O	R	E	Z	K	O
⬤	I	D	I	⬤	E	R	I	⬤	O	A	S
O	L	A	B	E	⬤	I	G	O	⬤	R	I
⬤	U	K	I	T	U	⬤	A	G	I	A	N

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Lakua. 2. LAB. Ari. 3. Beraz. Rol. 4. Ir. Bisaia. 5. L. Zolak. K. 6. Beirak. Ze. 7. Ola. Robot. 8. Apo. Nor. 9. Erran.

Goitik behera: 1. Bilbo. 2. Ler. ELA. 3. Lar. Ziape. 4. Ababor. Or. 5. K. Zilar. R. 6. UA. Sakona. 7. Arrak Bon. 8. Ioj. Zor. 9. Laket.

I	B	I	L	I
B	A	K	A	R
I	K	A	R	A
L	A	R	R	I
I	R	A	I	L

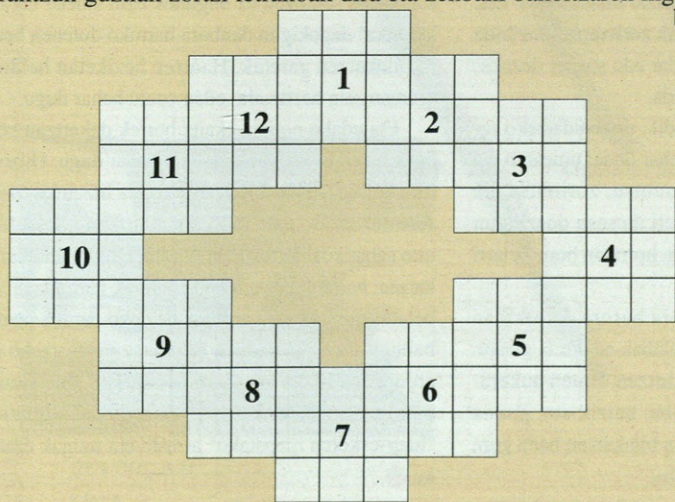
Hitz Gezidunak

		Deitura	Lasaitasun	Jainkoa eta Lege Zah.	Kanadako lakua	Adi ezak!	
		Ohea	Astoa	Errusiako ibaia	Nafarroako herria		
		Xake jokalaria					
		Izena					
Mingain	Leku honetan	Alaitasun					
Funtsezko fonema	Musika nota	Zein					
			Fruitu mota				
			Zamari mota				
Hasiera			Txakur		Potasioa		
Musika nota			Urrea		Barazki mota		
	Herri baxenafartarra						Emakume izena
	Zerga ezaguna						
Basapizti mota	Beratzen jarri			Burdinola			
	Her. hizk. zer			Edenaren hasieran			
			Oxigenoa	Hitzez adierazi			
			Boroa	Bokala			
Ukatzeko		Euskal alderdia		Kemen			

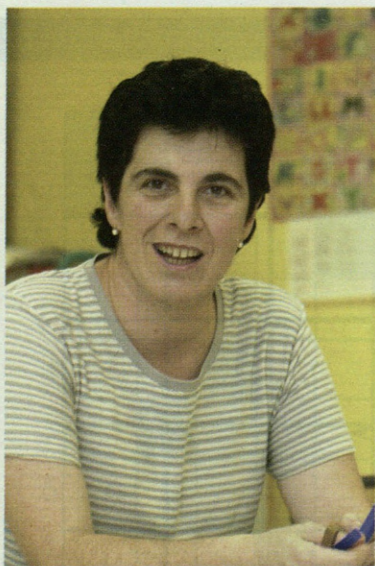
Pertsonaia: Idazle eta aurkezle gipuzkoarra

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Makaltasuneko aldia
- 2.- Andreak
- 3.- Arbola
- 4.- Atea ireki eta ixteko tresna
- 5.- Gorputz atala
- 6.- Hautsa
- 7.- Zorupeko kanalizazioak
- 8.- Leka duen barazkia
- 9.- Biluzik
- 10.- Etxea, egoitza
- 11.- Orain bertan
- 12.- Bidaide

ALBERTO ELOSEGI

TERE IRASTORTZA

0-3 URTE: HAZALDIK, BELAUNALDIK ETA HEZIKETA

Udako ekaitz horiek bezala jo zituen hedabideak gaiak: 0-3 urteko dekretua. Udako ekaitz bizkor eta baldarrenek bezala desagertu zen, garrantzizkoa zirudien berri bakar batekin: sindikatu eta Administrazioaren

arteko akordioa. Zeruan inongo arrastorik utzi ez eta belaze-zelaiak apenas berdeturik, tinta-uholdeek oinezkoon bizipenen gainetik egin zuten bere bidea.

Ikusgarriak izan dira su-artifizioak, tximista eta trumoi hotsak. Euskal Herriko gizartean eta emakume gazteen -eta ondorioz familia gazteen- bizimoduan sekulako eragina izan zezakeena ez da eztaba-dagai gertatu. Aukera zegoen -eta geratzen da- Euskal Herrian hain berandu eta hain urritan ama egiten den emakumearen beharrez eta iradokizunez aritzeko. Aukera zegoen -eta geratzen da- emakume-belaunaldien artean familia izatea eta hezteak sortutako ardura eta pozez modu emankorrean aritzeko. Aukera, ezin hobea, zegoen guztion artean haurren heziketa hobetzeko dagozkeen ereduak aztertzeke.

HORREN ORDEZ, aspaldion bere interesak guztion interesaren kapapean biltzen dituen funtzionarioen edo burokraziaren mentalitatearen agerpena ikusi dugu. Lotsagabe bai baitirudi gure seme-alabak bat-batean, dekretu honen harira jaio orduko "bezero" bilakatu izanak larritu egin duela zenbait, lanpostua medio. Lotsagabe, zeren eta zenbait alderdik erakutsi duten kezka adierazten baitu eskola nola erabiltzen den estatuak nazio bilakatzeko. Eta, gauza bategatik eta besteagatik zoritxarrez auzibide nagusia, haur jaio berriek indar edo susper dezaketen irakaskuntza-eredua izan da.

Baina aukera dugu, oraindik, eztabaidatzeko zer den gure gizartean hobetsi behar dena: umearen eta etorkizunaren garapen osasuntsu, zoriontsu eta burutsua ala ito beharrean beti ihesean doazkigun oportunitate eta txantzen xerka horretan buru-belarri murgiltzea.

Eta horren harira, aurrera burura datorkidan ondorioa hau da: gure seme-alabak ez direla gizarte honetako lan sistemak eskaintzen dituen aukera-xerkarako enbarazo edo traba, baizik eta, guztiz kontrara, lan-banaketa sistema bilakatzen baita gure seme-alaben heziketarako traba.

Izan ere, momentu honetan 40 urteren bueltan

gabiltzanontzat, gutxienez, umea, familia ez dira morrontza edo neskametz. Amatasuna hautatzeko zoria izan duen emakume hazaldi bakanetakoak gara oraindik, gizaldiaren historian. Belaunaldi pribilegiatuak, amatasuna eta gure bikoteekin egin dezakegun familia-hautapena mugatzen ez badugu familia izateko adinik egokiena eta ume-kopurua hautatzera.

Horretarako, eta etxez kanpo egin behar dugun lana bera ere neskametz eta morrontza erabatekoa bilaka ez dadin, beste zenbait bide urratu beharrean gaude. Oraingo aukera profitatu behar dugu hitz egiteaz gain eredu berriak sortzeko ere. Dagoena onartzeko edo ez dagoena sortzerakoan, gutxieneko baldintzat hartuz gure seme-alabei buruzko heziketan parte hartzeko eskumena. Horrek esan nahi du gurasook ez dugula eskubidea, bakarrik, dauden eredu eta ikastetxeen artean hautatzeko, baizik eta, baita, ikastetxe edo haur-eskolak sortu eta sorkuntza horren bidez gure seme-alaben heziketaz hitz egiteaz gain parte hartzeko ere.

SINISTUTA NAGO amatasuna, askotan, lubizi bilakatzen dela, gure izakera inarosten duen lurrikara ez denean. Haurdunaldia eta familia izan osteko bizipenei buruz indar eta adore gehiagor mintzatu beharrean gaude. Beste bizipen batzuen artean, sortzeko gaitasunak eta egokitu beharraren arteko tenkak harrapatzen gaitu erdian. Gure seme-alabak hezitzea eta nola hezi behar ditugun deliberatzea, umeak zein ikastetxetara eramango ditugun baino askoz eztabaidagune zabalagoa ireki beharko luke.

Amatasuna-aitatasuna neskametz edo morrontza bezala sentitzen ez dugunok ezin sinetsi beraiekin geuri dagokigun denbora hartuko dutenen bezero bilakatzen garenik. Haurren heziketan helduek -guraso zein hezitzaile- elkar osatu behar dugu.

Eta udako notizia-ekaitz horrek dakartzan berri onekin urrats bat haratago egin behar dugu. Hitzetatik ekintzetara pasatuz, hasteko, ez litzateke txarra Administrazio eta sindikatuen artean adostutako urte sabatikoaren formula familia izan dutenei aplikatzea: hartara datozen belaunaldiak gure magal eta belaunetan gozo eta arduraz hezteko parada izango baitugu eta baita beraien heziketaz pentsatzeko eta arduratzeko beta ere; hartara bermatu ahal izango baitugu, umeenak ez diren interesek ez dituztela "haur-eskolen mapetako" arrasto eta mugak ezarriko ●

“Etxez kanpo egin behar dugun lana bera ere neskametz eta morrontza erabatekoa bilaka ez dadin, beste zenbait bide urratu beharrean gaude. Oraingo aukera profitatu behar dugu hitz egiteaz gain eredu berriak sortzeko ere”

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• Opari Bereziatarako

• Pertsonalizatu Daiteke

• Neurritza Egiten Dira

• Eskaria Denboraz Egin Behar Da

• Prezio Aukera Desberdinak

• Alberdik eginak

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

HERRIA _____

HERRIALDEA _____

TFNOA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

POSTA KODEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria